

דבר העורכת

אני שמחה על ההזדמנות שניתנת לי כאן, בכתב העת הוותיק בארץ, שפועל ברציפות משנת 1929, לתת במה ליוצרים נפלאים.

שנים ארוכות פעלתי כעורכת ספרות מקור בהוצאות הספרים המובילות וניסיתי בין היתר לקדם קולות חדשים, ולסייע לדור הבא של הספרות בדרכו להיות הדור הבא. גם לפני עשור ויותר זו לא הייתה משימה קלה, אולם כיום המצב בשוק הספרים קשה מתמיד. ההוצאות בהיותן גוף מסחרי מתקשות לפרסם ספרי ביכורים, קובצי סיפורים קצרים, ספרי שירה ומסות – ז'אנרים לא מסחריים בהגדרה. זו כנראה אחת הסיבות לפריחה הנוכחית של כתבי העת, שמשמשים במה חלופית והכרחית ומשרתים צורך דוחק של הקהילה הספרותית. חלקם מציגים אג'נדה ברורה, חלקם מייצגים תת-קבוצות ספרותיות, חלקם בעלי קו אוונגרדי, חלקם עוסקים רק בשירה, ורובם עושים עבודה נהדרת ללא כוונת רווח מלבד הכרה, ואולי גם קצת יוקרה. "מאזנים" שואף להיות במה מרכזית בתוך העשייה הזאת, שתביא לידי ביטוי את מגוון הקולות והזרמים השוקקים והפועמים במרחב הספרותי, והם אכן שוקקים, למרות כל הקשיים.

בהקשר זה אני רוצה להודות לקודמי בתפקיד, מתן חרמוני, שהחזיר את הרלוונטיות של "מאזנים" אל מרכז השיח וקידם מגמות שאשמח להמשיך לקדם, כמו עידוד הכתיבה המסאית שכה חשובה בעיניי להעמקת השיח הספרותי ולחידוד הפרספקטיבה על הכתיבה.

בכל גיליון אשתדל להביא לידי ביטוי בפריסה רוחבית, רבגונית ורב גילית, קולות מאבני היסוד לצד קולות מתהווים, ובתווך את קולו של דור הביניים, במגוון סגנונות וסוגות. החומרים רובם ככולם חדשים ומקוריים, ובכל גיליון יופיעו גם יצירות ביכורים של יוצרים מוכשרים שכדאי לשים לב אליהם.

אני מודה לצביקה ניר (יו"ר אגודת הסופרים), לד"ר דורית זילברמן (סגנית יו"ר האגודה ויו"ר מערכת מאזנים) ולעצמון ניב (מ"מ וסגן יו"ר האגודה), על האמון שנתנו בי כשקראו לי לדגל. אני רואה את המנדט שניתן לי כאן כשליחות שהיא המשך ישיר לקווים שהנחו אותי בכל השנים שבהן ליוויתי כותבים מאחורי הקלעים.

אני גאה אם כן להציג בפניכם גיליון המכיל חומרי קריאה משובחים

תוכן עניינים

4	מי זה מיץ פטל? / עטרה אופק
11	מי שאוכל לבד / אריאלה גולדמינץ
16	פרח דרקון (שבע אפשרויות של היטרפות) / שחר-מריו מרדכי
17	שירים / הדס גלעד
20	הספרות הישראלית נוסעת להודו / עמרי הרצוג
28	שחרזאדה של העוגות / נטליה ויזלטיר
34	מדריד / ירון פריד
39	שירים / עומר ולדמן
42	שירים / לאה פילובסקי
44	שני סיפורים מקראיים / דרור בורשטיין
46	ארבעה פרגמנטים מתוך "השיבה" / מיה טבת דיין
50	הילדים / רוני גלבפיש
63	סביבה בטוחה / דקלה קידר
73	לשחות עם התנינים הגדולים / אורין מוריס
78	שירים / תהילה חכימי
80	שירי ביכורים / יונת רום
82	געגועים לבית ראש הממשלה / אופיר עוז
86	שירים / תום הדני נוה
87	משא אישחרון / יהושע סובול
93	מצפן / מתיאס אָנאר, תרגם מצרפתית: משה רון
100	משתתפי הגיליון
103	רשימת ספרים שראו אור לאחרונה

ומגוונים, שמתפרסמים כאן לראשונה: סיפורים קצרים מאת דרור בורשטיין, אריאלה גולדמינץ, רוני גלבפיש, נטליה ויזלטיר, ירון פריד, אופיר עוז ודקלה קידר; רשימה של עטרה אופק על מיץ פטל, גיבור ילדותנו; מאמר של עמרי הרצוג על הודו כמושג בספרות הישראלית; מסה אישית של אורין מוריס על ביקורת הספרות; פרגמנטים בכתובים של מיה טבת דיין; שירים חדשים מאת הדס גלעד, תום הדני-נוה, עומר ולדמן, תהילה חכימי, שחר מריו-מרדכי, לאה פילובסקי, ושירת הביכורים של יונת רום; פואמה של יהושע סובול; ופרק מתרגום של משה רון לרומן של מתיאס אָנאר, זוכה פרס גונקור.

את היוזמה היפה והמבורכת של מתן חרמוני לארח בשער הגיליונות אמנים ישראלים אני מבקשת להמשיך. בקדנציה הנוכחית תהיה להם גם נגיעה כזו או אחרת לספרות.

האמנית רותי הלביץ-כהן שמתארכת בגיליון הזה מקיימת דיאלוג רב שנים עם הסופר, המחזאי והמשורר יהושע סובול. על הכריכה האחורית טעימה קטנה-גדולה מחלל התערוכה המשותפת לשניהם במוזיאון הרצליה. בשער הקדמי - עבודתה של הלביץ-כהן "לאה גולדברג" (שתמיד תישאר המשוררת האהובה עליי) מתוך תערוכת פורטרטים שתיפתח בחודש הבא. (פרטים בגב הגיליון.)

שלכם באהבת הספרות,
מיכל חרותי

עורכת: מיכל חרותי / מועצת מערכת: יור - ד"ר דורית זילברמן, ד"ר עמרי הרצוג, נועה מנהיים, ערן צלגוב, פרופ' ניצה בן דב / יו"ר אגודת הסופרים העבריים: צביקה ניר
גיליון מס' 5 / כרך צ"ג (שנה 93), כסלוי תש"ף, דצמבר 2019
Literary Journal - Published by the Hebrew Writers Association in Israel
P.O.B 7111, Tel Aviv 61070, Israel
יוצא לאור על ידי אגודת הסופרים העבריים במדינת ישראל (ע"ר) בסיוע משרד התרבות והספורט
כתובת המערכת: בית הסופר עלי-שם שאול טשרניחובסקי, רחוב קפלן 6, ת"ד 7111, תל-אביב 61070
טל': 03-6953256/7 / פקס: 03-6916861 / דוא"ל: mozenayim@gmail.com
עריכת לשון: יעל ניר / עיצוב, סדר והפקה: סטודיו דור כהן
בשער: רותי הלביץ-כהן, "לאה גולדברג"

מי זה מיץ פטל? עטרה אופק

ערב אחד, כשהנכד הבכור שלי היה בן שנתיים וחצי, וכבר הכיר היטב את "מיץ פטל" של חיה שנהב, יצא שקראנו את הסיפור במיטה יחד עם אימא שלו, בתי: היא ואני קראנו את תפקידי הג'ירפה והאריה, הפעוט היה מיץ פטל, והוא התרגש ונהנה בצורה יוצאת דופן. בכל פעם שהארנב בספר אומר "אתם לא יודעים מי אני", הפעוט קרא בלהט: "זה סוד!" – ופתאום הבנתי את סוד הקסם של הסיפור הזה, שממשיך לרגש ילדים כבר כמעט 50 שנה (גם אם רבים מסתייגים מהאיורים של תמרה ריקמן, אבל זו כבר סאגה אחרת).

הייתי בטוחה שמדובר בתיאוריה ידועה ומוכרת, שכבר דשו בה במאמרים אקדמיים או באמצעי התקשורת, אבל חיפשתי ובדקתי ולא מצאתי אותה בכתובים או ברשת. האם איש לא כתב על כך לפניי? מכל מקום, למיטב הבנתי, הנה סוד הקסם: האריה והג'ירפה, הנחוששים לגלות מיהו מיץ פטל המסתורי, הם אבא ואימא, ומיץ פטל הוא הילד, כל ילד שקורא את הספר.

כפי שאמרה פעם שירה גפן (בריאיון במוסף הארץ, 2007), "ילדות היא דבר בודד" – וכל הילדים (בעיקר הבכורים, לדעתי) הם בודדים, גם אם הם מוקפים במשפחה אוהבת: יש להם שפה פנימית משלהם ונפש שהיא סוד. אבא ואימא שבסיפור, האריה והג'ירפה, שמייץ פטל הוא כנראה ילדם הראשון, לומדים להיות הורים ומנסים להכיר את ילדם הסודי. בדרך הם עושים לא מעט שגיאות, אבל בסופו של דבר – בעזרת תחכום, זהירות, רגישות והומור – הם עושים זאת באופן כל-כך מוצלח, שמייץ פטל מתרצה, פותח להם את הדלת ומארח אותם בביתו הפנימי, בקתרוזים מושלם.

הבה ננסה לפרק את הסבטקסט לגורמיו.

הבית של מיץ פטל עמד בקצה החורשה.

היו לו וילונות צהובים, חלונות ירוקים ותריסים אדומים.

החיות ביער שאלו: "מי הוא מיץ פטל?"

אבל אף חיה לא ידעה.

הבית של מיץ פטל הוא המקום שבו נפש הילד מסתתרת – בתוך גופו, מאחורי פניו ועיניו, והצבעים יכולים לרמז על פנים בציור של ילד: וילונות צהובים – שיער, חלונות ירוקים – עיניים, תריסים אדומים – אולי עפעפיים, הסוגרים על העיניים ולא מאפשרים להסתכל פנימה מבעד לחלון (הצבע האדום הוא מעין אזהרה). שימו לב שבתיאור הבית אין זכר לדלת, לאפשרות של חדירה פנימה. על כן, אף חיה לא ידעה מיהו מיץ פטל – כפי שאף אחד לא יודע מיהו באמת הילד, לא הסובבים אותו "ביער" (בגן, בסביבה הקרובה) ואפילו לא הוריו. אבל רק הוריו (אימא-ג'ירפה – הכי גבוהה וכולטת ביער, דבר לא נסתר מעיניה, ואבא-אריה – הכי חזק ביער) נחושים לדעת מיהו, ואי-הידיעה גורמת להם מצוקה אמיתית.

אבא-אריה הוא הראשון ש"הולך לברר מיהו מיץ פטל", ומזמין את אימא-ג'ירפה להצטרף אליו. הוא זה שמוביל את מסע החקר לאורך הסיפור כולו, הוא היוזם והפועל ראשון ומחפש פתרונות, בעוד אימא בעיקר משתפת איתו פעולה – אולי כי הקשר של האם עם הילד טבעי יותר, ופחות דחוף לה "לדעת מיהו" בדרך ישירה כמו האב. יחד ניגשים ההורים אל הילד ומסמנים לו שהם זקוקים לו (האריה מצלצל "בפעמון הקטן שבדלת", שמוזכרת כאן לראשונה). מיץ פטל שואל אותם מבעד לדלת הסגורה "מה אתם רוצים?", והם עונים ישר ולעניין: "לדעת מי אתה".

וואו, איזו חדירה גסה וישירה לרשות הפרט! הילד מזדהה בשמו, אבל זה לא מספיק להורים החטטנים. הם רוצים שיחשוף את עצמו בפניהם ומבקשים שיפתח את הדלת, ואילו הילד מסרב בתוקף: "לא אפתח! זה סוד!"

ההורים מטכסים עצה ומחליטים להסתתר ולארום לילד בחשאי, כדי להביט בו כשאינו מודע לנוכחותם: "מה נעשה?" שאלה הג'ירפה בלחש את האריה.

"יש לי רעיון," לחש לה האריה.

"נתחבא עד שיצא מיץ פטל מהבית שלו

ואז נראה מי הוא."

כשהם מנסים לעשות זאת במשותף הם פועלים בטיפשות, בלי לחשוב (מתחבאים יחד מאחורי שיח רחב שמסתיר רק את האריה, או מאחורי

עץ גבוה שמסתיר רק את הג'ירפה), ואינם מצליחים להבליע את עצמם בסביבתו הטבעית של הילד. הם מבינים בצער שילדם לעולם לא ירגיש מספיק בטוח להיחשף כל עוד הם מפקחים עליו, ומחליטים שכל אחד מהם "יארוב" לילד באופן שמתאים לו (הג'ירפה מאחורי עץ גבוה, האריה מאחורי שיח רחב). כך שניהם "מחכים בשקט-בשקט" במסתרים, עד שהילד מרגיש מספיק בטוח כדי להגיח החוצה. ולמה הוא רוצה לצאת החוצה? כדי "לעזור בגינה", כלומר לטפח את המקום שבו דברים נזרעים, צומחים ומתפתחים – כמוהו עצמו.

פתאום – נפתחה הדלת – ורגל קטנה, לבנה, נחמדה ויפה – הציצה. "הנה מיץ פטל!" צעק האריה. / מיץ פטל שמע את הצעקה ומיד סגר את הדלת. / "אתה רואה", אמרה הג'ירפה בכעס. "בגללך!" / בכה האריה והבטיח כי לא יצעק שוב. / עמדו בשקט-בשקט וחיכו. / פתאום – נפתחה הדלת – ומה הם ראו? / שתי אוזניים ארוכות, לבנות מבריקות, חלקות. / "הנה מיץ פטל!" צעקה הג'ירפה. / מיץ פטל שמע את הצעקה ומיד סגר את הדלת. / "את רואה", כעס האריה, "בגללך!" / בכתה הג'ירפה והבטיחה לא לצעוק שוב.

מה הפלא שמיץ פטל נבהל? הרי צמד ההורים הזה מתנהג בצורה תינוקית לא פחות ממנו: ברגע שמתגלה להם חלק מנפש הילד שלהם, הם מגיבים בהתלהבות קולנית כזאת שהילד נבהל ונסגר – ובצדק, מבחינתו. לך תסמוך על הורים לא בוגרים, לא אחראיים ולא נבונים כאלה, שעוד כועסים ומאשימים זה את זה בעובדה שילדם חושש להיחשף, ובתגובה לאשמה כל אחד מהם בתורו פורץ בככי.

בעקבות ניסיונם המר, ההורים לומדים לקח ומתבגרים. כעת הם כבר מכירים את הילד שלהם קצת יותר, וגם את עצמם, ופועלים סוף-סוף בבגרות ובאיפוק. ואומנם, כשהם משכילים לחכות בסבלנות ("עמדו בשקט-בשקט וחיכו"), לכבד את פרטיותו של הילד ולהניח לו לפעול בטבעיות בסביבתו, בלי להתערב ובלי מבט מפקח ושופט, הם מצליחים סופסוף לראות אותו בשלמותו, כמות שהוא:

ואז –

נפתחה הדלת –

והם ראו רגל לבנה ועוד רגל לבנה,
שתי אוזניים לבנות וארוכות,
גוף לבן וקטן.
הם עמדו בשקט-בשקט ולא צעקו.
והנה, סוף סוף, מיץ פטל הארנב.
לקח מיץ פטל מעדר והתחיל לעדור בגינה.
"אנחנו כבר יודעים מי אתה!"
קראו האריה והג'ירפה מאחורי העצים.
"אף אחד לא יודע מי אני," אמר מיץ פטל,
"זה סוד."

ההורים מרגישים בנוח להפגין את היתרון שהשיגו, אבל לילד זה לא משנה; אחרי הכול, עדיין לא נוצר בינו לבינם קשר ולא נבנה אמון. אלא שכאמור, כעת ההורים חכמים ובוגרים יותר; במקום לקחת הכול ברצינות תהומית, כמו קודם, הם מתנהגים בתבונה וברגישות ויוצרים עם הילד קשר הורי בהומור דרך משחק, כמו שמבוגר משחק עם ילדים. תחילה הם מחליפים איתו תפקידים במשחק שלו; אם קודם הילד הסתתר מפניהם בתוך הבית, כעת הם מסתתרים מפניו בחוץ:

"אבל אנחנו יודעים מי אתה – ואתה לא יודע איפה אנחנו,"
קראו הג'ירפה והאריה.
הביט מיץ פטל בכל הכיוונים ולא ראה שום חיה.
"אז מי אני?" צעק. "נראה אם אתם יודעים."

הילד אינו מנסה לחפש אותם: ברור לו שהם שם כדי להישאר. אבל הוא נענה לרוח המשחקית של ההורים ומזמין אותם לנחש מיהו. ויודגש כאן: העובדה שמיץ פטל לא טורח הפעם להתחבא מפני האריה והג'ירפה (שאמורים לזהות אותו) רומזת במפורש – מדובר בילד קטן מאוד, אולי אפילו תינוק; רק פעוטות רכים בטוחים שאם הם לא רואים אתכם, גם אתם לא רואים אותם (ומכאן פליאתו הרבה של מיץ פטל על כך שהאריה והג'ירפה "מנחשים" נכון).

ההורים נענים לאתגר ופותחים במשחק הניחושים. כאן דווקא אימא-ג'ירפה היא הראשונה להרים את הכפפה, והיא עושה זאת בהומור

בוגר, כשהמטרה העיקרית לנגד עיניה היא הנאה הדדית מהמשחק ותקשורת עם הילד, ללא שום רמז לאינטרס הורי. גם אבא-אריה נכנס למשחק ומצטרף בתורו:

"אתה, אתה, אתה – אתה – אמרה הג'ירפה, "אתה פילו!"
"הו, השיב מיץ פטל, "שטויות, זה לא נכון."
"אז אתה, אתה, אתה... אתה אמר האריה, "אתה אולי יתוש?"
"האאא, " צחק מיץ פטל, "שטויות, זה לא נכון."

וכך הם ממשיכים להפריח שמות של חיות בלתי-מתקבלות-על-הדעת, כדי לתת לילד תחושה חמודה שידו עדיין על העליונה, והדינמיקה ביניהם מצחיקה את הילד ולפעמים קצת מרגיזה אותו, כמין ביסוס לתקשורת הורה-ילד ביניהם. וכשהשניים מרגישים שמתחו מעט את החבל, ומיץ פטל קצת כועס, שניהם קוראים יחד: "ארנב!"

"איך ידעתם?" שאל מיץ פטל. מרוב תימהון, שכח לסגור את הפה.
"גילינו, אמרו, ויצאו מאחורי העצים. "אתה רוצה להיות חבר שלנו?"
"בסדר, השיב מיץ פטל, "אבל מה נעשה?"
"התחרות!" הכריז האריה.
"התחרות!" צווחה הג'ירפה, "התחרות! מסביב לעצים ועד לבית."
"אחת, שתיים, שלוש, ספר מיץ פטל. והם התחילו לרוץ."

ההורים מציעים לילד חברות – כלומר, בנייה של אמון הדדי – באמצעות משחק כפי, שמעניק לו יתרון ברור על שניהם. היש דרך נחמדה יותר לקנות את ליבו של פעוט? ואכן, מיץ פטל רץ מהר, / דילג וקפץ [...], / השיג את האריה, / עבר את הג'ירפה, / הגיע לבית, / נכנס פנימה – / וסגר את הדלת.

למעשה, בכך שהניחו לילד להשיג אותם ולהיכנס בחזרה לבית, מוכיחים ההורים שהם מכבדים את בדידותו הטבעית של ילדם ומכילים אותה. כך קורה שהג'ירפה והאריה מגיעים אל הבית בזה אחר זה, מתנשמים ומתנשפים (אולי אפילו קצת בהגזמה), מסתכלים לכל הכיוונים –

ומיץ פטל איננו.
צלצל האריה בפעמון הקטן שבדלת.
"מי זה מצלצל?" צעק מיץ פטל.
"אנחנו, קראו האריה והג'ירפה. "ג'ירפה ואריה."
"חה, חה, " צחק מיץ פטל ופתח לפנייהם את הדלת
ואמר, "אז אם אתם חברים שלי,
בואו אלי הביתה."

המהלך הושלם: ההורים מכבדים את בדידותו של הילד, ועם זאת מראים לו שהם זקוקים לתקשורת איתו – ואילו הילד מבין ומרגיש שהם ראויים לאמונו ומסוגלים להכיל אותו כמות שהוא. לכן הוא מוותר ברצון על כל ההגנות שלו, פותח בפניהם את הדלת אל ביתו הסודי, וכך הופך את עצמו ואת הוריו למאושרים:

האריה והג'ירפה נכנסו לבית
שבו חלונות ירוקים, תריסים אדומים
ווילונות צהובים.
מיץ פטל כיבד את החברים שלו
בסוכריות ועוגיות ובוטנים ושוקולד
וגם נתן להם לשתות
מיץ פטל מתוק מאוד בכוסות גבוהות.

האיחוד בין ההורים לילד הושלם: ההורים קיבלו אישור כניסה אל נפש הילד, והאמון שלו בהם כל כך מוחלט, שהילד עולה על גדותיו מרוב מתיקות – הממתקים מסמלים אהבה ואושר, כמובן – ומכבד את הוריו במיץ שהוא הוא-עצמו.

* * *

ספרות ילדים לגיל הרך, כפי שאבחנו מיריק שניר לא פעם, צריכה "לספק שני נמענים שונים כל כך זה מזה בעת ובעונה אחת: לשמור על קשב ועניין של ילד פעוט, עתיר אנרגיה וסקרנות, ושל הורה חרד ומתוסכל. ספר לגיל הרך צריך לומר, באוצר מילים ומושגים מוגבל, אמירה משמעותית ומרתקת, בתוכן ובצורה, בשביל שניהם: הילד – והמבוגר. ספרות ילדים אמנותית ראויה עוזרת לילדים ומבוגרים להבין

מי שאוכל לבד אריאלה גולדמינץ

מי שאוכל לבד מת לבד. את זה יודעים כולם ולא היה צורך לציין זאת פה באופן מיוחד לולא הייתה עובדה זו מה שגרם לצ'רנה דוידסקו להתדפק יום אחד, זמן קצר לאחר שיצאה לפנסיה, על דלתותיו הרחבות של המוסד לביטוח לאומי, ולבקש שייתנו לה לעבוד בהתנדבות כאוכלת עם זקנים.

הביטוח הלאומי נתן לה שש כתובות כנגד ששת ימי השבוע וצ'רנה הייתה מבשלת בביתה אוכל טעים ורך והייתה מכניסה אותו לקופסאות פלסטיק ואת הקופסאות לסל קניות גדול, וכשהייתה מגיעה ליעדה, בתום המסע באוטובוסים, שלולית קטנה של מרק או לפתן כבר הייתה נקווית בתחתית הסל. היא הייתה מחממת את האוכל ומגישה אותו לזקן היומי שלה ולעצמה, ויחד הם היו יושבים ואוכלים על כיסאות עץ רעועים מול שולחן שהשעונונית המוכתמת שעליו משוועת להחלפה. הרווח של רוב הזקנים היה שהם לא אכלו לבד. אבל, מה שהיה יותר חשוב ועמד תמיד באוויר המטבחים הקטנים יחד עם ניחוחו המנחם של מרק העוף, הייתה הידיעה שאם מישהו מהם יצטרך למות במהלך הביקור, הוא יעשה זאת בחברותא.

היו אלה זקנים עריריים ונטושים. מעולם לא היו קרובים לאיזו צלחת. ולמרות שדם סמיך ממים, קרובים, גם אם היו להם, לא הרבו להתעניין בהם בעודם בחיים. היה הרמן, שנמאס לו לחיות אבל הוא לא היה יכול להחליט עבור עצמו והיה צריך להשלים את המכסה שנפסקה לו, ופרד, שהיה מוכן לחיות בכל מחיר, גם אם המנוולים שוב יעלו את מחירי החשמל, וגברת פיאנקו שכבר חצתה מזמן את גיל תשעים ועדיין הייתה מקפידה לצבוע את שיערה הגלי לתכלת. במקרה שלה, נראה היה שהשמיים התייאשו, ירדו אליה, והיו מונחים, בהירים תמיד וללא שום עננה על ראשה. והיו יעקב, ששפתו התחתונה, השמוטה, הייתה רוטטת בעלבון תמידי, כאילו הובטח לו משהו שלא קיים, ומגדה, שבכל יום ראשון הייתה יושבת בקפה נטו עם חברה אחת שהייתה לה עוד מהגטו. צ'רנה עצמה נלחמה בהצלחה בבדידות. כוחה עדיין היה במותגיה, והיא העסיקה את עצמה בכל ימות השבוע. בלילות שבהם התקשתה

טוב יותר זה את זה" (מתוך "הנמענים של ספרות הילדים", באתר של מיריק שניר). וזה בדיוק מה שעושה הספר הזה, ובאופן מושלם. כי בניגוד למקובל, אצל גיבור הסיפור, מיץ פטל, אין קונפליקט: הוא היה מרוצה ממצבו הקודם, הסודי, ולא ניסה לשנות אותו. אבא-אריה ואימא-ג'רפה הם אלה שניסו לשנות, והיו עצובים כשזה לא הצליח, וכאשר השיגו את מטרתם היו כולם מאושרים, הם ומיץ-פטל שלהם. במהלך הסיפור, שני הצדדים עוברים תהליך התפתחותי אדיר: ההורים לומדים להיות הורים, והילד מרגיש מספיק בטוח להיחשף מולם. לכן קריאה משותפת של הורה-ילד (ומוטב: הורים-ילד) בספר הזה היא חוויה מופלאה, שתורמת לכל הצדדים בדרכה הסמויה, הנסתרת, כמו חלום. דומני שכך כתבה אותו חיה שנהב, היישר מתוך התת-מודע שלה – כמו חלום שחולם הילד, או שחולמים ההורים. חלום עם היגיון פנימי, עם סוף טוב ועם מסר, שעיקרו מופנה בעיניי להורים דווקא: הדרך הטובה ביותר ליצור קרבה ואמון עם הילד שלכם היא דרך הומור ומשחק. בעיניי זהו ספר חובה בכל בית שיש בו פעוטות, לקריאה משותפת שוב ושוב. כאמור, הופתעתי לגלות שמומחים לספרות ילדים הבינו את הספר לגמרי אחרת. בין השאר, ד"ר יעל דר – חוקרת ספרות שאני אוהבת ומעריכה – הגדירה אותו (בספרה "דודה של שום איש", הוצ' עם עובד 2013) כ"יצירה חתרנית שפונה היישר אל הילדים, ללא תיווכם של המבוגרים", כלומר בדיוק להפך מהכתוב לעיל. לדעתה אין בספר שום מסר, אדרבא: "היעדר 'מסר' הוא עיקר הסיפור. שם הספר, 'מיץ פטל', מייצג זאת יפה: חוויית הקריאה של הספר כמוה כשתיית מיץ פטל מתוק – אין ילד שלא שש לשתות את המשקה האדום והמתוק הזה, ואין מבוגר שלא מדקלם לפחות פעמיים ביום באוזני הילד: 'זה לא בריא ולא מזין'." הייתה המון התרגשות במעשה הסיפור המשפחתי שלנו. שכבנו שלושתנו במיטה שלי, בתי קראה את תפקיד הג'רפה – זה היה מושלם, כי היא באמת האימא – ואני שיחקתי את האריה בקול מעובה, ושתינו קראנו יחד את המשפטים ששניהם אומרים יחד, והקטנטן רטט מרוב הזדהות כשדובב את הארנב. בשבילנו זה היה מזין מאוד.

להירדם, הייתה מתקשרת ל"עסקה טובה". הקול האנושי הצעיר שדיבר איתה יפה ובסבלנות מעברו השני של הקו ריכך מעט את האכזריות החשופה של הלילה, גם אם לקראת סוף השיחה, כשמבעד לתריס החל לבקוע כבר אור יום, נאלצה להזמין במעט האשראי שנותר לה סט מצעים מהודר או מיקסר יד עם שלוש מהירויות או שעון קיר במהדורה מוגבלת ובפריסה לתשלומים. העסקאות הטובות ביותר התבצעו כשהיה לה הכי רע, וכשהיו מגיעים המוצרים, שכלל לא היה לה חפץ בהם, היא הייתה מכניסה אותם לחדר הקטן, שם הם עמדו, בקופסאות הלבנות החתומות שבהן נשלחו אליה, כמו מצבות ללילות לבנים.

והיא תמיד יכלה לזמן אליה את ארמנד, בעלה המת. לפעמים הוא היה מופיע כמו שהיה לפני שחלה והתקלקל, כשעדיין היו לו שתי ידיים טובות והוא היה מסוגל למשוך אותה אליו ולחבק אותה משני הצדדים בבת אחת. בפעמים שהיה מתעצל, הוא היה מופיע באותו אופן שבו עזב את העולם, בטרנינג, ידו השמאלית, מוכת השבץ, שמוטה, כבדה וחסרת תועלת לצד גופו. הוא לא כעס על הטרטור ולא נמנע מלהופיע שוב ושוב, תמיד עם חיוך, עם איזו מילה טובה, מגבעת הקיץ הבהירה והמחוררת שלו על ראשו בכל מזג אוויר, ולא בגלל יראת שמיים. כשרוחם הייתה טובה עליהם במיוחד, היו צ'רנה וארמנד שרים יחד כמו בערבי השירה בציבור באודיטוריום שאליהם נהגו ללכת פעם בחודש עם כל הכנופיה, שחלק ממנה כבר מזמן שר למלאכים.

לבלבו אגס וגם תפוח
ערפילים כיסו את הנהר
וקטיושקה אז יצאה לשוח
אלי חוף תלול ונהדר

ארמנד כבר לא כל כך זכר את המילים. היה מבלבל בין הפירות, מחליף קטיושקה בגרמושקה. יותר גרוע היה כשהייתה תוקפת אותו נוסטלגיה והיה מופיע אצלה בדמות הילד הקטן, העולה החדש, שלא ידע מילה בעברית, בטח לא לשיר. הוא היה צבוע אז בצבעי שחור ולבן של התמונות הישנות שלו, לבוש עדיין בחליפה קטנה ובגרביים קצרים, ברכיו פצועות מאיזה מעשה שובבות שעשו בו או ממשחק קלאס שהשתבש. היא הייתה אוספת אותו אליה וחובשת את פצעיו, מנסה להבין מה הוא אומר לה

בשפת אימו. ולעיתים נדירות היה מופיע כבחור צעיר מדהים ביופיו, לבוש מדי קצין, והיה גורם לה להסמיק, כמו בערב שבו נפגשו עיניהם לראשונה והיא קיבלה את הצבע של העגבניות שהיו לה בסל בדרכה משוק תלפיות לבית החלוצות, שם התגוררה. כך זה היה בכל שנות אלמנותה, חדר השינה הדהוי שלה היה קם לתחייה בכל פעם שהיה מופיע בו המת בגלגוליו השונים.

ועדיין, בלילות ירח מלא יפים ומוארים, כשקולות התנים בוואדי עלו ממנו נואשים מתמיד, ויללות הצער והכאב מילאו את האוויר בפרופורציות, התמלאה גם היא בפחד למות לבדה, וכשבמקרה הציעו לה שכניה להשכיר תמורת תשלום סמלי חדר בדירתה ללילי, סטודנטית צעירה שהגיעה מירושלים ללמוד פיזיקה בטכניון, היא הסכימה.

לילי הצעירה עם השם הרך שלה. כשקצה הלשון מרפרף בעדינות על השיניים, כל הברה מערסלת את תאומתה. כל קריאה בשמה היא גם שיר קטן. האנוכיות המתפנקת, התובענית של המשמעות. צ'רנה המבוגרת, עם השם הצורם, הקו המרחף מעליו מפלח את האוויר ומפריד בין שני חלקיו, מחפש את הצליל המדויק בעברית ולעולם אינו מוצא. ולמרות הכול, ידידות אמיצה נולדה בן לילה. שתי הנשים היו אוכלות כל יום ארוחת ערב יחד, מחליפות חוויות מהיום שחלף, ואחר כך היו פורשות כל אחת לחדרה, לילי ללימודיה וצ'רנה לשיחותיה הליליות.

לעיתים, בשעות היום, הייתה לילי מציעה להסיע את בעלת הבית לעבודות ההתנדבות שלה. היא כבר הכירה את הזקנים ואת סיפוריהם וכיצד נשמע צקצוק שפתיו של כל אחד מהם מעל צלחת מרק, וגם ראתה לא אחת כיצד מתמלאת הצלחת במקום להתרוקן כשהוא בוכה את זקנתו העגומה לתוכה, שוכח את ארוחת האתמול אבל נזכר במרק שאכל בשעת צהריים עייפה אחת, כשהיה ילד.

לילי היפה. כשהיו צ'רנה, הזקן היומי ולילי מסיבים אל השולחן, היה יוצא המוות הרחק מחוץ לטווח הסכנה. שערה הארוך של הסטודנטית, שהיה גולש עד מותניה, נע בכל פעם שדיברה בהתלהבות ובמרץ, כדרכה. שיניה הלבנות היו נוצצות במטבחים האפלים. בעיניה השחורות, הענקיות, השתקפו החיים ורודים. אפילו כשהייתה מגישה את המרק לפיה, בשגורה שבתנועות, נראה היה כי מונחים על הכף כל תענוגות העולם ולא המרק הדלוח מעט של ארוחת הצהריים. וכך, גם הזקנים הנואשים ביותר היו לומדים דבר או שניים על יופי וביקשו בכל זאת

להמשיך ולחיות. צ'רנה חשבה שזו העסקה הטובה ביותר שהיא עשתה. אפילו הבעל המת נזנח מעט.

שנתיים גרה לילי בביתה של צ'רנה, נודדת במרחבי הזמן והחורים השחורים ובסיפוריהם של בעלים מתים ונשים חיות, נשים מתות ובעלים חיים. לומדת ביסודיות את הפיזיקה של חלקיקים אלמנטריים, את סוד הכנת קציצות פשוטות וטעימות, את האינטראקציה בין פוטונים ואטומים וזו שבין בני אדם. וגם מגנטיות ובדידות מהן, ופרקים בתורת האינפורמציה הקוונטית ואת החוקים הבסיסיים ביותר של הטבע ושל הטבע האנושי.

בלילה חורפי וגשום אירע הדבר. כשירד גשם, והשמיים מתקרבים לארץ, תנועת המתים הלך ושוב נהיית קלה וחלקה יותר, ולמרות העובדה הזאת, ולמרות שצ'רנה זימנה אליה את ארמנד מספר פעמים, הוא לא הופיע. שוב ושוב היא פנתה אליו, קודם באופן הרגיל ואחר כך בטון של טענה ולבסוף בכעס. היא חשבה מה יכול היה לקרות לו. איזה מין דבר אירע שהוא גרוע מהגרוע מכול. הזיכרון המר של הנטישה שלו שנים אחדות לפני כן עלה בה, החור השחור של הסתלקותו הפתאומית. יללת תן מסתלסלת ועקשנית נשמעה כל אותה עת מעבר לדלת הכניסה, וצ'רנה, שכבר רצתה להתחיל לייילל בעצמה, ירדה ממיטתה וביקשה לסלק את התן משם. הבית היה חשוך ורק מחדרה של לילי בקע מעט אור. כשחלפה על פניו הציצה פנימה ולתדהמתה ראתה את ארמנד, שהופיע כעלם צעיר, יושב ומנהל שיחה נעימה עם הדיירת שלה, ידו הימנית מונחת ברכות על ברכה, וגם בשמאלית לא היה אף רמז דק לנכותו, ומפניו, הקרובות לפניה, זורח אור. גלי האור והחום והקול זרמו אליה מתוך החדר ולא ניתן היה לטעות בהם.

מהאופן שבו נהגו זה בזה, ניכר שלא הייתה זו פגישתם הראשונה. לילי ליטפה את שערו הרך והשופע של המת שמעולם לא נראה חי יותר, והוא שאל אותה על לימודיה וגם ביקש לדעת כיצד נוהגת בה בעלת הבית הזקנה שלה. אפילו העלים על כותפות מדי הקצין שלו לבלבו כשישב מול הסטודנטית הצעירה, מתענג על חייו השניים, מדי פעם קורא בשמה, "לילי", כמנכס אותה ואת העלומים כולם לעצמו.

צ'רנה יצאה מבין הצללים שבמסדרון ובפנים חשכות דרשה את הסתלקותה של הלילית מביתה עוד באותו לילה. היא גם אטמה את אוזניה לתחנוני בעלה שתסלח לו. בפנים חתומות היא תבעה מהמת

הבוגדני שיסתלק ולא יופיע אצלה יותר, אפילו לא בדמותו של ילד תמים. כשעזבו שניהם את ביתה, הם נדמו לה כל כך שפופים וזקנים שלרגע ביקשה להחזירם בכל זאת ולטפל בהם.

בלילות שבאו אחר כך הייתה שנתה נודדת בבית הריק מבני אדם ומאנשי רוח. בימים הפכה פזורת נפש, ורק שרון הקיר שהפשיטה מאריותו ותלתה סוף סוף על הקיר, תקתק את הזמן שנדמה אינסופי יחידות יחידות. בקופסאות אטומות היא המשיכה להביא את האוכל שבישלה לזקנים, מקשיבה להם מספרים איך פעם היו ילדים, תוהה אם להאמין להם. בגינתה נבלו עצי האגס והתפוח מבלי שתתאבל על מותם. רק בלילות הייתה כורה אוזניה אל החוץ. מקשיבה לתנים בוואדי מתנים את בדידותם. ובעיקר חיכתה שיעבור הזמן, שתוכל להשתחרר כבר מכוח המשיכה של כדור הארץ.

פרח דרקון (שבע אפשרויות של היטרפות) שחר־מריו מרדכי

במקום שבו לע הארי הוא פרח דרקון
ראיתי שני סלעים נטועים בנהר, והנהר
סוכך על אחד והשני טבע.
טרף־טרפו כל הסלעים במי הנהר שהחליק־לוטרף
על סלע אחד, והסלע האחד
נצץ מאהבה.
יש אדם השלך אל בור. וחי. כי שלח קולו לרוח, והרוח את קולו כפל;
ויש אדם עלה לראש הגג. מעצמו נטרף. או ברוח השלך ונפל.
ראיתי חרף מפשיט יער עד לשד עצמותיו.
ולנהר רוח
כי נגלו לו יובלים ואילים בסבך
העירם מעלנה. וראיתי שאגת שני
אנשים בסוף מעשה אהבה.
רוח התנפץ אל קירות הבית, והבית
כפל ולפת
את גניחת הרוח בחלון, את ראשך על בטני,
ולבך
דפק ודפק

שירים הדס גלעד

מעבה

אבי מעיר לי על שערותי הלבנות.
אני בת ארבעים, אני אומרת לו, מתר לי.
גם לו מתר. המרחק בינינו מתקצר.

אבי צועד בשנתו הששים ותשע
כבתוך יער. זאבים אורבים לו
בחלומותיו. בבקר הוא משכים אל מעשיו
ומקדים את השמש. ידיו עסוקות
בעולם הזה.

אביו מת בשנתו הששים ותשע.
אחיו הבכור מת בשנתו הששים ותשע.
הוא חוצה את חדשי השנה בלי לומר על כך מלה.
נוסע עד קצות תבל לראות דבדבן פורת, שותל
צמחי תבלין בגנה, משקה צופיות, מתקין מדפים.

עוד מעט יצא מהיער
אל שנתו השבעים
יונה תבשר שכלו החדשים
המישור יואר

אולי אז נמצא את האמץ
לספר ספורי זאבים
נשב על יד עץ גדול
נקשיב ללחש השרשים
ובלי חשש
נלחש שערות לבנות
בצמרות הראשים

עֲשָׂרִים שָׁנָה מֵאַחַר יוֹמֵר, אֲנִי מְבִינָה אֶת הַתְּאו
 שְׂדֵהֶרָה לְקִרְאָתִי בְּזַעַם בְּיוֹם בְּהִיר אֶחָד.
 הָיוּ לִי דֹקָא מִחֻשְׁבוֹת טוֹבוֹת עַל אֶהְבָּה בְּבִקְרָה הַהוּא,
 לְבִשְׁתִּי חֻלְצָה סִגְלָה עִם צְוֹאוֹן סִיכָה פְתוּחַ שֶׁהֶחְמִיא לְעֲצָמוֹת הַבְּרִיחַ,
 מִשְׁמֵאֲלֵי נִפְרָשׁוּ טְרָסוֹת יְרָקוֹת, הַשְּׂבִיל הָיָה צָר
 (הַזְכָּרוֹן יוֹדֵעַ לְהַתְחַדֵּד בְּדִיעֵבֵד, לְהֶאֱחֹז בְּכָל פְּרָטֵי
 הַמְהֵרָקְרָה לְפָנַי כְּמִנְסָה לְפִצְחַח חִידָה סְבוּכָה)
 עֲשָׂרִים שָׁנָה מֵאַחַר יוֹמֵר, אֲנִי חוֹשֶׁבֶת עַל הַבִּקְרָה הַהוּא
 שְׁלָה. חִיָּה גְדוֹלָה כְּפוֹתָה לְצַעֲרָה. עֲגָלָה נִלְקַח מִמִּנְה
 הַתְּפִתֵל בְּיָדִים זְרוֹת. רֶךְ מְכֻדֵי לְהַמְלִט. נִפְשָׁה סְעָרָה.
 לֹא הָיָה לִי מִזֵּל. הֵייתִי הֶרְאֵשׁוֹנָה שֶׁנִּקְרָתָה בְּדֹרְכָה.
 הָיוּ לִי דֹקָא מִחֻשְׁבוֹת טוֹבוֹת עַל אֶהְבָּה בְּבִקְרָה הַהוּא
 הַנוֹפִים זָהְרוּ כְּגִלוּיָה. נִשְׁמָתִי הֵיטֵב גַּם בְּגִבְהֵיִם. הֵייתִי חֶפְשִׁיָה.
 הַתּוֹדָעָה הֵייתָה שְׁקֵטָה, הַהִכָּרָה קִלְטָה – אִישׁ וְעֲגָלָה קֵט. כּוֹחוֹת
 הַתְּנַגְדוֹת. צְבִירָה. הַחִיָּה הַגְּדוֹלָה הַסִּתְמַכְלָה אֶל תּוֹךְ עֵינַי וְנִנְעָלָה.
 הִיא הַגְּבִירָה מֵהִירוֹת. הִיא שְׁעֵטָה קְדִימָה. הַשְּׂבִיל הָיָה צָר. רָחֲבוּ מְלוֹא
 רָחֲבָה.
 הָיָה לִי מִזֵּל. הִיא הֵייתָה מֵהַזֵּן שֶׁקָּרְנִיו נוֹטוֹת לְאַחוֹר. זֶה הֵייתָה הַשְּׁהוֹת
 הַהִכָּרָחִית כְּדֵי שֶׁאֲדַבֵּק בְּעוֹלָם הַזֶּה
 (יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁנִּדְחָסִים בְּזִכְרוֹן בְּזִמְנָן קֶצֶר. הַהִטָּחָה בְּאֲדָמָה. יְרִיעֵת עוֹרָה.
 כְּמָה שְׁנִיּוֹת חֻלְפוּ עַד שֶׁמִּישָׁהוּ בָּא. הַבְּזוֹק הַמְּחַשְׁבָּה, זֶה סוֹפֵי הַמוֹזָר.
 יְדִיעָה בְּעֵתוֹן עַל צְעִירָה בְּנִפְאָל. מִרְפָּק מֵעַל רֹאשׁ. זֶה אֲנִי בְּחַיֵּי הַיָּפִים
 מוֹטָלֵת כְּעֶבֶר)
 אַחַר כֵּךְ הָיוּ סִימָנִים כְּחֻלִּים וְקָרַע בְּחֻלְצָה. וְהָיָה עָרְעוֹר רֹאשׁוֹן עַל חֶק
 הַקְּאָרְמָה
 שֶׁאֲמַצְתִּי חֻדְשִׁים קֹדֶם לְכֵן בְּלֵהֵט בּוֹדֵהִיסְטִי חֻדְשׁ. הַשָּׁן שֶׁנִּשְׁבְּרָה בְּנִפְלִיָה
 כְּאֶבֶה
 בְּרוּחוֹת הַקְּרוֹת. שְׁטָפִי דָם פֶּשְׁטוּ עַל הַגּוֹף כְּאֲגָמִים קְפוּאִים. אֲבָל הַנוֹפִים
 הָיוּ מְלֵהִיבִים. שְׁלֵג לְבָן אַחִידָה. שְׁמַיִם כְּחֻלִּים אוֹ שְׁחָרִים. צְבָעִים
 מְחֻלְטִים. בְּלִילוֹת

יִשְׁבְּנוּ סְבִיב שֶׁלְחָן אֶחָד שֶׁתְּנוֹר מִתְחַתֵּיו. יִלְדֵי כָּל הָעוֹלָם, בְּרֶךְ
 אֶל בְּרֶךְ בְּקִיטָנַת הַהָרִים.
 הֵייתִי לְאֲגָדָה מְקוּמִית בְּכַפְרִים, שְׁמוּעָה עוֹבְרַת – הֵיִיא
 עִם הַשְּׂפָה הַנְּפוּחָה, עִם הָעֵין הַמְּצַמְצָמָת,
 גְּבוּרָה אוֹ נְצוּלָה.
 (שְׁמוּעוֹת מְעִפִּילוֹת מֵהָר יוֹתֵר מֵהוֹלְכֵי הַרְגֵל)

הַגְּעַתִּי לְפִסְגָּה. לְמָרוֹת הַכֹּל. הַצְּטִלְמָתִי כְּמוֹ כָּלֵם בְּחִיּוֹד נִצְחוֹן עִם הַדְּגָל.
 עֲשָׂרִים שָׁנָה מֵאַחַר יוֹתֵר (הַזְכָּרוֹן לֹא שׁוֹאֵל מִתִּי לְהָרִים רֹאשׁ. הוּא פְתָאוֹם
 נְעֵמֵד עַל רִגְלָיו) אֲנִי יוֹשֶׁבֶת בְּחֻצַּר בֵּיתִי מוֹל עֵץ וְחוֹמָה. הַתִּינְקָת שְׁלִי
 יִשְׁנָה.
 לוֹ רַק אֲזַכִּיר אֶת שְׁמָה, יַחְלִץ הַחֶלֶב מֵעֲצָמוֹ. אֲנִי נִעְלָה. כָּכֵל בְּעֵלֶת חַיִּים
 אִם תְּהִיָּה לִי סֶבֶה אֲמִתִּית, אֲנִי מוֹכֵנָה לְהָרַג בְּשְׂבִילָה.

הספרות הישראלית נוסעת להודו עמרי הרצוג

לספרות מסע ישראלית יש מסורת מצומצמת למדי: דמויות ישראליות אינן נוטות בדרך כלל לנטוש את גבולות הארץ, שמגדירים גם את גבולות הדגם הלאומי של הספרות העברית. בעבור דמויות ישראליות שנוסעות לחו"ל, חציית הגבולות מתפקדת על פי רוב כמוסכמה נרטיבית: סיפורי המסע מבקשים לשחזר את הגבולות המחוללים ולהשיב את הגיבור אל אדמת ארץ ישראל – כלומר אל עצמיותו המשוקמת. משמעות המסע היא השתקעות קצובה בזמן בפנטזיה של מרחק משהחרי מבחינה מוסרית, מינית או רגשית. הפנטזיה עצמה מתפקדת כטקס חניכה שעובר הגיבור הישראלי בדרך למימוש זהותו הלאומית והאישית היציבה, המשוקעת בישראל.

אולם הודו אינה עוד מדינה בדמיון התרבותי הישראלי, והמערבי ככלל. אם מדינות מערביות לישראל – ממרוקו ועד לארצות הברית – מציעות לנוסע הישראלי הצלחה מטריאלית שמתבטאת בזכאות ליופי, למנוחה או לקניות, או התחברות לשורשים משפחתיים או קהילתיים, הנסיעה להודו מונעת על ידי מניע מעט שונה: המניע הרוחני. הנוסעים להודו הם עולים לרגל יותר מאשר תיירים; הם מבקשים "לגלות את עצמם", שכם אל שכם לצד רכבות ישראלים אחרים, על פי רוב באתרים שבהם הסוחרים המקומיים כבר מדברים עברית שוטפת ומנהלים מערכת מחירים ייחודית לישראלים.

הדמיון המיסטי שקשור בהודו ויופיים האניגמטי של אתריה המקודשים הם בעלי כוח משיכה בעבור מטיילים צעירים. רבות דובר על מסלול החניכה, שכולל נסיעה למזרח בחלון ההודמנויות החטוף לאחר השחרור מהצבא ורגע לפני הלימודים האקדמיים או הצעדים הראשונים בקריירה. מסלול הטיול של ישראלים להודו הוא ייחודי בהשוואה למטיילים אחרים: הוא בדרך כלל נתון מראש (מנאלי, דְרַמְסְלָה, רישיקש, פונה וגואה), ומתעכב על נקודות ציון שהפכו למובלעות ישראליות: רחוב המייין-באזאר בדלהי, חוף תל אביב בגואה; או כפרים כמו דְרַמְקוּט וּפְגָסו בדראמסלה, שבהם יש בתי חב"ד ואין ספור חומסיות, חנויות ואכסניות של ישראלים. החוקרת דריה מעוז מצאה שהישראלים בהודו מטיילים

בדרך כלל בקבוצות גדולות יחסית שמונות כעשרה בני אדם ויותר, ומהוות חברות אחידה מבחינה לאומית וגילית; לדבריה, המטיילים אף מתלכשים באופן דומה, מדברים רק עברית ונמנעים ממגע עם זרים אחרים.¹

הריטואלים הקולקטיביים של הטיול הישראלי בהודו מהווים פרק צפוי מראש בסיפור החניכה הביוגרפי הישראלי העכשווי, והדבר בא לידי ביטוי גם בכתיבה על אודותיו. סופרים ומשוררים ישראלים צעירים רבים כותבים על מסע בהודו ועל משמעותו; ביניהם אפשר למנות את יונתן יבין, צור שיזף, מרים רבי, שרי שביט, נעמה אבנון, דריה מעוז, אמנון יובל ושירי הגני.

הספרות הישראלית העכשווית שמספרת על הטיול בהודו מאפשרת להבהיר את ההיבטים המוסדיים שלו ואת מניעיו הקולקטיביים; היא חושפת את האופן האופטי שבו המבט האוריינטליסטי, שכוון אל ארץ ישראל מצד המערב בסוף המאה ה-19, חוזר ומשתבר במבט הישראלי אל הודו: מבט שמשליך פנטזיות על הארץ המובטחת, ושכולל היקסמות והתנשאות; קוסמופוליטיות ופרובינציאליות; חקירה ובערות. אכן, לא אפתיע איש אם אטען שמי שקורא את סיפורי המסע הללו לומד מעט מאוד על הודו – והרבה מאוד על ישראלים. הודו מתפקדת כסימנה המסחרי של ההגשמה העצמית ושל האחוה הישראלית; למרגלות מקדשיה ומגזריה ובסמוך לנהרותיה יוכלו הגיבורים הישראלים להתמודד עם טראומות מודחקות ועם תפיסה עצמית בלתי מספקת; הם יוכלו להבין ולסלוח לבני משפחתם, לאהוביהם, ולעיתים גם לעצמם, ולשוב לארץ בתחושת הישג אישי, רוחני ויצירתי.

הסיבה לכך היא שהפונקציה הרוחנית של הודו מפעילה סיסמאות שחותרות תחת אורח החיים המערבי, הרציונלי וההישגי, קרי לחיות את הרגע, להשיג שלוה פנימית, להתחבר לטבע, לפשטות ולהוויה. אלו קלישאות יעילות, משום שהן שטחיות; הן מייצרות אשליה של דרך חיים אלטרנטיבית, אך הן קלושות ותלושות מכדי לאיים על המציאות שממתינה למטיילים עם שובם לישראל. למעשה, תפקידן הפוך: הן מאפשרות למטיילים השלמה עם עצמם ועם התכתיב הנתון של מסלול חייהם.

¹ מעוז, דריה (2004). היבטי מחזור חיים במסע של ישראלים להודו. עבודת דוקטורט, האוניברסיטה העברית, ירושלים.

הרומן של אמנון יובל² מציע דוגמה לסיפור מסע של היטהרות רוחנית. גיבור הרומן, יואל, הוא גבר ירושלמי מוכה צער: בנו היחיד רועי נהרג בתאונת אופנוע בהודו. האב מגלה יומן מסע בחפציו של רועי שהוחזרו לארץ, ומחליט להתחקות אחרי מסעו של בנו – ולמעשה להשלים את המסע בעבורו או במקומו. הבן המת משמש מורה דרך לאביו, ובמחברתו קורא האב בהתרגשות הגיגים כמו "כולנו גרגרים זעירים באיזה כלום אינסופי. אבק. ואפשר לבחור אם להיות אבק באפילה או אבק לאור השמש"; "קבלת העול והריסון וכיבוש היצרים מוביל לחופש אמתי יותר. לגאולה בחיים שכאן, בעולם הזה"; "אנחנו מחוברים באינסוף זיקות לעולם, הכול נמצא בהתהוות הדידית". ההדרכה הרוחנית הזו, שמתרחשת במקביל למסלול הטיול הממשי, מאפשרת לאב נחמה ותקווה עם שובו לישראל. מבחינה זו, במערב אין כל חדש: הרומן כולל עיבוד טראומטי ופנטזיה של עיצוב-עצמי מחדש, באמצעות נסיעה שמטרתה היא רק לחזור הביתה; "אולי התפקיד של הודו", כותב הבן ביומנו, "לעזור לך להבין מי אתה. להבהיר לך כמה דברים לגביך".

מנגנון ההבנה או ההשלמה העצמית בסיפורי המסע להודו מתקיים באמצעות שלוש הנחות, המיושמות ברבים מהסיפורים. ההנחה הראשונה היא נגישות מדומיינת לאחרות תרבותית באמצעות פעילות תיירותית. היא מתייחסת לאמונה, שטיול – ובמיוחד טיול תרמילאים – מאפשר היכרות בלתי אמצעית עם הודו האותנטית, עם אתריה, אנשיה ותרבותה, בעיקר משום שהיא מדומיינת כתרבות אחת, הרמטית ואחידה, שמתמסרת למשאומתן עם הסובייקט ועם מקורותיו התרבותיים והרגשיים במהלך הטיול. ההנחה השנייה היא מיסטיפיקציה של חוויות אוטוביוגרפיות, שמתייחסת לאופן שבו חוויית הטיול מדומיינת בדיעבד – ולעיתים גם תוך כדי – כנקודה ארכימדית בסיפור האוטוביוגרפי: כנקודה שבה נחשף "האני האמיתי" בכל הדרו וכנותו. התפאורה שמציעה התרבות הבלתי-מוכרת מאפשרת להשתחרר מצנזורות עצמיות או חיצוניות ובכך לשחרר את ה"אני" מהתניות תרבותיות, משפחתיות, לאומיות ולעיתים קרובות גם רגשיות ומיניות שכוללות אותו. תוכנות חדשות על העצמי נרכשות באמצעות ההזרה התרבותית, כלומר באמצעות מה שמכונה "ההתחברות לעצמי".

ההנחה השלישית כרוכה בחפצון של אנשים ומקומות אל אובייקטים ² יובל, אמנון (2018), הדרך לוורנאסי. הוצאת אחוזות בית, תל אביב.

אסתטיים סחירים. היא מתארת את המנגנון שמאפשר לקודמותיה להתרחש: המומנט התיירותי-מסחרי מאפשר להודו להיות מוכללת כסחורה גיאורוחנית, ומאפשר למטייל לחוש בעלות על "החוויה ההודית", שמופצת – בזירות שונות של ייצוג תרבותי – כסחורה אקזוטית המעניקה לבעליה הון תרבותי של ידע ושפה משותפת עם מטיילים אחרים, או הון הקשור בהישגים רוחניים אוטוביוגרפיים.

ברצוני להתעכב על הזיהוי של הודו כטריטוריה אקזוטית. אקזוטיקה, כמובן, אינה תכונה אינהרנטית שמצויה בתוך אובייקטים, אנשים או מקומות. חוף הים בפוקט או תחנת הרכבת בדלהי הופכים לאקזוטיים רק מבעד למבטו של התייר המערבי; ורק מבט זה מגדיר אותם כך. אקזוטיקה היא קטגוריה פוליטית מדומיינת, שבמסגרתה מזוהים אובייקטים (גיאוגרפיים, אנושיים או מטריאליים) כחורגים מההקשר התרבותי המוכר, אך באופן שמנטרל את האיום הנלווה בדרך כלל למפגש עם אחרות. המאפיין הראשון במעלה של תיירות אקזוטית הוא של התקת האובייקט מהקשר טבעי אך זה, מרוחק ומאיים, אל סביבה מלאכותית, מוכרת ומבוקרת. זה העיקרון שמאפיין את נמלי התעופה בעולם כולו, את המלונות, החופים, המסעדות ומועדוני הנופש, וגם את פרקטיקת החברותא הישראלית המשותפת בהודו: הנופים התרבותיים והפיזיים הם זרים, אך ההקשר הישראלי של הטיול מנטרל אותם במידת מה מזרותם, ומהאיום שזרות זו עלולה להפעיל.

לפיכך, האקזוטיקה ההודית מאפשרת לגיבור הישראלי לתפוס את הנוף כהרחבה משחררת של גופו שלו, שבדרך כלל נחלץ מהסד הצבאי, רגע לפני שייכנס לסד הבגרות; הוא מפעיל גילוי עצמי של אינדיווידואליזם אוטונומי שהיה חסר וכעת נמצא – ומציאתו מלווה בביטויים ספרותיים אחידים של התפעמות; לא בהכרח מהנוף התרבותי או הפיזי, שמתפקד כרקע של הגילוי, אלא מהגילוי עצמו, הגילוי גופו.

שיריה היפים של שירי הגנני, הכלולים בספרה "מלון מול מנאלי"³, מתארים היטב את המהלך הזה: ברוח הקרבה והחום הישראליים, הנוף ההודי אינו נתפס כחלק מתרבות מרוחקת, שיש לתייר בה בזירות וללמוד את אורחותיה. ללא שהיות, הדמות המשוררת מנכסת את הנוף לעצמה ומותירה אותו חלול; היא משתמשת בו כתפאורה שתפקידה להדגיש את העצמת רגשותיה האישיים והלאומיים. היא כותבת: "אחרי

³ הגנני, שירי (2001). מלון מול מנאלי. הוצאת אור.

שטעינו בדרך ליער / הגענו ליער אתה ואני / אכלנו חטיף ונחנו מעט, אחר כך רבנו / (מה יכולנו לעשות חוץ מלריב). / השקפנו על העיר למטה / עם גגות של פח ובתים מתפרקים / לא האמנו שבני אדם באמת גרים שם / דיברנו על ישראל ועל סופהעולם / אחר כך עבר קצת זמן ושוב יכולנו / להתקרב מספיק אחת אל השני / להתנחם".

הגני משתמשת במרחב הזר על מנת לשוב אל המוכר: המראות מעוררים בה פליאה, אולם הפליאה הזו מאפשרת לה ולאהובה ליפול שוב ושוב זה על צוואר זה; להתנחם במה שקושר אותם יחד: הדמיון של ישראל למול "סופהעולם" של הבתים המתפרקים. רק בשיר שנקרא "פונה" מתרחשת פתיחות אל המרחב הממשי שאופף את הדוברת: "ובקיץ ההוא לבשתי אדום / ופתחתי לבי אל הבא". בשורות אלו מצטיירת הצהרה מסוג אחר: של השתלבות ופתיחות אל המקום, ולא של ניכוס. אולם אין תמה, שהתנועה יוצאת הדופן הזו מתרחשת דווקא בפונה, אתר אקסטרטוריאלי שמיועד לאנשי המערב, שנדרשים לשלם דמי כניסה ולעבור בדיקות רפואיות לפני שהם נכנסים אליו.

בכתבת תיירות שמתארת את פונה נכתב כך: "פונה והאשרם של אושו הפכו להיות נ.צ מבוקש במסלולו של כל טייל רוחניות ישראלי [...] אתה מסתובב בסופרמרקט הרוחני הזה ובוחר לך מהמדפים את מה שבא לך, בסביבה מוגנת מכל מטרה. זוהי פיסת גן עדן המנותקת מכל חוויה הודית".⁴ התיאור הקצר הזה מכיל את רוח הישראליות בהודו: השימוש בסלנג הצבאי (נ.צ), המטאפוריקה המסחרית ("סופרמרקט", "מדפים"), ובעיקר המרחק שנפער ממה שמזוהה עם החוויה ההודית הקשה או המטרידה, שכוללת זרות, עוני וכללי משחק תרבותיים בלתי מוכרים. בדיוק בשל כך האשרם בפונה הוא מזמין כל כך, באנונימיות המוכרת שלו: הפתיחות שעליה מתוודה הגני מתרחשת באתר אקזוטי, שמשלב קאנטרי קלאב ומרכול של מוצרי רוחניות.

פונה אינו אתר יחיד מסוגו; נדמה שברחבי הודו קמות מושבות קולוניאליות, בחלקן ישראליות למהדרין, המחליפות את האתר הממשי באתר מדומיין, הנבנה בעבור מי שיוצר את "המזרח" כמרחב רב קסם שאינו כולל מפגש מאיים עם תרבות שמופעלת על ידי נרטיבים ופרקטיקות שונים משלו. המושג "נוכחות חוזרת" של אדוארד סעיד עשוי להיות שימושי על מנת לתאר את הקולוניאליזם התיירותי הזה. על פי סעיד,

4 "שאנטי אלגנטי", מאת שי בן אפריים. שמנת 37, אוקטובר 2006.

הנוכחות החוזרת מתקיימת מתוקף העובדה "שהיא סילקה, החליפה, הפכה למיותר כל דבר אמיתי כדוגמת 'האוריינט'".⁵ מבטו של התייר אינו מכוון לנוף, אלא לאופן הקולקטיבי הנתון מראש שבו הדמיון מצייר את הנוף; לפיכך הטיול הוא חוויה בדיונית, הנטועה יותר בדמיון מאשר במציאות. מישל וולבק ניסח זאת היטב ברומן "פלטפורמה": "החלומות שלי סתמיים", הוא כתב. "אני מבקש לטייל. אבל יש קשיים, מגבלות השפה, הארגון הגרוע של התחבורה הציבורית, הסכנה שיסחבו ממך או שיעבדו עליך: אם לומר את הדברים בצורה בוטה, מה שאני מבקש בסופו של דבר הוא ליישם תיירות. אנו חולמים על מה שאנחנו יכולים לחלום, והחלום שלי מורכב מרצף אינסופי של 'מסלולי תשוקה', 'בילוי ססגוני', 'הנאות על פי בחירה'".⁶

ספרו של יונתן יבין "באבא ג'י" מתאר את מסעם המשותף של אב ובנו בהודו, שבמהלכו – כך מצוין על כריכת הספר, "הוא לומד להכיר בעיקר את עצמו". כך מתאר הגיבור נדב את הרקע לפגישתו עם צעירה ישראלית שתסייע לו במשימה הזו: "בגסט־האוס החדש הערתי את הבן של הבעלים, גמל אנושי מחוטט פנים [...] הוא גרר אותי לקיר שעליו נכתבו הוראות התנהגות והכריח אותי להקשיב". לאחר שהצעיר עזב את המקום, הוא מגיע למסעדה "עם שלושה תבשילים שלכולם היה אותו טעם". מאוחר יותר, המזון ההודי יוצר את האפקט הצפוי מראש: "געגועים ראשונים לאוכל של הארץ הציפו אותי, לנחמת המזון המוכר", שאותו הוא יכול לטעום בבית הכנסת המקומי של חב"ד. מבפנים, "הטאג" מאהאל היה הרבה פחות מרשים, ועשרות נערים הודיים כחושים עשו רעש איום. צילמנו את ארבעת הצריחים על רקע השממה, עשינו כל מה שכתוב".

הציטוטים הללו אינם בהכרח מעידים על התנשאות תרבותית: אין ספק, שהודו – אולי יותר ממדינות מערביות – מתאפיינת גם באתרים של עוני והונחה. החוויה התיירותית מלווה לעיתים באכזבה, שנעוצה בפער בין גלויות הנוף המצועצעות לבין האתרים הממשיים. אולם ההערה בדבר נחמת המזון המוכר – החומוס והבמבה, ליתר דיוק – מבהירה את

⁵ סעיד, אדוארד (1978). אוריינטליזם. תרגמה: עתליה זילבר. הוצאת עם עובד, תל אביב. עמ' 26.

⁶ וולבק, מישל (2003). פלטפורמה. תרגמה: מיכל סבו. הוצאת בבל, תל אביב. עמ' 27.

⁷ יבין, יונתן (2004). באבא ג'י. הוצאת עם עובד, תל אביב.

הנוף ההודי כתפאורה להנצחת יעדו האמיתי של המסע להודו, שהוא המסע לבית בישראל.

בסיום הרומן, הגיבור חוזר מחוץ יותר לביתו, מצויד בהבנה חדשה לגבי אביו ובאהבה חדשה.

האקזוטיקה ההודית היא קונבנציה ספרותית שמתפקדת כסם אמת, שמשחרר תובנות חסומות ויחסים עצורים; היא מזיגה של אתר כיסופים ושל נקודת מעבר לקראת חיים משפחתיים וקהילתיים יצרניים ומאושרים יותר בישראל. לאחר טקס ההיטהרות הספרותי, יש לחצות מחדש את הגבול הביתה, להותיר את הודו מאחור, לחתום את טקס החניכה.

הרומן "הודו תאהב אותי", מאת דריה מעוז,⁸ מדגים את רגע הפרדה מהודו ואת משמעותו. הילה, גיבורת הרומן, משתחררת מעכבותיה המיניות והרגשיות באמצעות ראג'ו, המורה לרייקי, שמתואר בפגישתם הראשונה כ"בחור הודי צנום, שערו השחור נופל ברכות על מצחו ועיניו הכהות מחייכות בחום". כשמערכת היחסים ביניהם מתהדקת והם שוקלים עתיד משותף, ראג'ו מופיע בחלומה "שמן יותר, כמעט קירח, בטנו הולכת לפניו ורגליו עקומות ודקות. אני אוכל טוב בישראל, התגאה, ואני כל כך שמח שאני כאן [...] מאחור, תלוי על עכוזו ומזדקר באופן מוזר, היה זנב ארוך, משומן וחלקלק". המיניות השוצפת של ראג'ו הופכת לגרוטסקית ומבהילה כאשר הגיבורה חולמת על חייהם המשותפים בישראל; דמותו משתנה מן הקצה אל הקצה כאשר הוא מתורגם או מיובא אל ההומוגניות של חברת השפע הישראלית. חלום הבלהות הפרנואידי של הילה מבהיר לה שעליה להיפרד מהודו לשלום. אם נדמה היה במהלך הרומן שראג'ו חורג מסמכותו הרוחנית ומנצל מינית את הילה, הרי מתחוור שהילה – בדומה לדמויות ספרותיות ישראליות אחרות שמטיילות בהודו – משתמשת בראג'ו, או בבני דמותו האנושיים והגיאוגרפיים, על מנת לשקם את עצמיותה הלאומית.

הפנטזיה הארוטית, הרוחנית והתרבותית שמציירת את הודו בדמיון הספרותי הישראלי מאפשרת למבט האקזוטי לחבוש על ההבדלים הבין-תרבותיים פנטזיה, שאינה מכוונת לנוף הזר או לתושביו, אלא משרתת את הנוף המוכר. היא יעילה יותר ככל שרחב הפער בין השניים, וזו אולי הסיבה שהודו היא יעד פנטזמטי יותר מאשר ארצות הברית או אירופה. המבט התיירותי אינו רק מדיום שמתווך את שרואים בהודו, אלא משרטט

⁸ מעוז, דריה (2002). הודו תאהב אותי. הוצאת כתר, ירושלים.

את קווי המתאר לאופן שבו אמורים לראות אותו ואף לקרוא בו. מבט זה קודם לחוויה התיירותית ומפעיל אותה; הוא מנוהל כנבואה שמגשימה את עצמה, משום שנופיו הפיזיים והאנושיים הם רק ביטוי קלוש של הדמיון שחווה אותם, מפרש אותם וממקם את האני/אנחנו בתוכם – עוד לפני שהחל.

סעיד ניסח זאת היטב: "המובן שבו אדם מרגיש את עצמו לא-זר מבוסס על רעיון מאוד לא מדויק על מה שנמצא בחוץ, מעבר לטריטוריה שלו. הבית מקבל משמעות רגשית ואפילו שכלית, במין תהליך פואטי, שבו המחזות הריקים או האנונימיים שבמרחקים מומרים במשמעות בשבילנו, כאן".⁹ זו אולי תמצית המהלך הפואטי הסחרחר של הטיוול להודו בספרות הישראלית העכשווית: כל תפקידה הוא לעצב את האחר המוחלט שמצוי "שם" לפי צורכי האני, לקשור לו כתרים בדמיון, ובאמצעותם לשוב ולתגמל את האני הקולקטיבי – שכאן.

⁹ סעיד (1978), עמ' 69.

שחרזאדה של העוגות נטליה ויזלטיר

איכשהו התקבע הרעיון הזה, שהעוגות שלי כל כך מצטיינות, שרק בזכותן אלדי עדיין לא הרג אותי או התאבד, כאילו בצחוק. זה היה בדיוק כשהוא פוטר מאקו אנד סאונד והסינטיסייזר שלו הועמד למכירה ביד2 כדי שיהיה לנו כסף לטיטולים. מטרונות לא היה צריך, הינקתי, אבל בכל זאת היה כדאי לאכול משהו וכבר הפסיקו לרשום לנו ב"מינימרקט המגעילים", את השם האמיתי מי זוכר, ככה קראנו להם. זה היה שישה שבועות אחרי שלין נולדה והחובות תפחו בקצב שהבטן שלי נעלמה. אלדי רק שכב במיטה מבואס ולא היה נעים לבקש ממנו לעזור להוריד שלוש קומות את העגלה שלה. היו אז ימים רכים עם שמש עדינה והיינו בורחות מהבית על הבוקר, מסתובבות בגינות עד שתיים עשרה, אחת. כמעט אף פעם לא יצאתי בלי לין ליותר מכמה דקות, אבל בכל זאת שאלנו מכונת שאיבה למקרים שאצטרך ללכת לאנשהו ולהשאיר אותה עם אלדי לשעה-שעתיים, אז התאמנתי עליה ככה כל פעם קצת. ביום שלקחנו את המכונה מיד שרה, אלדי אמר איזה מגניב הצליל שלה וסמפל אותה למחשב של הסינתז.

היום עבר המועד האחרון שהייתי צריכה להתייצב בתחנת המשטרה בגלל התלונה שאח שלו הגיש על צ'קים שלי שאלדי נתן לו וחזרו כמובן. חשבתי אולי בכל זאת כדאי לנסות לדבר קודם עם אחיו, ולא מצאתי את מספר הטלפון. אלדי עוד ישן, פתחתי את המחברת האדומה שאני קניתי לו, שהיה כתוב עליה "פרויקטים", זכרתי שרשם שם כמה מספרי טלפון. הדפים היו מלאים שורות צפופות, משפטים שהתחילו כולם באותן שתי מילים, "נושי היום". האחרון שבהם היה: "נושי היום אמרה שתכין עוגת קרם שכבות. היא לא הכינה." מיהרתי לסגור את המחברת והנחתי אותה בחזרה במקומה.

קמח וסוכר עוד נשארו וגם כמה ביצים, חלב לא, אלדי עבר לקפה שחור ולי ממילא היה אסור קפה בגלל לין. הוצאתי מהמקרר את בקבוק הפלסטיק השקוף עם החלב ששאבתי מעצמי – באותו בוקר זה נמשך ונמשך, הפטמה של השד השמאלי הייתה אדומה ושורפת והימני היה קמצן, האוושה המונוטונית של המכונה הטריפה אותי וכאילו עצרה לי את החלב, רק הבכי של לין היה יכול להגביר אותו, והיא נמנמה לה

בסל-קל בתוך כתם שמש מפוספס שעבר דרך המעקה של המרפסת, ראש אגוז הקוקוס שלה נוטה מעט הצידה כאילו צפתה במעשי הבולבולים על הענף לפני שנשמטו עפעפיה.

הברגתי מהבקבוק את פיית הסיליקון ומזגתי את מנת החלב השאוב לתוך הקערה עם השמנת המתוקה, הסוכר והווניל. הפרדתי ביצים, וכשהתחלתי להקציף את החלבונים, הגיעו הפעיות של לין מבעד לטרטור המיקסר, כאלה מגששות עם סימן שאלה בקצה, שאני שומעת גם מתוך שינה הכי סמיכה, כך שרק לעיתים נדירות הגיעו לריטונים של תלונה שעליהם אלדי אמר "למדה ממך", ואני אמרתי "ממך למדה", שנינו עדיין בצחוק.

"שיחתכם חשובה לנו", קרקרתי בדרך אליה, בדיוק למדה לחייך ועדיין נראתה מופתעת מעצמה. עכשיו הקצפנו ביחד, המיקסר מגביר מהירות בידי ולין גם היא רכונה מעל הקערה במנשא שבחיקי. כשהקציף נהיה יציב, נטייתי לעבר הקערית, והופ – לין פלטה כמה טיפות לתוך החלבונים, מחיתי בחיתול את סנטרה ואת צווארון הבייביגרו; ביצים אחרות לא היו לי, אז הוספתי את תוכן הקערית עם שארית הפליטה לתוך הבליילה וקיפלתי לתוך התערובת את הקצף, קורט קינמון וקמצון גרידת לימון, יצקתי הכול לתבנית הקוגלהוף הנושנה שמצאתי פעם בערמה ליד הבית כשהישישה מקומת הקרקע פונתה לבית אבות, ולתנור. ורק אז לין ביקשה לינוק. התיישבנו, נמזגות לתוך טלטול עדין בכיסא הנדנדה. כשהיא חלמה והרפתה מתנועת היניקה מוללתי בהיסח הדעת את תנוך אוזנה עד שהמשיכה, עובד כמו קסם, טיפ שקיבלתי בטיפת חלב. יש משהו מרגיע במעבר בדלת של מרפאה ויציאה ממנה בלי שום טיפול או מרשם. בעידנים או בארצות אחרות אולי הייתי מוקפת בזקנות השבט, אבל איך שהדברים התגלגלו לא הייתה אפילו זקנה אחת לרפואה שהיא שלי, ומאז שלין נולדה מצאתי את עצמי בסניף קופת חולים לעיתים מזומנות. סבתא אחת שזיהתה אותי מתורים קודמים הביאה לי חתיכה מפטרייה טיבטית או אולי קווקזית שמתסיסה תמיסת תה וסוכר למין שמפנייה ורדרדה מרפאת-כול שחסמה לנו בבקבוקי זכוכית את רוב המקרר הריק ממילא, גם אילו היה מקום לא היה באמת מה לשים שם. לא עמדתי בקצב של הפטרייה ואלדי כנראה לא רצה להירפא. אצלי אני לא בטוחה שהורגשה השפעה כלשהי, אומנם נרגעה הערגה להולכים על ארבע עם אף לחלוחי וגם הדחיפות לשמוע מוזיקה, אבל זה לא אומר שהפסקתי להתגעגע לטסי, זאבה שמצאתי בשלולית בוך באזור התעשייה,

בת חודשיים מושלמת שלא ברור מי ואיך הסכימו לוותר עליה, וברגע של חולשה נכנעתי לאלדי והסכמתי למסור כשהייתה בת שנה וחצי, כשעברנו לגור יחד, ומאז לא חדלה לבקר בחלומותיי.

כשלין נולדה הגעגועים דווקא גברו, והנה שכחו – לא בדיוק סימן לבריאות משופרת ולא בטוח שבגלל הפטרייה – להתרחק בצורה יעילה ממה שהלב מבקש זה כישרון שכנראה נולדתי איתו ופיתחתי לדרגת מצוינות. עכשיו היו פעימותיו הקצובות שיר ערש באוזנה של לין, אומרים שזו הסיבה שתינוקות מעדיפים את הצד השמאלי. הקשבתי איתה, בזכותה. היה לנו תיאום נמנום, כיסא הנדנדה נעצר לאיטו ואיך ששתינו התחלנו לנקר, נשמע צלצול ארוך בדלת.

כמו תמיד בבית הזה אני מתגנבת יחפה על קצות האצבעות ומציצה בעיניתי. לין, למרות ששלפו אותה על התפר סעודה-תנומה, לא הוציאה הגה מפיה המתרופף עליי, יונקת הרגלים של מבוקשים. בעדשת העינית שוטר אווז קלסר, דמותו נעה מצד אל צד כמעביר משקל מרגל לרגל. אנחנו טופפות לחדר המיטות המוחשך אל תוך ריח שנתו של גבר.

"אלדי אלדי, משטרה בדלת," אני סמוך לאוזנו, זה בטח בגלל הקטע של הצ'קים שחזרו לאיתן, תקום אלדי." גב מופנה, שמיכה נמשכת מעל הראש. "אלדי המשטרה, בבקשה, תקום. אלדי!"

כתפיים מכוסות מתכנסות, דממה שמופרת על ידי צעקה פתאומית של לין.

עכשיו כבר אין ברירה. חזיית הנקה למקום הרם, טיקטק סגור, חזרה אל הפרוזדור.

אם כבר לפתוח את הדלת אז ממש לרווחה, כאילו חיכת לאורח הזה כל הבוקר. "תיכנס," פרשתי זרוע פנויה במין חצי קידה, מאזנת על ידי את לין בזרועי השנייה, "מייד מביאה את התה."

השוטר, קומפקטי יותר מדמותו בעדשת העינית לפני שניות ספורות, חיך בעוויית. "אין צורך גברת," מבטו התרוצץ ביני לבין לין, את נועה אשל?"

"כן, אז משהו קר? תשב בבקשה," החוויתי, עיני השוטר נדדו מכיסא הנדנדה אל הספה העמוסה ערמות כביסה לפני קיפול. "לא תודה," אמר והמשיך לעמוד על רגליו הצנומות כשחזרתי והושטתי לו כוס גבוהה

של התמיסה הוורדרדה המבעבעת, משקה אחר לא היה לי, "תסלח לי בבקשה, אני חייבת לבדוק שהעוגה לא נשרפת."

תפוחה ועגולה בגוון ירח מלא קרוב, העוגה נראתה כמעט נושמת. השארתי אותה להצטנן על רשת מעל הכיריים. משב ריח ונילי עטף את שתינו כשחזרתי, גורת כיסא, "תשב, בבקשה."

עיניו של השוטר המשיכו לשוטט, משמיכת הטלאים שעליה מתקן "אוניברסיטה" אל הפסנתר המאובק שהושאר פתוח מתוך הרגל, ועליו סדרת תמונות שחור-לבן ממוסגרות של אלדי הקטן נישא על כתפי אביו מעט לפני שנהרג בלבנון, ותמונה של אימו חובקת את לין, וחזרה אל הקלסר שבידו, ודאי זכו לראות את תמונותיהם של ילדים ונכדים מוצגות לראווה אצל כל מיני פורעי חוק ועבריינים.

"נועה אשל," כחכה, נוגע בלי משים בכובע המצחייה שלראשו, "זה בעניין צו מעצר בגין חוב," השפיל עיניו אל הטופס, "על מתן צ'קים ללא פירעון," סיים בקול נצרך.

"כן, בעלי החזיר לאח שלו כסף שלווה ממנו בשלושה צ'קים שלי. הוא השאיר לו הודעות וביקש שלא יפקיד אותם כי אין כסף בחשבון, אבל הוא לא חזר אליו ולא ידענו אם יפקיד או לא," שיניתי תנוחה ללין שהחלה להתפתל בחיקי, סובבתי אותה כלפי השוטר וקירבתי את פניי אל לחייה, "נכון," המשכתי בקול מתיילד, מנדנדת אותה קלות, "שאבא ודוד איתן לא מדברים?" העוויית חיוך מהוססת חלפה על פניה. "התקשרתי גם לעורך דין והוא אמר שאיתן לא מסכים לחכות." השוטר התיישב ונשען לאחור בכיסא כמו אחרי מאמץ פיזי כביר.

"תשתה," סימנתי בידי על הכוס והוא הגיש אותה לשפתי, לגם שתי לגימות. "מה זה?" צחקק, "זה כמו שמפניה זה."

"תה קר בשיטה מיוחדת," לין טלטלה את ראשה על חזי והחלה להתייפח. "סליחה, היא ממש חייבת לינוק, התקף גדילה, אתה יודע, תתכבד בינתיים בעוגה."

"לא תודה, אין צורך," שמעתי אותו בגבי, "את היית אמורה עכשיו לבוא איתי לתחנה, יש לך פה את הטלפון של האח הזה של בעלך?" "מייד," אמרתי. בתבנית קוגלהוף העוגות נאפות די מהר וגם מצטננות תוך זמן קצר. חתכתי פרוסה נאה, חזרתי לשוטר והנחתי לפניו צלוחית עם המשולש המהביל עדיין, "כמה דקות."

רכונה לשולחן במטבח מעל לין היונקת, דפדפתי שוב במחברת

"פרויקטים" של אלדי, מדלגת על עשרות דפים של תיעוד מחדלי, מצאתי את מספרי הטלפון של אחיו, ותוך זמזום הפזמון "אבל אוי לילד רע, אזבע נו נו נו עושה", העתקתי אותם על נייר.

כשחזרתי לסלון לא נותר פירור בצלחת.

"מיוחדת העוגה הזאת שלך," השוטר המשיך לאחוזו במזלגון, "חייב להגיד לך גיברת, נועה כן? עוגה שבחיים שלי לא טעמתי."

"הייתי נותנת לך יותר אבל בעלי יהרוג אותי," עינינו נפגשו, הושטתי לו את הפתק, "זה הנייד וזו השלוחה הפרטית שלו במשרד בחברה."

"באיזה חברה האח עובד?"

"חברה שלו, אביזרים לרכב."

השוטר רכן קדימה בכיסא, "ואיפה הבעל שלך," נופף במזלגון, "אני לא רוצה להתערב, אבל אם הוא חייב לאח כסף, ככה לשלם עם צ'קים שלך שאין כיסוי בחשבון, ואיזה אח מוציא צו מעצר לאישה עם תינוקת יונקת, חסר לו כסף באביזרי רכב?"

הנעתי בראשי. "אין לי מושג, אין לנו רכב."

"בן אדם," צקצק לעצמו, המזלגון עדיין בידו, "אפשר לחשוב שהוא תכף מתפגר מרעב בגלל הצ'קים האלה."

נזכרתי בשכנה הישישה שהתיישבה לידי בקו חמש, שרידי שיער שקוף צנופים בסיכת פרחים של ילדות, רגליים מתנדנדות באוויר.

"למה את עצובה," פצחה, "חבר, יש? אהה! את שואלת אצלו איך חו מתכוויין לפרנס אותך? גורנישט, רואים על פונים שלך, את מבשלת בשבילך? תזוהרי להאמין לבחורים רעבים."

אבל אנחנו היינו שניים מול העולם הגס והסתום, כמו אליס מהקומה מעלינו שהייתה שועטת למטה מתנשפת כשהגענו הביתה להזכיר לנו את התשלום לוועד בית, וכשטלטלה את ירכיה הענקיות במדרגות לא הצלחתי להשתק במוחי את מוזיקת הרקע, "באה באה התזמורת תוף חליל ומצלתיים".

"אוקיי, נשים לך בתיבה ברגע שיהיה לנו." בים במ טרילי טרילי לי לי טרלה לה לה לה דין דין השוטר קם על רגליו, "הייתי צריך עכשיו להביא אותך לתחנה, תני לי רגע," הוא שלף טלפון מכיסו.

"הלו, אתה איתן? שלום לאדוני, מדברים מהמטרה."

יצאתי למטבח תומכת בראשה הרדום של לין על כתפי, הגברתי את הרדיו, פרק שלישי מסימפוניה של ברהמס, שיבוש בקליטה העלה עליו

תחנה אחרת עם קטע מאלבום של ג'נסיס ששמעתי כל התיכון מסוגרת בחדרי, עדיין אצל אימי, כשעדיין דיברנו. הייתי מגבירה את הווליום כשהיא ישבה במטבח, שבינו לבין חדרי הפריד רק תריס גלילה, ודיברה עם זה ועם זו על זו ועל זה, שיחות מתמשכות, לפעמים על ההם שאיתם שוחחה שם אתמול, לפעמים גם עליי. למען האמת כמות הדברים שדוברו אצלנו עם קרובים על מקורבים ולהפך בסודי סודות ולא לגלות הייתה די שווה אצל כולם, כולל אותי, כך שיצאנו פיטיות ועדיין, היה גדול עליי, הייתי מגבירה כדי לא לשמוע ולפעמים מחלישה כדי לשמוע. ואלדי לא דיבר בכלל, שתק עד מחנק.

לרגע גברה התזמורת הסימפונית על קולו של פיטר גבריאל ושוב חזרה לרקע, מהפנטים הערבובים, לעקוב פעם אחרי הצלילים האלה ופעם אחרי אלה.

נכנסתי לחדר השינה הדומם, בלי לשמוע נשימותיו של ישן או להסתכל על המיטה, השכבתי בזהירות את לין בעריסתה. בחזרה במטבח, הפרדתי את כל העוגה מהתבנית ועטפתי בנייר כסף.

בפתח הסלון שמעתי את השוטר, "כן תוך שלושה שבועות, בבקשה תשלח את הפקס עוד היום לעורך דין וגם למספר שנתתי לך בתחנה, יום טוב אדוני."

"תקשיבי גברת נועה, תשיגו את הכסף ותשלמו לאח בתשלום אחד תוך 21 יום."

"אבל הוא הסכים? איך?"

"זה לא משנה לך."

"מה אמרת לו?"

"זה לא חשוב, אבל תשלמו במועד כן? ותזכרי: אתם לא הייתם היום בבית, ואת לא פגשת היום אף אחד ממשטרת ישראל."

השוטר רשם משהו בניירות ועיניו עברו בסיבוב אחרון על תצוגת המשפחתיות במרומי הפסנתר, חשבתי אולי חיפשו שם גם אותי, אף תמונה מצד המשפחה שלי.

הגשתי לו את החבילה בנייר הכסף, "אוקיי, אני מקווה שאם כך זה לא נחשב שיחוד שוטר."

"את יודעת שאני לא יכול לקחת ממך שום דבר."

"ברור שלא," אמרתי, מניחה את העוגה בידי, "אתה בכלל לא כאן."

מדריך ירון פריד

למדריך הגעתי בבוקר שטוף שמש עצלה. הנהג לא הבין מילה באנגלית ופטפט איתי בספרדית שוצפת ונטולת סימני פיסוק בעודו דוהר למי יודע איפה. כעבור נצח קצר, שבמהלכו ראיתי עוד ועוד מהעיר היפהפייה, שאינה מתביישת גם בכמה בתי שחי מצחינים, חורבות פעורות כמו פצעים מוגלתיים וסתם חיקויי אלנבי מדכדכים לאין סוף, הגענו אל היעד – דירה ששכרתי לחודשיים באתר אינטרנט מפוקפק, ליד זירה של מלחמות שוורים ברובע ונטאס, או כך לפחות קיוויתי. הנהגוס נקב במחירו בספרדית והתעקש לא לתרגם לשפת ידיים, אצבעות, זווים, זיזים, מספרים או אבנים. נתתי לו שטר שנראה לי מספק, הוא חיך חיוך מלא שיניים בפורמטים שונים ובצבעים משונים, שכאילו חוברו להן יחדיו בסדנת יצירה לגיל הרך, ונעלם מהשטח, או חלמתי חלום.

צלצלתי שעות בפעמון הכניסה, מעולף חלקית מריחות העוף בגריל שעלו ממזנון סמוך, שלמרגלותיו שיחקה קשישה עם צמות בבובת סמרטוטים. אלמודובר כבר פה. צלצלתי גם למספר של איש הקשר שניתן לי באתר עם ההזמנה, ורעד קולי. מענה לא היה. בדיוק ברגע שהחלטתי לומר נואש ולטרוף איזה פולקע מעל הקשישה, צמותיה ובובתה, נפתח השער ובפתח עמד האיש הכי מתוק בעיר. חיוכו ריבת משמשים, משקפיו נוצצים בשמש המדרידאית, זקנקנו מצטחק לעומתי והאנגלית בפיו סבירה עד שכמעט פרצתי בבכי. "ברוך הבא, חבר," אמר והתנפל בחיבוק, גורף את מזוודתי בקלילות של דמות מסרט מצויר ברמה גבוהה. "אני פבלו," הסביר ומייד פירט, "אני מתופף בלהקה מדליקה ואנחנו מופיעים הערב בכיכר בחחחחחחחחחחללה (*זה מה ששמעתי) בחינם ואתה מוזמן, ואחרי זה נלך לשתות עם החבר'ה ויהיה כיף." הוא הכניס אותי לדירה הקטנטונת והמקסימה, שהייתה יפה עוד יותר מאשר בתמונות, והסביר את המפרט שלה באדישות משועממת, כולל משהו על מים חמים שיצוצו אם אדליק (בגפרור, "ולא תמיד זה נדלק מייד אז אל תאבד סבלנות, בסוף זה יקרה") איזה מתקן פרה-היסטורי במטבח המוזיאוני, ועל התריסים שאסור לגעת בהם אחרת יקרסו מהתרגשות. "אז תבוא להופעה. זה בשמונה, צ'אוווווו," הפריח נשיקה באוויר ונעלם

כמו הנהג מקודם, כלא היה. על סמך המדגם האקראי הזה החלטתי שהמדרידאים נוטים להיעלם במהירות הבזק, כי משהו טוב יותר תמיד קורא להם מעבר לפינה, כי אלמודובר אמר או כי סתם יש להם בעיה עם פרדות. או איתי. ואז הופיעה בפתח הדירה השכנה מהדלת ליד. בהתחלה חשבתי שרק שד אחד שלה מבצבץ בטעות מתוך חלוקה הפשוט ופנס על הגשר. בצפייה שנייה הבנתי שמדובר בשני שדיים. שלמים.

מוחי חישב מסלול מחדש. היא לא פנלופה קרוז, השכנה, אבל נראית אזרחית הגונה ושומרת חוק, שמראה לי את הציצים באור יום ומחכה לתגובה. שאלתי אותה אם היא מדברת אנגלית. היא ענתה בהתלהבות בנימפומנית שוטפת. ידה האחת הניפה ציץ למעלה בעוד יד ב' שמטה את רעהו למטה. מדובר בלוליינית. לשונה השתרבבה החוצה, ותהיתי אם היא צמאה, ואז חששתי שהיא אכן צמאה, אך לא אני הקליינט שירוה צימאונה, לא אני הוא האיש, לא אני. חיכתי אליה בביישנות ובתנועה עדינה, אצילית כמעט, טרקותי את הדלת בפרצופה ההמום. מקץ דקה הופיעו השדיים בחלון. עשיתי מה שעשיתי לפני שנים לנוכח חדרן במלון שלושה וחצי כוכבים בבוקרשט, שדפק בדלתי אחת לעשר דקות כדי לשאול אותי ברומנית אם לנקות לי את החדר, בעודי ישן ומוגן-לכאורה לפי אמנת ז'נבה המקורית על ידי שלט "נא לא להפריע": צעקתי "קישטא!" בכל כוחי. זה עבד. בבוקרשט. אולי כי "קישטא" זה ברומנית? השדיים הספרדיים לא נבהלו ממפגן החרון המבועת שלי. בקרוב ייחשפו עוד איברים – מלאת איברים, האישה הזאת, שתהיה לי בריאה – וגם המשטרה הספרדית תגיע, על נציגייה המשופמים, אבל על כך בפרק הבא, כי צריך לנוח רגע מכל הגוג ומגוג הזה.

יצאתי דרך יציאת החירום להתיידד עם השכונה החדשה. חם פה בטבריה, סיננתי לעצמי בצער. מדריך לא חזקה במזגנים, ויש להיצמד למחלקת הגבינה בסופרמרקט לצורכי החייאה זמנית. השכונה התגלתה כמצודדת בדרכה הפלגמטית. חנויות סדקית מעופשות לצד בוטיקי יוקרה מפונפנים, נערים על רולר בליידס לצד נזירות על קלנועית, דוכני קבב טורקי נושקים למוכרי פיס עם כובעי קש. והנה גיי בר פתוח, בחייאת זומזום, בשלוש אחר הצהריים. היום בנים. הזמנתי בירה ספרדית ששמה צ'אלוסוססוסוס (זה מה ששמעתי) וטעמה טעם ריפז משפחת.

האוכלוסייה המקומית מנתה אותי ועוד גברבר כבן 60, בעל פאה אדמונית מרשימה, רגל אחת קצרה ורגל אחת צוחקת, שניגש אליי מייד

ופצח במונולוג קורע לב בקטלוגית עתיקה. התחלתי להתגעגע לשכנתי הצמאה, ואז התיישב מצידי השני עלם חמודות שאמר ששמו חזוס. ישו? הוא התחיל לדבר, אבל אז עשיתי מה שגבר צריך לעשות. סתמתי את פיו בנשיקה. מי אמר שאין יתרונות ללהט"בים בממלכה זרה.

בערב הלכתי עם חזוס להופעה של בעל הדירה המתופף. הוא לא האמין שאני מכיר את המתופף של להקת הקברילטס המהממת, שהסולנית שלה היא דוגמנית העל בימבה (בלי שם משפחה), ג'ינג'ית אנדרוגינית ששרה כמו דולפיין במצוקה. מכיר? נחרתי בבוז, הוא אולי החבר הכי טוב שלי כאילו? אמרתי והדגמתי. ניגשתי עם חזוס אל מתחם האמנים אחרי ההופעה, ונופפתי לפבלו בהתלהבות. הוא הסתכל עלינו בפליאה וסימן לאנשי הביטחון להעיף אותנו משם בבעיטה. רק מקץ יומיים תמימים יסביר שללא משקפיו הוא עיוור כעטלף מוכה חצבת והתנצל עמוקות. לא נורא, האמת. חזוס המאוכזב לקח אותי למזנון נקניקיות שבו פגשנו דראג קווין מורעבת שלמדה עם חזוס בתיכון, והיא גררה אותנו להופעה שלה מול ארבעה תיירים יפנים מנומגמים בבר חשוך ברובע צ'ואקה התוסססס, שבמהלכה כייס הברמן את אחד המלוכסנים והדראג קווין נטפה חרדל משמלת הפאייטים שלה, ואני השתכרתי ורקדתי עם חזוס ואחד היפנים, שהיה כל כך אבוד בטוקיו עד שהציע לשנינו נישואים. מייד אמרנו כן. פוליגמיה זה חוקי ביפן? כי אם לא, אצפה שתשלחו לי גלויות לכלא היפני, ואולי קצת תשחצים להעלאת המוראל.

המיצג של השכנה המיוחמת הביא אותי לקרוא למשטרה. ברצינות. הרגשתי מוטרד ואנוס-ספרד בביתי שלי אשר בלב הכרך. יש גבול לכל תעלול, וזרועות החוק הספרדיות והמסוקסות תעמודנה לצידי לבטח. תפסתי שני שוטרים לועסים עוף בגריל במזנון למטה. לאחד היה שפם ולשני פלולה חנינית על לחי שמאל, שנראתה כמו ישות בפני עצמה, קודרת מעט ונרגנת. שניהם היו יכולים להיות מלוהקים לסרט פורנו דל תקציב, עם שערות על התחת וחצ'קונים במשלט, ואם היו משלמים לי כמה דרכמות ספרדיות הייתי משווק אותם לוועדי עובדים וקרקסים ויוצר להיט זעיר. בעודי ניגש אליהם עם מלמולי "פורפור-סניור" פתטיים, ומדגמן בדמעות פנטומימת "שכחו אותי בבית עם סטלה המגמרת", פרצה הפלולה בצחוק והשפם כמעט נחנק על הפולקע שלו. באנחת "עוד אחד שבא להתלונן על הפוטה מדירה שלוש", עלתה איתי הפלולה לקומה ב' ובאה בדברים עם האנסית. היא צעקה משהו, העבריינית, ואחר כך

צחקה ואחר כך סגרה את הדלת והפלולה סימנה לי "שוחררת, אחינו" מהול ב"יכולת להשתעשע קצת, לא חראם?" כמה פשוט, ככה מופלא. כמה קורבנות היא כבר גבתה? ולמה לא עלה בדעתו של פבלו החביב להזהירני מפניה? אלא אם כן היא חלק מעסקת ההשכרה ופספסתי פה משהו אקוטי.

על הדרך למדתי לאהוב כדורגל - דברים מוזרים מאלה לא קרו - כשנבחרת ספרד זכתה במונדיאל ואני, שבכיתה ג' תקעתי גול ולא הבנתי למה אכלתי מכות בעקבותיו - אז מה אם זה היה גול עצמי? גול זה גול, לא? - שאגתי "גווייגווייגוויי" כאחרון הגברים האמיתיים, ורקדתי שלושה ימים ושלושה לילות ברחובות העיר עם שוטרים, זקנות ויתומים ועוברי אורח באשר הם. פטי סמית הופיעה בראש ההר באמפי בפוארטה דל אנחל (שער המלאך) המשקיף על העיר וזעקה, "זכיתם בגביע, עכשיו לכו לשנות את העולם, מאדר פאקס", ואני הצטלמתי ליד פסלו של לורקה הצעיר עם קנקן סנגריה, ואז חברי האהוב מוטקה בא לבקר מהארץ, חדור משימתיות קדחתנית שבה עמד בהצטיינות, איתי ובעיקר בלעדיו: שמונים אתרים בחצי יום, פלוס מצעד הגאווה, או הבושה, משהו עם מצעד בכל מקרה, הופעה של קיילי מינוג בכיכר תחריר כלשהי, הופעה של עפר נסים באצטדיון טורסיינטוססס כלשהו, מוזיאון שעווה עם בובות מפחידות משלטון פרנקו ובעיקר כל לונה פארק בעיר ובסביבתה. על המתקנים הכי מפחידים בעולם עלה מוטקה, שאימו נפלה אל מותה ממרפסת כשהיה בן חמש וחצי, כאילו הם סוס פוני מסורס, וצווח מאושר בעודי מנסח בראשי אלפי כותרות בסגנון "עיתונאי ישראלי זוטר נמצא מרוסק לרסיסים בפארק שעשועים עלוב בפאתי מדריד, ומחלקת התברואה המקומית סירבה לפנות את האשפה". כשחזר אשפזתי את עצמי להבראה בברצלונה, שאליה נסעתי ברכבת מהירה ונוצצת במחיר של דירת חדר משופצת בפלורנטין, ושם שכבתי על החוף כמו לווייתן פוסט טראומטי, חלמתי שאני פותח בית קפה מול הים שייקרא I SEE THE SEA והרהרתי בחיי עד כה. היו רגעים שחשבתי שאולי כדאי לחיות. הם לא היו רבים, אבל נהגתי בהם בכבוד ככל האפשר, אם כי כל שקית ניילון פשוטה נראתה לי ידידה. שמים על הראש וסוגרים עניין. די עולב, לוואיטקי, לא הרואי, קצת פחות רומנטי (ואקרובטי) מאשר לקפוץ מגשר או מתחת לגלגלי רכבת, אבל עושה את העבודה. שינייד או'קונור שרה בהופעה שראיתי

שירים עומר ולדמן

בלילה ההוא, שדבק בי לראשונה

אני רוצה לבכות. לא בכיתי עליך כל כך הרבה
תהילה

בלילה ההוא, כשדבק לראשונה מלח הארץ בבגדי סמוך לגדר תהלה, עמדתי לפני צאתי בחדר שהטילו בו בנות הבית את מימיהן, ופתחתי בספר ילדותן. שלעולם איני נותן דעתי לספריות בתים אלא לאלו שבבתי כסא. בבית אמי היו מכרעותי נקיות מספרים ומכל שבכתובים, כי הורי בעלי מלאכה. וחיביים היו עלי בתי כסא שלידידי בני המשפילים, כי טמנו שם על פי רב ספרי אמנות ומוסר. בבית תהלה קבורים הספרים במרתף סביב ליצועי אמה, ועל פני הארץ שמו בלבד, במקום נטילת ידים, את ספר אסופית, כאלו נאסר להוציא משם ימים רבים. לילה בלילה עמדה במקום זה תהלה עם כל אחיותיה, והן מחזיקות בספר כבתפלה שעזבוה מכאן. ובדרך יחוד מחכות למשהו בדרך: עיני הטובות שבהן מלאות שכיה, ותהלה כערכה בוכיה. ובלילה ההוא פתחתי שם בספר באקראי, לפי שכבר דעתי את הרגש המחפש במקום מלתי דברים מנפים, ושם אמר לי ריחן שהצביר אליו את הדפים: "איני חושבת שבכיתי כל כך כי חבבתי אותו, בכיתי כי זה מה שעשו כלן". והסביר בעמוד אחר כי צער חסר דמעה נתן להבין פחות מצער מסער, ולכן עמדה כמוני אסופית על יד חלון חדרה באפלה, והסתכלה בכוכבים והתפללה לדמעה, שיתבהר שמעה מחדר וימציא מחילה. ובגילה גם אני הייתי ככל הנצרים, הכומסים דמעה בלילה ומכנים עצמם משוררים, ורציתי גם כן להיות מן המסער, על כן תרגמתי שמי לעמר המיער. ועוד על זה הוער בספר אסופית, שעל כרחי הוא ספר הישר, כי נערה לא תבחין באהבת אלהים אם לא נגלתה לה באהבת אדם. אולי היה זה מקדם לגלויים כאלה, שאני זוכרם על פה משום שקמותם שמעתי מפי תהלה יום יום לאחר אורם הלח, הדבשי שבו נראו לי לראשונה בכתב. והם לא נחסכו ממני בחיים אמה עד כלותם. אך בלילה ההוא הנסלח הנחתי את הספר במקומו ועזבתי את בית תהלה

באותו אמפי בפוארטה דל אנחל, "אני לא יודעת איפה אני, אבל אני רחוקה מאוד מהבית". כמה הזדהיתי איתה בקיץ ההוא במדריד, ליד זירה של מלחמות שוורים, כאילו הייתי ארנסט המינגוויי, אם ארנסט המינגוויי היה תפוח אדמה מזדקן עם בור בבנק וחור בלב. או להפך. המתופף סיפר שהוא ואלמודובר ככה-קרובים ואפילו גילה לי איפה המאסטרו נוהג לאכול מרק מלון קר בימות השרב; ארבתי לו שם לשווא כמה פעמים. לפחות המרק היה טעים. (ואפשר לחשוב מה כבר הייתי עושה לו הייתי רואה אותו; כל אפשרות הרי יותר פתטית מחברתה.) מאוורר התקרה בדירה היה חברי הטוב ביותר בעיר שבה קניתי חבילת אינטרנט יקרה מאדון אדיב בכולבו קורט אינגלס שהנהן בהתלהבות וב"ס, סניור" גורף על כל שאלותי, ורק כשהגעתי הביתה התברר שמכר לי טוסטר. המאוורר והדיכאון ושקית הניילון המזדמנת, כמובן, שלושתם מדברים גלמודית שוטפת.

ואז נסעתי לאוסטרליה, אבל זה כבר סיפור אחר.

*מתוך ספר מסעות בעולם החיצוני והפנימי, שנמצא בכתובים ואולי גם יתפרסם באחד העשורים הקרובים.

לשעה אחת, שבה שהתה בין מי דמעותיה למי קלוחים, ובשובי לא נקראתי חוזר אלא חוזר על פתחים.

כל כך הייתי מותר כבר, אני חושב עכשו, כל כך הייתי מבטא. כל כך אמרתי כבר הכל, ורחתה רוחי דמעה עד שעלה אפר על שערי ועורי מתקמט מבכי נערוות אינסופי שמנגן בעצמותי רטט אלים, וברור ממלים ונבון, ורחום כי יכפר עון. והוא מכשר לבכי. והוא נאסף עכשו אל בכיה של אשתי, בערב שבת, בקניון אילון, כשאמרה "אני רוצה את אמא" ונדמה שעברה כל אפשרות לטעות. והוא מכשר לבכי הגברות, שנתים לפני כן, בערב ההוא, לא רחוק משם, כאשר יצאתי מפתח תהלה, וחיים גורי עמד באמצע החדר וקרא לחשכה על פה: "אך בטרם השחר האיר, אותו ליל. / קמתי אט כי היתה הרחקה / ואחבק צנארה בידיים של צל / כי נותרה אהבת-נפשותינו דרוכה / ולעד לא נתנת ולא לקוחה". ובכה.

כי מהו כשרון לבכי, אמרה האסופית, אם לא "לראות את העולם טובל באור שמימי, עטור תהלה ורעננות". וכשרנו לכך ברגע ההוא כטובי הבחורים, גורי ואני, כשהטבלנו פנינו בכיורים, למחות נוזל בנוזל, והוא ראה אותי רוק עד העולם. כלומר אחד שלא יכל להנשא מעבר לעצמו. שלא יכל לשוב על עקבותיו, אבל למשהו הוא שב הרי הלילה. שחי בסך הכל. שרוקד על תהומים. ולא הרגשתי שראה אותי כזה. ואחר כך חזר עמי לירושלים וחזר אל אבותיו.

"משפיל לאיתן האזרחי", ואף זה מפרקי תהלה

ובלילה ההוא, כשחזרתי לחדר תהלה, נגע בי מלח הארץ לראשונה כי חשתי טעם של אשמת האחרים. אחר כך בא מבצע צוק איתן. שלשים שנה קדם לכן קראו בחרף אחד אבות אחדים לבנותיהם מי"ה, על שם מלחמת יום הכפורים, ואבות אחרים קראו לבנותיהם שר"י, על שם רשעים ירקב. והרי כפורינו לא היו בזה, וגם הדבר השני לא התקיים. מכל מקום קראו בחורים לבניהם שגולדו אחר הקיץ ההוא איתן, ואלה שטרם התעברו נדרו לקרא כך לבניהם בבוא העת. ונדמה עלי כי אז לא ראיתי בת טובים אחת ששם זה לא המה עליה באהבה או בזכרון. כי כך נקרא גם גבר אחרון של תהלה שנותר בין החיים אחר אותו הקיץ. ועליו טפלו אמונה שכאשר נתגבש לסירות שאלוהו על תחביביו וענה "לחפר בורות".

ומה תורות לי בשערי, שתהלה בקשתי אחריו: כי האומר לחפר בורות ביום, אני אמור בו עדי תהום. והכורה בלילה קבר, עליו יאמר הרה גבר. "כתוב בספר בראשית: 'ויקרא האדם שמות לבהמה ולחיה'. מלמד, שמדרכו של האדם לקרא לכל דבר בשמו הנכון. ואברהם א ד ס הוא". בסדר. אבל אדוני. אתה מדבר פה על אדם הראשון, שנקרא לפיכך אדם (כפי שתהלה נקראת תהלה מפני שהיתה בי ראשונה למציאות). או לכל הפחות אתה מדבר על אברהם, שהיה ראשון לאמונה. מי אני ליד כל זה, שאני הבשר מן העדר, שגולדתי בדממה. שאני אלא בנם של מוכר נעלים ושל אלת החכמה, שנסעו לאחר סגר הרחם בבקר שבת ושמעו ברדיו "לשכב בצלך כרמל", ומכאן קראו כרמל לאחותי. ככה נתנו אצלנו שמות, ולא היינו ראשונים. והורי נסמכו על הידוע, ולא נתנו לנו שמות החיבים בהבטחה שלעולם יהיה בהם מן המיטיב. ואמנם נחרבו לעיים גם הר כרמל גם אחותי. אבל לפחות לא נקראנו אב המון גוים, שלא נהיה חיבים בכח או בהולדה. ולא נקראנו איתן, כי ימינו בזכר אחרים לא היו אלא הגלדה.

איך לקרא לדברים בשמם הנכון. כמו ההורים שלי. בקיץ ההוא נהגו הכל כגברים, ולא הייתי מתגבר. איך אוכל לקרא לרגע אהה, שנה קדם לכן, בקומה אחרונה של הבסיס, שעה לפני החשכה, מול הפתח שראו בו כנסיות, כששירי ישבה מולי ולחשה לאור: "אני נבט מתוך הרחם השוטף, לרגע הייתי תולעת, אחר כך אתעופף כמו פרפר מרפרף קצת, וכך גם אספה". ולא אמרה אחר כך, כמו תמיד: "תראה כמה זה יפה", אלא "תראה את היפי". ועדין ראיתי רק את עצמי. אבל ראיתי את עצמי ביפי הנה המשתבר, הקורא למתיקות בחדר ההוא הסגור, הכל כך לא גברי, שלשונו נכר. הקורא למתיקות עד סופה היהיר, כי סופה כל כך נתן לדעת. איך יכלתי לקרא לרגע כזה. בצאתו כבר היה מאחר. ובהיר. ונתן. וידעתי אז שלא אקרא לבני איתן. כי יש גבול לאירוניה.

שירים לאה פילובסקי

בעסער

גוט איז בעסער ווי בעסער*.

כך מקבלני

מבית אבי אבא: אבל אני בעוונותי

כמהה לבעסער שיינתק אותי מכבד הגוף

ויעיף אותי מעל הקרקע הצחיחה הזאת

וכל רואי וכל שומעי ירעדו: זה הבעסער

השובר את הכלים

במטבח ומעלה את ניצוצות השפע

מכלי האינסוף הנשברים, זה הבעסער שמבלעדי

חיינו אינם חיים ותשוקותינו אינן. את יכולה

להכנס עכשו, הם אומרים, דלתנו צדין נעולה

אבל השארנו עבורך סדק באשנב

ויש יין בבקבוק גם בשבילך

קרטשה - שיר חירות

פעם היו דאגותיה של אמי עוטפות, חובקות ומלטפות, מגנות עלי מכל רע ומפני החיים.

עכשו אנחנו מפזמות את "פנינו אל השמש העולה". היא מספרת לי איך בילדותה הלכה עם חברתה לסחב שתילים מהגנה הצבורית. כדי להסיר מעצמן חשד הן צעדו וזמרו בקול גדול "אנו צופים לקראת שעה גדולה", היטב ידעו מה הן שרות. מי יעז, חשבו, לחשד בילדות המזמרות כך.

אני מספרת לה איך בילדותי חשבתי ששרים "אנו צופים לקרטשה הגדולה". שני מקומות דמיתי, קרטשה הגדולה וקרטשה הקטנה, ואנו, אנו צופים לגדולה, כמוכן.

עם כל זה, עם כל מה שנתנה לי, עם כל מה שהוריה לא יכלו לתת לה, עם תם

התם, עלי לצאת עכשו ולצעד על אדמת קרטשה המתפוררת. זו השעה. אחרת אין. אחרת לא תהיה.

* "טוב הוא טוב יותר מטוב יותר" (יידיש)

שני סיפורים מקראיים דרור בורשטיין

1. בראשית כב

הכרתי פרופסור שלימד בחוג למקרא באוניברסיטה העברית בירושלים. שנים לימד סמינר פופולרי על פרשת עקדת יצחק אבל הרגיש שמשהו חסר, לא מובן עד הסוף. זה היה כמו ללמד בישול בלי לגעת במזון, אמר, בלי לטעום ובלי להריח. כמו שחייה בהתכתבות. בוקר אחד העיר את בנו הצעיר בארבע לפנות בוקר. הוא שם בכיס סכין לחם ואסף כמה קרשים. הוא העיר חמור באורווה של אחד השכנים במושב שבו התגוררו מאז שאשתו עזבה אותו עם בנם הבכור. לא הייתה לו כל כוונה ללכת שלושה ימים. הוא החליט שילך – שילכו – שלוש שעות גג, וישבו. שני כלביו של השכן בעל החמור ליוו אותם בהליכתם על השביל היוצא מן המושב שבהרי ירושלים. הבן, שהכיר את פרשת העקדה מהסברי אביו האינסופיים ומשיעורי התנ"ך, לא אמר בתחילה דבר. אחרי שעה פנה אל אביו ושאל את השאלה על האש והעצים. אביו נבהל לשמוע את בקיעת הקול בדממה הקרה של סוף הלילה, אבל אז נמלא חדווה, שהרי זה בדיוק מה שרצה. והוא ענה לבנו במילים הידועות. הבן הוסיף: וילכו שניהם יחדיו. גל אושר הציף את אביו. הוא הצית סיגריה ראשונה. אחר כך נעצרו והוא קשר את החמור לעץ זית. גם הכלבים עצרו שם. הייתה שם גבעה והם עלו עליה. הנער סחב את הקרשים. זה לא היה כבד. על אבן שטוחה הוא נשכב פתאום. אולי רצה לנוח ואולי הבין מה מצופה ממנו. אביו הבין בבהלה ששכח חבל ולכן רק החווה תנועות קשירה בפנטומימה. כך גם הידק היטב את הקשרים. הטלפון הסלולרי צלצל והפר את קדושת הרגע. זאת הייתה אשתו השנייה על הצג. היא כנראה התעוררה וגילתה שהם לא במיטות. הוא השתיק את הטלפון בזעם וחיכה שגם הרטט ייפסק. שמו של האבא לא היה אברהם. אבל לבן קראו יצחק.

2. זכריה ה

אחרי הגירושים השניים הוא לקח את בנו לאגמון החולה. הם נסעו מהמושב במכונית שמדבקות חניון האוניברסיטה הצטברו עליה במשך שנים וחסמו את החלון הימני, והתברר שהם איחרו את ההתקבצות

השנתית הגדולה שבטרם נדידה. נותרו שם רק חסידות ועגורים ספורים שלא עמד להם כוחם להצטרף ללהקותיהם וזרון, עוף דורס לא גדול, שהמתין לשעת כושר. שניהם ישבו לבדם במסתור הנוסע וצפו בעופות המים. את הזרון רק הילד ראה. במרכז האגמון עצר המסתור הנוסע כדי לצפות בהאכלה. היה שם צריף, ושתי נשים יצאו ממנו. לא היה צורך במשקפת כדי לראות שכל אחת מהן לובשת כנפיים לבנות גדולות. הן הלכו לאט וזרו תירס לעופות משק אחד שנשאו יחד. בנו יצא מהמסתור והתקרב. אביו היסס ואז יצא ונעמד מרחוק. העופות נרתעו. הנשים הסבירו שהן לובשות כנפיים כדי לא להפחיד את העופות. כדי שיקבלו אותן כציפורים. הן פיזרו את יתרת המזון וחזרו לצריף, לתוכו השליכו את השק הריק מבעד לחלון. את הכנפיים השעינו על הקיר החיצון. אביו שאל, אתה רוצה לעוף קצת גם? אפשר לעוף גבוה, עד לשמש, הוא אמר והרים אליה את פניו. הילד לא ידע מה לענות. האור על פני אביו גילה בהן דבר חדש. אביו חזר לצל ואז ניגש והרכיב לעצמו אחד מזוגות הכנפיים. שתי הנשים הביטו בו בעייפות. נהגת המסתור הנוסע צפרה. העופות שוב נרתעו. הוא חשב לרגע להתעקש ולהרכיב את הכנפיים הנוספות לבנו, אבל הבין כי כתפיו צרות מדי ואין אפילו טעם לנסות.

ארבעה פרגמנטים מתוך "השיבה" מיה טבת דיין

1. השאלה

חזרת לארץ ומייד הוזמנת להתראיין בשתי תוכניות טלוויזיה, המראיין הראשון שאל אותך איך הצלחת לכתוב בעברית כשגרת בקרבה של שפה אחרת, אבל את סיפרת לו איך התייתמת מאימא שלך, המראיין השני שאל למה נסעת דווקא לקנדה וגם לו סיפרת איך אימא שלך מתה, אחר כך קיבלת תגובות חמות על הראיונות האלו, וכמעט אף אחד לא שם לב שנשאלת על משהו אחד וענית על משהו אחר, ושוב תהית איך זה שאימא שלך עולה כתשובה לכל השאלות, וגם אם כל מה שחשוב בטלוויזיה זה איך נראים על המסך, ולא ממש מה שאומרים, כי קיבלת את הרושם שאיש לא באמת הקשיב, עד שבין התגובות מצאת את שמה של לולי, שהייתה עוזרת הבית שלכם כשהיית ילדה, ושכל האנשים, החברות ובני המשפחה, כשאימא שלך גססה בשעות האחרונות לחייה, כששכבת לצידה במיטה בחדר אנונימי של בית החולים, כשלא ידעת אפילו באיזו קומה אתן, או מה השעה, או היום, או מה החיים האלו בכלל, דווקא אז נכנסה אל החדר הזה לולי, מאיפה היא בכלל ידעה שאתן שם, מי סיפר לה, אחרי שהיא סיימה להיות עוזרת הבית שלכם היא פתחה עם בעלה מסעדת שווארמה במרכז העיר וכשהשווארמה התחילה להצליח לולי הלכה לעשות את מה שבאמת חלמה כל השנים ולמדה תקשור, אולי ישויות האור והמלאכים אמרו לה למה אל החדר הזה, להודיע לך שאת צריכה לצאת מהמיטה וללכת, שהנשמה של אימא שלך לא תעזוב כל עוד את שם, ובאמת בגלל לולי קמת אחרי עשרים ושבע שעות שאחזת באימא שלך ללא הפסקה, והשאר אתה מאחוריך כמו שאלה פתוחה, בלי להבין שלעולם לא תהיה לך תשובה, גם לא עשרים דקות אחר כך כשיודיעו לך שזה נגמר ושהיא עזבה, גם לא בכל השנים שעברו מאז, כשלא משנה לאן פנייך, בין אם את נוסעת מהארץ שלך או חוזרת אליה, את כל הזמן עוזבת.

2. טרף

הקצב שלך מכין את התיבול הכי טעים בעיר לקציצות, אבל בכל פעם שאת נכנסת אליו משהו בך חייב להתקשח, ואת אפילו לא יודעת למה, כי בסך הכול הם נחמדים, האישה המבוגרת הזאת, פאינה, שעומדת מאחורי הקופה ועושה את החשבון ואנדריי, הקצב עם השיער האפור ולידו הקצב הצעיר השחום שהעיניים שלו שני שועלים, אולי בגלל זה את מתקשחת, שלושה ציידים על איילה אחת ומה הסיכוי שלך בכלל להינצל מזה, את אפילו לא מעיזה לשאול מה המחיר, כי מייד שלושם נועצים בך שלושה מבטים, ואנדריי אומר "לנקניקיות עבודת יד אין באמת מחיר", ואת יודעת שזה לא נכון, שיש מחיר, לכל דבר יש מחיר, שילמת כבר כל כך הרבה, אבל זה לא המקום לומר את זה, לא עכשיו, לא איתו, הוא עומד מולך עם הסינר ועם גושים של בשר בידים החשופות שלו, כאילו זה היה בצק שיש להעביר ממקום למקום, ומחייך, וככל שאת יותר שותקת ומתנהגת יפה היד של הקצב הצעיר מתארכת לעברך מעבר לדלפק עם פרוסה רפוייה של רוסטביף, ואת לוקחת אותה ומכניסה לפה והשועלים עוקבים אחרי תנועות הפה שלך, מעולם עד עכשיו לא נתת את דעתך על איך נראה הפה שלך כשאת לועסת רוסטביף, בסוף כדי לצאת משם את קונה חבילה של נקניקיות, שלוש מאות גרם מהבקר הפרוס שהוא הגיש לך וארבע מאות גרם בשר לבישול ארוך, כשאנדריי מרים אלייך את עיניו ואומר "ארבע מאות גרם? אבל את נראית לי כל כך צעירה, מה זה ארבע מאות? זה שלושה ילדים!" ואת אומרת כן שלושה ילדים, כלומר, ילדות, ואת מבינה שגם בבית זה שלוש על אחת ושכל מקום כולם רעבים כל כך ותמיד כדאי למצוא בשר אחר לתת להם, פשוט כדי להינצל, פשוט כדי שלא יאכלו אותך.

3. שואה

בבוקר את נתקלת במחזה אימים ליד האינטרקום של הבניין: גברת פרידריך, שכבר מזמן היית בטוחה שמתה, עומדת שם ומקישה את הקוד הנכון ואז פותחת בפנייך את הדלת, למה מיהרת כל כך להאמין שעברה מן העולם? היא וזכר השואה החיזור מתוח על הפנים הלבנות שלה כמו שעווה, והצעקות בלילה וביום, שנים קיווית שתיעלם כבר, היא והשואה המחורבנת שלה ומראה השואה שלה שמוכר לך כל כך מהשכנים של ילדותך ושהנוף הרבה יותר יפה בלעדיו, גברת פרידריך

עומדת באינטרקום כמו קולב דהוי שנושא עליו את זכר הזוועה לאן שלא ילך, גם ללב תל אביב שמונים שנה אחרי, ולרגע את חושדת שהיא מהסוג שלא ימות לעולם, אולי בגלל השליחות הזאת שלה, לשאת זכר של משהו גדול כל כך, אולי מכל המתים המהלכים אלוהים בחר להשאיר דווקא את גברת פרידריך האיומה, המגעילה, עם המבט המרצד, עם ההערות הדורסניות לילדות שלך, להשאיר אותה ולהמית את הכול, להזכיר לך שאין באמת חיים בארץ הזאת, לא כמו אלו שראית בקנדה, בכל אופן, נטולי זיכרונות, ירוקים, זוהרים, כאלה שעושים בהם תוכניות והתוכניות מתממשות, הטל מנצנץ בדשא מחוץ לבית הספר, השמיים רחבים, מישהו עוצר את הרכב לפני מעבר החציה כדי שתעברי, איש אינו מממהר, העבר אינו רודף, את אוספת את הילדות שלך מבית הספר השכונתי, מדרכות הבטון אפורות, עצי הפיקוס משירים פירות דביקים, הקקי של הכלבים בין הצעדים שלך, האופניים, והכביש שהעירייה לא מסכימה לסמן בו מעבר חציה לילדים, שלא להזכיר רמזור, את מחזיקה את הידיים שלהן חזק ומהססת אם לעשות צעד אל תוך התנועה, אתן חוצות מהר, ניצלות שוב, כמו גברת פרידריך הניצולה יום יום, המטפסת אל הדירה שלה, זו שחשבת בהקלה שכבר מזמן עומדת ריקה, ושעל הדלת שלה השלט "משפחת פרידריך", למרות שגברת פרידריך מעולם לא הייתה משפחה.

4. ספונג'ה

מה תכתבי עכשיו? את בעיקר שמחה שעוד נשארו לך כוחות לכתוב אחרי שכל הבוקר ייבבת בבכי על הרצפה הריקה, הקולות שבקעו ממך נשמעו כמו שאגה קדמונית, וחשבת לעצמך שאולי הבכי הזה לא רק שלך, אולי זה הבכי של הנשים שעברת דרכן עד שנולדת, מאימותיהן, מסבותיהן, שושלת הנשים הארוכה שמתמתחת מעלייך ושמכל אחת מהן אספת משהו, פרופיל לחי, מפרקי אצבעות עמלניים, ברך, ירך, הבכי שלא מצאו את השקט לבכות, או את הרצפה הריקה לבכות עליה, למרות שגם בלי הבכי שלהן, אם להודות על האמת, היו לך מספיק סיבות משלך לבכות, ולפני הכול בגלל שבכל פעם שאת חוזרת לארץ אימא שלך מתה, וזה לא שהיא מתה ברצף, היא שוב ושוב מתה מחדש, כמו שבכל פעם היא שוב שוטפת את הרצפה בבית שלך, רגע אחרי הלידה, בכל פעם את שבה הביתה, שוב, התינוקות בסלקל, ושוב הטלוויזיה צועקת חזק מדי בין הקירות ושוב את גוערת באימא שלך ומייד מרגישה אשמה,

כי מה היא עשתה בסך הכול, שטפה את הרצפה והקשיבה לטלוויזיה? בכל פעם היא מתנצלת מחדש ורצה להחליש אותה ואת נבהלת שהיא רצה יחפה על הרצפה, משהו עוד יקרה לה בגלל השטויות שלך, בגלל שהיא בכלל לוקחת אותך ברצינות, מנסה לפייס את השיגעונות שלך, בסוף היא עוד תחליק, ובסוף באמת משהו קורה לה אבל הוא קורה רק ארבע שנים אחרי כן, וזה לא קשור לשטויות שלך, או לטלוויזיה, זה קשור למשהו שאין לך מושג מהו, שלוקח אימהות צעירות ויפות שמנקות את הבית של הבנות שלהן, ששמות מוזיקה בסלון ורוקדות, שנוסעות לים באמצע הצהריים, לוקח אותן ועושה שהן לא יהיו קיימות יותר, ככה שיום אחד, שנים אחרי כל זה, תשב על הרצפה ולא תצליחי לשטוף אותה, לא תצליחי להתרומם ולקחת מגב וסמרטוט ולנקות אותה, סתם תכרעי מעליה, בוכה ומצמידה מצח אל אריחים קרים, פשוט כי אימא שלך מתה.

הילדים רוני גלבפיש

ערב ראש השנה, ואני בווה מבעד לשמשה הקדמית בחניון הריק. שומר ככובע מצחייה ומשקפי שמש רוכן אל חלון המכונית.

"אסור לעמוד פה, אדוני. חניית נכים."

הלסת שלי ננעלת כשאני מעביר לרוורס. רגלי מרחפת, מבקשת ללחוץ על דוושת הגז עד הסוף. הדחף לרסק את האלפא החדשה, היפהפייה, כמעט חזק ממני. אבל השעה עשרים לאחת, ודויד יאירי לא מאחר. חניה אחת ימינה והעולם בא על תיקונו.

"מצטער," אומר השומר.

"לא לא. טוב שאמרת, לא שמת לי לב."

בתוך הבוטקה מקדם את פניי בבלייל התנצלויות מנהל התחנה, שערך דליל וכרסו בולטת. בשלולית השמש הזעירה מצטופפים עוד שבעה או שמונה אנשים, רוחשים כמו שמן בסיר, מתיזים את ההתרגשות הריקה שלהם על פניי ועל זרועותי. הלחיים שלי מאובנות, אני מחייך אליהם בקושי.

"יש נשק?" חוקר השומר.

המנהל נסער. "השתגעתי?"

"זה בסדר," אני מרים יד. "אין נשק." אני מניח את הארנק על הדלפק ומקבלי הפנים נרעשים מהצניעות. דויד יאירי נבדק כאחד האדם, יספרו אחר כך לכל מי שיהיה מוכן להקשיב. כשאני עובר דרך גלאי המתכות הוא מצפצף.

"זה בסדר," השומר מוותר, "לכל אחד יש משהו מצפצף."

מחוץ לבוטקה מחייכת אליי אישה צעירה, זעירה. שיער שחור פרוע, עיניים ערניות, לא יפה. אני לא זוכר אותה, למרות שהגשנו פעם ביחד איזו תוכנית. אבל אתמול רותי תיארה לי אותה והזכירה את שמה, ושוב הבוקר, ולפני רבע שעה התקשרה מאיזה חור בבלקן רק כדי לשנן: "ולא היה בינינו אלא?"

"אחוזים," אמרתי, כרגיל. אבל רותי כבר לא צוחקת מכל שטות שלי. "קדימה," התעקשה. "הסכמת סוף סוף להתראיין, אז אתה חייב לזכור את השם שלה. מה השיר האהוב עליך?"

דויד יאירי, למרות שענית על השאלה הזו בכל ריאיון, למרות שהשיר הזה מושמע לפני כל הופעה שלך, למרות שביצעת אותו באוסף הקלאסיקות הישראליות ליום העצמאות 1987, למרות שאנחנו יודעים עליך כל פרט, ספר לנו שוב, ושוב, ושוב: מהו השיר האהוב עליך? המנהל כבר מחווה בידו לעבר המנחה.

"זוהר," אני מקדים אותו בשבריר רגע. "כיף להיפגש שוב."

המעגל פועם בקנאה על ההכרה שזכתה בה זוהר הקטנה. דויד יאירי זכר את שמה. גווה נזקף, היא מבליטה סנטר וחזה, אוחזת בידי המושטת בין שתי כפותיה. "דויד המלך," היא אומרת בחמימות אינטימית. זוהר והמנהל מובילים אותי אל האולפן כמו חתן, מאחורינו משתרכת הפמליה בהמולה שקטה. המנהל מברבר על השיפוץ, מצביע על שלט לזכר משורר נחשב שלא סבל אותי. "חידשנו גם את חדר האוכל." "אני מקווה שגם את האוכל," אני קורץ לזוהר, וכולם צוחקים בהתלהבות מוגזמת.

נתיבי בטון סדוקים מתפתלים בין הבניינים הישנים, בשוליהם איי אדמה יבשה, נשל איקליפטוס ובדלי סיגריות. על אחד הלוחות תזכורת של בלשנית התחנה, בעקבות טעות של זמר צעיר. זוהר עוקבת אחרי מבטי. "זה קרה לך פעם, נכון? עשית טעות כזו בתקליט הראשון." "אני רואה שאת מתמצאת."

היא מחייכת בקוקטיות שאינה הולמת אותה. "אין לך מושג כמה, דויד. אני יודעת עליך הכול."

מוזיקת הפתיחה מכה בי. "זוכר את העיבוד הנפלא הזה?" שואלת זוהר, ואני מתכווץ. הכול אני שוכח, מקומות, אנשים, אפילו את המילים לשירים שכתבתי. את העיבוד הזה אני זוכר.

"החיפושית" היה הלהיט הראשון שלי. הייתה לו פתיחה יפהפייה, חליל צד עם פעימות בס ואיזה כלי הקשה ברזילאי. כשביקשו מאיתנו מיקס חדש לכבוד החג, המעבד החליף את החליל באורגן האמונד מרוח ופתוח. קראו לאפקט הזה "שטיח האמונד", הביטלס או הסטונס עשו משהו כזה באותה שנה, וכל העולם אחריהם. כל השירים האלה נשמעו אותו דבר. גם השיר שלי. ברגע הראשון ההאמונד נשמע כמעט בדיוק כמו החליל, ורק כשאתה סומך על המהלך המוכר של השיר ומצפה שימריא, הוא פתאום נקטע, נוטף, מתרחב בתוך האוזן, דביק וצמיגי.

"משהו אחר, נכון?" המעבד התפוצץ מרוב גאווה.

הייתי ילד. לא ידעתי כלום על מוזיקה, על עיבודים, על החיים. רוב הזמן היה לי שכל לסתום את הפה ולעשות מה שמיכאל אמר. אבל על העיבוד הזה הטלתי וטו. ובכל זאת פתאום הוא היה ברדיו בערב ראש השנה, במטבח הדירה של הוריי. אימא שלי כל כך התרגשה שלא יכולתי להגיד כלום, רק התפוצצתי מבפנים. בכל פעם שהשמיעו אותו כיביתי את הרדיו.

מיכאל אמר שאני ילד, שאני לא מבין, שזה משרת את הקריירה שלי. שתקתי, חיכיתי. כשהגעתי לריאיון ברדיו דאגתי להישאר לרגע לבד בתקליטייה. היו לי אז רק שני אלבומים. זה היה לפני היוטיוב שמיטיוב, חודשים ישבנו על סדר השירים באלבום, על הסיפור. לעיתים רחוקות יצא תקליט שדרים: צד אל"ף היה שיר או ביצוע חדש, צד ב"ת שיר שאין איפה לשים אותו. בסינגל של "החיפושית" זה היה שיר מפסטיבל הילדים, "ילד וצבר" שנשכח מאז, ובצדק.

אני עדיין מרגיש את התנועה במפרק כף היד, את קצה המפתח המשונן נלחץ ומתחפר בפלסטיק השחור, מפצל את הערוצים הדקיקים, צד אל"ף, צד ב"ת. שאף אחד לא ינסה אפילו לנגן את הדבר הזה. יצאתי משם משולהב ומסופק. התכוונתי לעשות את זה עוד פעמיים, בשתי תחנות הרדיו האחרות שהיו אז, וזהו. חיפושית ההאמונד תיעלם לעד. איזה ילד מטומטם.

כשמשהו יוצא אל העולם אי אפשר להעלים אותו. אף אחד לא האשים אותי, אבל עותק חדש נשלח לתחנה, והיה גם נוהל חדש: נגזר עליי לסחוב את כל התקליטים שלי לכל מקום בתיק גב.

כשמיכאל הלך ורותי התחילה לנהל אותי קיבלתי ממנה דיסק און קי עם כל השירים שהקלטתי אי פעם, מסודרים גם לפי אלבומים וגם לפי הא"ב של השירים. הוא מחובר למחזיק המפתחות, קטן יותר מהזרת שלי, נושא את כל מה שעשיתי מאז ומעולם, פעמיים. גם "החיפושית" הזו צרובה שם וברשת לנצח. כל החיים שלי הם קבצים מרחפים בענני האינטרנט, נסתרים כמו טיפות גשם. המוזיקה שלי, העבר שלי, העתיד של הילד שלי.

"שנים רבות מאוד ביקשנו, התחננו, התגעגענו, והוא סירב להתראיין. והיום זה קורה. דויד יאירי איתנו באולפן," אומרת זוהר בנימה חגיגית.

שאינה הולמת את החדר הישן, ספון העץ. כיסאות העור השחורים מרוטים, על השולחן השרוט ערמות נייר, קונסולה, מיקרופונים, כבלים שחורים מתפתלים.

"אתה יודע שהייתה ממש תחרות בתחנה על כל תפקיד במשדר הזה? מגישים, עורכים, מפיקים, טכנאים, כולם רצו להיות כאן. וכולם אכן כאן." היא עוצרת לפאזזה דרמטית. בכיסא הגדול, אוניות ענק לראשה, מיקרופון שמן מסתיר את מחצית פניה, זוהר נראית אפילו קטנה יותר. היא לואטת, מלחששת: "תרשה לי לתאר למאזינים את מה שקורה פה באולפן שלוש. חדר הבקרה הקטנטן עמוס ב... עשרות, נכון? כמה עשרות מעובדי הרדיו, אנשים משופשפים שמכירים את כולם. ובכל זאת הם, וגם אני כמוכן, מאוד נרגשים מהמעמד, סקרנים לשמוע את הזמר האהוב ביותר בישראל אחרי שנות השתיקה הארוכות. והיום, מאזינים יקרים, דויד יאירי הסכים לדבר איתנו על הכול."

היא מחייכת. שיניה ישרות וסדורות, ורק הטוחנות שלה קצת מחודדות. לא הסכמתי לשום דבר ואין לי מושג מה רותי הבטיחה. ובכל זאת אקיים הכול. היום יותר מתמיד אסור לי לאכזב את הקהל שלי. הם מביטים בי מעבר לזוגית, עשרות פרצופים פעורי עיניים. לפני השידור הספקתי להצטלם עם כל מי שביקש, וכולם ביקשו, ואחר כך תקתקו על המסכים הזעירים, שכולם ידעו שהם כאן, שיקנאו.

"גם אני מאוד מתרגש להיות כאן, זוהר," אני אומר ומנופף לקהל. הם מנופפים חזרה בלהיטות נרגשת.

זוהר מדברת על הלהקה הצבאית, על הקול הצלול שהיה לי, ההעמדות המצחיקות. אני נדרש רק להמהם בצניעות, להקשיב לסולו היחיד שהיה לי בשיר מביך ונשכח בלהקה. המבוגרים מזמזמים, הצעירים שוב מתקתקים בניידים. רק שניים נותרים מאחורי הקהל: ערבייה עיפה שאוחזת מגב, ואיש שאפו נשרי ואוזניו בולטות, ציפורי וקירח, זקוף כמו עמוד אבן.

"תירגע, אף אחד לא יודע שזה קרה," אמרה אסתי. אבל בעיני הקירח בוער רעב זה.

"בוא נדבר על השנים הראשונות," אומרת זוהר.

"השנים המביכות," אני מושך זמן. "היית בלהקה צבאית, זוהר? יש לך קול נהדר."

"זה חלום ישן שלי" היא מסמיקה. "לשיר. אבל אנחנו כאן כדי לדבר עליך. ספר לנו משהו על תחילת הדרך."

אמרת שאת יודעת הכול, אני לא מטיח בה. אבל הסכמתי לבוא לכאן מזמן, לפני הלילה בגן החשוך בחולון, ואני חייב להשביע את רעבונוך, זוהר הקטנה. לתת לך סיפור, כדי שאת והעולם כולו לא תרצו לדבר על שום דבר אחר.

אני כמעט מתפתה להמציא משהו. שחקתי את סיפורי פחד הבמה, החליפה הענקית, הנפילה מהבמה בבאר שבע, חדר האוכל הריק בקיבוץ יפתח כשפרצה המלחמה, הנערה הראשונה שביקשה ממני חתימה. סיפרתי הכול על סיבוב ההופעות הראשון, הגרוטסקי והמתוק.

גם על החמודים ההם שבאו אליי בסוף ההופעה הראשונה בתל אביב, שאמרו לי שהמוזיקה שלי נהדרת, למרות שעוד הייתה רכה ומעורפלת. בעיניים שלהם ראיתי ניצוץ של הבטחה. הם אמרו לי מי אני עומד להיות. מתי להאמין להם, מתי מפחד לאכזב אותם.

הזקנה עמדה קצת בצד, ורק כשהלכו והיא נשארה הבנתי שהיא לא אימא של אף אחד מהם. רק שנינו נותרנו למרגלות הבמה. היא התקרבה יותר מדי, ירקה את המילים בשקט: "דויד יאירי, הקשב לי היטב," אני מחקה את המבטא ההונגרי שלה, האות ה"א נחשית, מלחששת. "אני מכשפה, אומרת מה צופן עתיד לך. מוכן?"

אני נשען לאחור, מקפיד על פאוזות. אף מילה על הנפוחות הפומפוזיות של ההונגרייה, וגם לא על הריח שלה, בושם מתוק, עשן סיגריות וזיעה. "היא הבטיחה לי פלאות: הצלחה, קהל, במות. הוהירה אותי מסכנות התהילה. התאפקתי לא להגייד לה, 'איזו תהילה בראש שלך, גיברת? אני מופיע מול עשרה אנשים בקיבוץ'. היא אמרה, 'לא שוכח מי אתה עכשיו,' אני מדגיש את המבטא עוד יותר, וזוהר צוחקת. "אני עוזרת לך זוכר'. ואז היא נשכה לי את האוזן."

"אתה צוחק עליי!" זוהר מזועזעת. "מי עושה דברים כאלה?" זהו, נתתי לך מה שרצית. סיפור חדש שכולם ידברו עליו, יעשו לך פולו אפ באתרי הרכילות. ההונגרייה הזקנה שנשכה את דויד יאירי לפני חמישים שנה.

"אנשים זה דבר מסובך," אני אומר ובכת אחת מתהדקות אצבעותיי על משענות היד של כיסא העור השחור. המשפט הזה, שהמטפלת של ניר אמרה לאסתי, ואסתי אמרה לי אתמול. התשובה הלא מספקת למה

שקרה לנו. אנשים זה דבר מסובך. אי אפשר להבין אותם, לדעת למה הם כאלה, למה הם מסוגלים.

"לא ייאמן שלא כתבת על זה," זוהר מבעבעת. "יש פה פוטנציאל לשיר אדיר."

"אולי עוד אכתוב," אני נענה במחוות נימוס ריקה, מתורגלת היטב. כשרוצים ממך דברים כל הזמן אתה לומד לענות בערפול חיובי. לא להיענות, לא לסרב. לא אכתוב על המכשפה. על המבט המסופק שלה כשנגעתי באוזן וגיליתי שאין עליה טיפת דם.

"אוזן זה הרבה עצבים, קצת דם," פסקה. "כואב אבל לא רואים. ככה אתה. קהל שלך לא רוצה אמת. רק כאב בורגני קטן, רק הרמוניה. אתה זוכר, איש צעיר: חיים של כוכב לא הרואיקה. חיים אפל וכואב ואכזבה. חיים סתם. כמו כולם." אפל וכואב ואכזבה וסתם. בסופו של דבר הגיעו כולם.

זוהר מנגנת עוד שיר שאני בקושי זוכר, סוגרת את המיקרופון ואומרת, "שתדע לך שאמרו בתחנה שכבר סיפרת הכול. אבל ידעתי שאפשר לסמוך עליי ועליך. ידעתי שנפתיע."

אני מחייך אליה ומרגיש כמעט כמו עצמי. תמיד ידעתי לבחור פירור סיפור סתמי ולעטוף אותו בדרמה מומצאת, לשמח אותם. ותמיד שמרתי משהו רק לעצמי. כמו המכשפה. אני לא מצליח להיזכר למה. הנה, סיפרתי וכלום לא קרה.

שחיטת החיפושית מתחילה שוב וזוהר מברברת במתיקות. "אל תעזבו אותנו, תכף חוזרים."

אני מרפה את הלסת, הכתפיים, אפילו הישבן שלי מכווץ. מניע את השפתיים בלי קול. "ירדנו משידור?" זוהר מהנהנת. הטכנאי זוקף אצבעות, אבל אני בלי משקפיים. היא מצילה אותי, "שלוש דקות."

אני דוהר לשירותים. הים האנושי נבקע ואני חולף, ממלמל סליחות, לא יוצר קשר עין. פוסע במהירות במסדרון, פונה ימינה ורואה בזווית העין את הקירח אחריי.

שום סיפוק לא יהיה לו ממני. שנים אני נמנע ממשנתות. אני מסתגר בתא השירותים, נועל את הדלת. שומע את זרויף השתן שלו פוגע בחרסניה, את הברז נפתח, נסגר. משתררת דממה. אני רוצה להאמין שהוא יצא, אבל אין סיכוי. הוא עומד שם בחוץ ומחכה. הוא רוצה לשמוע

אותי, לתפוס אותי לרגע לבד. פעם הייתי מתפוצץ מאנשי השירותים, אבל אם יכולתי לתפוס רגע לבד עם לנן, גם אני הייתי עומד כמו אידיוט בשירותים ומחכה.

אבל זה שקר. הקירח לא מחכה לחתימה. הוא יודע.

"דויד? חצי דקה לשידור," אומר מישהו. אני ממהר החוצה. הקירח עומד ליד הכיור בפנים חתומות. אני מהנהן בחטף ונמלט אל האולפן, מתיישב בדיוק כשגוועת "החיפושית" המחוללת.

"חזרנו," אומרת זוהר בהדר.

גם הקירח חזר, ואיתו ילד ציפורי כמוהו שאוחז בידו ונועץ בי מבט.

"כתבת הרבה שירים על אסתי, אשתך ואם בנך."

"גרושתך, למעשה," אני מתקן. "והיא ראויה לכל השירים."

אני נגעל מעצמי, אבל פחות. עשרים שנה אני מחלק מחמאות ריקות לאישה המשעממת הזו. שנה אחרי שהתחתנו כבר לא יכולתי לראות את הפרצוף היפה שלה, אבל מיכאל אמר שאני לא יכול להתגרש. ככה זה היה אז. שתיים עשרה שנים חיכיתי, מתי משיעמום. אסתי המסכנה אהבה אותי, סיפרה לי על העבודה שלה בבית הספר. החמיאה לי כמו איזו מעריצה, התאמצה יותר מדי להחזיק את הבית, התאמצה יותר מדי במיטה. אבל אחרי השיעמום בא התיעוב, ואז הגועל. ואז אסתי נכנעה והשתתקה.

כמה ימים אחרי בר המצווה של ניר צילמו אותי ואת לילי ועזבתי את הבית. הייתי חופשי ומאושר, אבל גם אשם ואומלל, ומשום מה עצוב. ידעתי שזה חומר טוב, לא הפסקתי לכתוב. "סדקים" היה סך כאבי השנים ההן, האלבום המצליח ביותר שלי.

שילמתי לאסתי הון תועפות, הרבה יותר ממה שביקשה. רק שתשתוק, למרות שאמרה שאין לה שום עניין לדבר עליי אי פעם. אחרי שנה היא התחתנה עם הומיאופת שמנמן, עברה למושב ליד כפר סבא ונעלמה. והיא מעולם לא דיברה עליי, אפילו לא בעילום שם. טרקה לעיתונאים את הטלפון.

כשהתקשרה אתמול לא ענית. בשנים האחרונות דיברנו מעט: כשניר השתחרר, כשעבר לניו יורק, עוד פעם או פעמיים כשחזר והיה בדיכאון. אבל מאז שיצא מזה עברו שבע או שמונה שנים. כשהשם שלה הופיע על המסך חשבתי שהיא תקשר אליי רק אם יקרה הגרוע ביותר. לא הייתי מסוגל לענות.

בסוף דניאלה ראתה שהטלפון מהבהב וענתה. "הכול בסדר?" שאלה,

ואז הושיטה לי את הטלפון ואמרה, "הוא חי."

הקול של אסתי היה חנוק ומפוזר בו זמנית. ישבתי על המיטה מול ארון הבגדים הפתוח. הנעליים הפוכות, שרוולים וגרביים בכל מקום. אסתי דיברה וחשבתי שדניאלה צריכה כבר להגיד לעוזרת לסדר את הברדק הזה. כשסגרתי את הטלפון, שאלוהים יסלח לי, חשבתי שאולי חבל שניר לא מת.

"איתנו באולפן גדול זמרי ישראל," עולצת זוהר, "והרומנטי בגברים." אני מקריב על מזבח סודותיי את הפרטיות המקודשת של דניאלה שלי, ומספר ששכחתי את תאריך יום הנישואים שלנו. "איך גרמת לה לסלוח?" זוהר מבודחת, מובן שייסלח לרומנטי בגברים.

"אמרתי אמת, שהתאריך חסר משמעות. כי נולדתי שלה, רק לה." הקיטש הזה משחרר חיוכים מהקהל ואנחה מוקסמת מזוהר. אני לא מספר על הבכי, העלבון והשתיקה הבכלל לא רומנטית. זוהר משמיעה את "לילה אחד", השיר של דניאלה. חדר הבקרה נע בגלים, הם עיפיים, מתנודדים, אבל הם כאן.

גם אני חייב להיות חזק כמוהם. בשבילם. לשדר פשטות, לא לקחת את עצמי יותר מדי ברצינות. זה כל מה שהם רוצים ממני, שאהיה האישי שהוא שהם מדמיינים ואוהבים.

"תשמור על הפה שלך בריאיון, דויד. רק בגללך הוא בסכנה," אמרה אסתי. כמעט טרקתי לה בפרצוף, אבל היא התעקשה. "אם הוא היה הבן של יוסי כהן מחולון אף אחד לא היה מתעניין בו, אבל הוא הבן של דויד יאירי. הוא ניר המפורסם." ועכשיו יש ביוטיוב וידיאו שלו בעשר בלילה בגן שעשועים בחולון.

אסתי שלחה לי קישור, למרות שאמרתי לה שאין לי שום כוונה לראות את הדבר הזה. כל הלילה התהפכתי. בשלוש או ארבע לפנות בוקר נכנעתי.

ברגע הראשון חשבתי שהיא סתם מגזימה. סרטון מטושטש, בקושי רואים משהו. גבר וילד הולכים, שום סיכוי שמישהו ידע שזה ניר. רק מי שמכיר אותו יזהה את היציבה הנרפית, הגב המעוגל. מאז שהיה קטן הוא לא הולך כמו בנאדם נורמלי אלא משליך את הרגליים שלו קדימה

ומקווה שינחתו איפשהו. אבל אז הם עוברים ליד פנס והפנים היפות והעצובות שלו ממלאות לרגע את המסך.

והם מתרחקים, ושום דבר לא קרה. שום דבר רע. רק גבר וילד הולכים. היד של ניר מתרוממת קצת וחופנת בכוח את הישבן של הילד, והוא הודף אותו לפתחו של מקלט ישן.

אחר כך יש מערבולת מטושטשת וצעקות, הילד נשלף ומונף כמו בובת סמרטוטים. הגוש שחור, דחוס, פועם, שאגות גרוניות. הצלם מתקרב, ובין הרגליים שלהם הוא מוטל, מקופל. הם צועקים שהם יודעים הכול על מה שעשה לילדים. שיתפטר מבית הספר ויעוף מהשכונה, שהם לא פרסמו הכול רק בגלל שהוא הבן של. השם שלי מוסתר בצפצוף צורמני. מישוהו בועט בו. פעם אחת שומעים אותו, אולי, מייבב.

זה קרה לפני שבוע, אבל הסרטון עלה לרשת אתמול. ניר כבר עבר לרמת גן, לא רחוק ממני. אני לא יודע איפה. הוא עדיין לא התקשר וגם אני לא. הוא תמיד היה הילד של אסתי. שהיא תדבר איתו.

"ילדי שביל החלב' חולל מהפכה בשירי הילדים בישראל," אומרת זוהר. "ואתה אפילו לא היית אבא."

"כתבתי אותו לעצמי," אני אומר. "לילד שבי." הילד היחיד שמעניין אותך, אמרה אסתי, למרות שעוד אהבה אותי.

כשניר נולד היא התאהבה מייד, קראה לו "היצירה המשותפת שלנו". לי הוא נראה כמו סופגנייה שתפחה רק למחצה. מין קשיש זעיר, שמן ומיוזע, שאניצי שיער דבקו במצחו. פחדתי להחזיק אותו. נרתעתי משטף הריר והנזלת, השתן והצואה והגועל. "הוא גם הילד שלך," היא התחננה, אז עשיתי מה שידעתי: ניגנתי ושרתי לו. הוא היה בוהה בי ואחר כך נרדם. כולם התפעלו, כמה הילד אוהב מוזיקה. בלי ספק הבן של דויד יאירי.

כשכתבתי את "שיר לניר" אסתי בכתה, ואחריה כל המדינה. השמיעו את השיר מדי שעה, ביום ובלילה. אנשים מיררו בבכי כשרתי אותו. גם היום אני לא יכול לסגור הופעה בלעדיו. אבל לאסתי זה לא הספיק, היא רצתה עוד: שאדבר איתו, שאקרא לו סיפור, שאשחק איתו כדורגל, שאלמד אותו לתקוע מסמר. אבל אני לא שיחקתי כדורגל ולא תקעתי מסמרים. הילד היה בצקי וכבד, וגם הוא לא רצה אותי. הרגשתי.

מלבד רגע אחד, תקופה אחת. אחרי שנים שבהן סירב למוזיקה, למד בבית הספר לנגן בחלילית. הוא תפס מהר. לימדתי אותו לקרוא תווים,

אלתרנו על הפסנתר, קניתי לו גיטרה קטנה. הוא השתלט על כלים בקלות מעוררת קנאה. לי יש שמיעה מצוינת, כמובן, אבל ניר זכה ביותר: שמיעה אבסולוטית. מושלמת. הוא מקשיב פעם אחת לשיר ומנגן אותו בדייקנות. היה לו הרבה מה ללמוד על רגש וכוונה, אבל היה שם פוטנציאל עצום. הוא ניגן איתי בהקלטות של "שנת הזאבים", קצת פסנתר, ריפים פשוטים בגיטרה, כלי הקשה. לא דיברנו, אבל משהו השתנה. הצחקנו אחד את השני באלתורים, בצרימות פרועות. בהופעת הבכורה של "שנת הזאבים" הוא עלה לנגן גיטרה מלווה ועשיתי לו הפתעה. הושבתי אותו על שרפרף גבוה מולי ושרתי לו את "שיר לניר", מול אלפי אנשים.

אפילו לא הבחנתי כשהוא התחיל להחליק לי בין האצבעות. רק כשאסתי התחילה שוב להציק והנגנים שאלו לאן נעלם תפסתי שעבר זמן מאז הפעם האחרונה. כששאלתי אותו מלמל משהו. ניסיתי להציק אותו והוא התלקח והטיח בי שהוא לא סובל מוזיקה, ובעיקר את המוזיקה שלי. בן לילה התרחק, סירת מפרש זעירה בים גדול. הסתגר בחדרו. אסתי אמרה שככה הגיל הזה, ושאמשיך לנסות, שירגיש שאני אוהב אותו. שלא איעלב ממנו. אני לא חושב שנעלבתי. הסיבוב של "שנת הזאבים" היה הצלחה מטורפת, לא היה לי זמן וכוח להתעסק עם מצבי רוח של ילד בגיל ההתבגרות.

ובכל זאת לקחתי אותו בשנת הבר מצווה שלו לסיבוב ההופעות בארצות הברית. שלושה שבועות, שמונה עשרה הופעות, אולמות מלאים בישראלים מתגעגעים. עברנו מעיר לעיר, ממלון למלון. ניר סירב לבוא להופעות, לא הוריד את האוזניות, הסתגר בכל פעם בחדר זר אחר. כשדפקתי על הדלת היה אומר רק, "לא."

אבל ניסיתי. דפקתי על הדלת כמה פעמים ביום. מה עוד יכולתי לעשות.

רק כשעזבתי את הבית אסתי סוף סוף פתחה את הפה. "אתה לא רואה אף אחד ממטר," אמרה. "לא אותי ולא את ניר. הוא שונא את השיר. הוא מבין טוב מאוד שהוא לא עליו. תקשיב פעם למילים שלך, דויד. 'מה אתה חושב עליי, מה אתה רואה בי?' הילד שלך בלתי נראה. כולו עיניים, כל ייעודו להיות הקהל של דויד יאירי, כמו כולנו. אבל אתה תראה, יום אחד העולם יראה את ניר."

ואם זוהר ראתה את ניר ביוטיוב. אם היא תשאל. אם כולם ידעו.
כשהייתי בן שלושים חשבתי שאם כולם ידעו אני אמות. עכשיו אני
יודע שלא מתים כל כך בקלות. לא מתי כשנכשל "נחל אכזב", החמישי
שלי, לא כשמכאל גנב ממני והלך לכלא, לא כשכולם ידעו שבגדתי
באסתי עם החברה הכי טובה שלה. הייתי בסדר.
אבל הפעם לא. הפעם יש לי ארבע גפיים, עיניים, אוזניים, אבל אני
נכה. כרות־אמת, כרות־בני. אני לופת בכוח את משענות היד של כיסא
העור השחור. כרות־עצמי.

אולי הפעם תיפער רצפת האולפן לרווחה ואני אפול עם השולחן
הגדול, המיקרופונים המרופדים, האוזניות העצומות; אחוז בורעות כיסא
העור השחור אצלול לתוך שאול בוער. אולי אגרור איתי לשם את בני
האומלל. את מה שהוא עשה לילדים.
הפעם אולי אמות באמת. אולי אני כבר מת. אבא שלא מצליח לאהוב
את הבן שלו, איזו זכות קיום יש לו בכלל.

רק רציתי ליצור, לכתוב שירים. כל דבר אחר שעשיתי היה טעות, אפילו
פשע. לא רק ניר הוא הקהל שלי, אסתי גם אני, אני הקהל הראשון.
והקהל הראשון יודע שלא כל היצירות שורדות. חלקן ננטשות, מתות,
נשכחות. לא כל יצירה ראויה לעמוד בעולם.
"כמה עצוב שאנחנו מתקרבים לסוף", אומרת זוהר, ואני מואס בבת
אחת בנימה האינטימית המזויפת.

אני לא מכיר אותך בכלל, גיברת. אם המנהלת האישיית שלי לא הייתה
דוחפת לי את השם שלך למוח במשך יומיים, בחיים לא הייתי מזהה את
הפרצוף המכוער שלך.

"כשנפגשנו אמרתי לך, דויד, שאני יודעת עליך הכול."
צליל יחיד, עגול וחם, ממלא את החדר. הקהל מתחייך ואני קופא.
"ביום האחרון של השנה התמלא הבית ילד ואהבה," הקול שלי צעיר
ופתוח, לפני הסיגריות, לפני "השירה המרושלת שהרסה ליאירי את הקול."
זוהר מוודאת שהמיקרופון סגור. "תכף נדבר על ניר."
אני מתרומם להימלט לשירותים, אבל היא זוקפת מולי יד נחרצת
ומחווה לעבר הקהל. עיניהם עצומות, שפתייהם נעות. רק חסר שירימו
את הטלפונים כמו בהופעות. כוס אמק, כמה אני מתגעגע לזמנים שבהם
הדליקו נרות, כשאפשר היה לשרוף. לשכוח.

אני שוקע חזרה, מובס. נגזר עליי לשבת, להעריץ את הערצתם, את
העובדה שהם מכירים כל מילה בשיר. כל תום, כל טוהר, כל נשימה רכה.
להמתין שיסתיים השיר וזוהר תגיד הכול, והעולם ידע. שלוש דקות
ושבע עשרה שניות אני יושב שם ומרחיף על שפתיי את החיוך הקטן
והמפורסם של דויד יאירי. דנדוני המשולש. הסינקופות המרומזות. בית,
בית, פזמון, סי פארט, פזמון.

"איזו פשטות תמימה," נאנחת זוהר למרות שהשיר עוד מתנגן, למרות
שהקהל טובע עדיין ברגשותיו. מישהי מוחה דמעה.

"רק ההתחלות פשוטות," אני אומר. "אחר כך החיים..."
"כמובן, כמובן," היא קוטעת אותי, "אבל יש בעולם רגעי טוהר נדירים,
כמו השיר הזה." היא מניחה לצלילים לגווע. "בפעם שעברה שנפגשנו
הייתי בחודש התשיעי."

"אני זוכר," אני משקר. "חשבנו שתלדי באמצע התוכנית."
"תמיד ידעתי איך אקרא לבני הבכור," פניה מוארות. "לילה לילה אני
שרה לניר שלי, את 'שיר לניר'. אני מקווה שהוא לא יהרוג אותי שגיליתי.
לפעמים קשה להאמין שניר שלך הוא אדם אמיתי ולא רק שיר. בן כמה
הוא היום?"

"עשרים ותשע," אני אומר.
קולה של זוהר צונח, היא ממתיקה סוד איתי ועם אלפי מאזינים.
"למעשה, היום ניר שלך חוגג שלושים."
"הוא יליד סוף ספטמבר."

קולה צלול. "ביום האחרון של השנה התמלא הבית ילד ואהבה."
כוס אמק. היום תאריך הלידה העברי של ניר.
הקירח והילד חורגים מהקהל. זוהר מפריחה נשיקה והם מחייכים
במבוכה. "הנה, זה ניר שלי, בחדר הבקרה," היא אומרת.

אני מנופף לילד והוא מנופף פעם אחת. אביו עוטף את כתפיו ומשהו
מנצנץ בפיו, אולי שן זהב.
זוהר נוגעת בשפתייה, מזכירה לי להגיד משהו. זה רדיו, חייבים. אני
לא מצליח.

"זה לא מקובל," היא מצילה אותי, "ובכל זאת, לסיום נשמע שוב את
'שיר לניר'. יום הולדת שמח לך, ניר יאירי. כולנו מקנאים בך על שיר
האהבה הטהור שכתב לך אבא. ולך, דויד המלך, תודה מעומק הלב על
שהיית איתנו היום במשדר החד פעמי והבלתי נשכח הזה."

סביבה בטוחה דקלה קידר

אני רוחצת את הידיים בסבון פעמיים
והן עדיין מריחות מחרא.

סופי גלשה בצהלה היישר אל זרועותיו של בועז שחיכה לה בתחתית המגלשה. כשהציע לה עזרה בטיפוס בחזרה, היא אמרה "לבד", והוא מחא כפיים, "איזה ילדה גדולה!" וחזר להתיישב לצידי על הספסל, ידו על ירכי. מצידו השני נחה השקית עם הסיר הנייד, עדיין באריזתו. שלושה ימים מאז שסופי הכריזה: לא רוצה חיתול. זה קרה בדרך הביתה מהים, באחד הימים האחרונים של ספטמבר. חגיגים ונרגשים קנינו יחד סיר ורוד, סולם פלסטי לטיפוס עצמאי לאסלה ועשרים תחתוני אלזה ואנה במידה 3. המוכרת הריעה לה, כל הכבוד. "לבדוק אם זוהר פנויה הערב?" הוא שאל. "לא בטוחה." אמרתי, לא מורידה ממנה את המבט, ועדיין מרגישה במבטו השואל.

"היא לא עושה קקי כבר שלושה ימים," אמרתי את מה שהוא ידע, בלי להביט בו, "לא בגן. לא בבית. לא נראה לי מתאים שנצא הערב." ביום הראשון בועז אמר שהוא מבין שאני רוצה לעודד אותה, אבל אם אשאל אותה כל שתי דקות אם היא צריכה קקי היא באמת תחשוב שזה איזה ביג דיל, בדיוק ההפך ממה שאנחנו רוצים לשדר לה. כששמע שהבטחתי לה פיצה אם תעשה – הוא כבר התקומם. למה להבטיח פרס על דבר שאמור להיות טבעי? לחש מאחורי גבה. היא אוכלת יפה, זה לא יישאר בגוף שלה לנצח.

הוא נשם עמוק, משתדל לנטרל את נימת הביקורת, "נראה לך שהיא סובלת?"

סופי סובבה ילדה שלא הכרתי בקרוסלה. היא לא נראתה סובלת. "עדיין לא," אמרתי, "אבל קראתי על 'חרדת אסלה'. זה פחד מקקי שילדים בגמילה מפתחים. הם מתאפקים ומתאפקים, ואז יש עצירות, ואז כשהם עושים זה כואב ונהיה טראומטי –" "מה זה?" בועז פרץ בצחוק, "חרדת אסלה?"

מעבר לזוגיות הקהל מוחא כפיים, אבל באולפן לא שומעים כלום מלבד הצליל היחיד, העגול והחם. אני נכנע, שוקע בכיסא העור השחור ועוצם עיניים. בעוד רגע הם יראו את הדמעות, ויפחה יחידה. בעוד שנים תזכיר זוהר הקטנה לבנה הציפורי את הרגע הזה. כל כך רגיש, דויד יאירי, היא תגיד. כשסיפרתי לו שקראתי לך ניר הוא בכה. פשוט ישב מולי ובכה.

"זה יכול להגיע גם לחוקן ולניתוח, בועז, אמרתי בלי שמץ חיוך, אפילו ממליצים לתת משלשל עדין ליתר ביטחון במצבים כאלה, כדי להימנע ממעגל של כאב וסבל. לא שזה המצב אצלנו –"

הילדה סובבה את סופי, הן צווחו בחדווה, "יותר מהר! יותר מהר!"
איך ילדות זרות לגמרי מתחברות פתאום.

"אולי כדאי לצאת קצת מפייסבוק?" הוא חייך, "זה כמו לאבחן לעצמך סרטן בגוגל."

"עם מי יש לי להתייעץ בדיוק? הלוואי שהיו לנו איזה חברים עם ילדים."

"אם את דואגת, תתקשרי לד"ר ברק."

"אני אתקשר. אבל אני רוצה להבין גם מניסיון של אימהות אחרות."

"אבל את רואה שזה קצת לחפש בעיות –"

"יש בעיה, בועז." הבטתי בו.

הוא הרים גבה, ואז חייג מהאייפון ברמקול. "לא לדאוג אפילו אם עבר שבוע," אמר הרופא שלנו, ד"ר ברק, "ילד יכול להתאפק אפילו עשרה ימים ועדיין אין סכנה בריאותית, וגם בכלל לא בטוח שתהיה עצירות כשהיא כן תעשה –" בועז הביט בי בניצחון.

"אבל איך יודעים אם היא מוכנה בכלל לגמילה?" התערבת, "זה בא ממנה. אולי היא בכלל לא מבינה, אולי צריך להציע חיתול רק לקקי?"

"אחרי כל ה'ילדה גדולה' וזה?" בועז התפרץ, "נפלת על השכל?"

"לא יודעת," אמרתי, "אבל אני לפחות מנסה להבין."

"הרגע ד"ר ברק שחרר אותך מזה לשבוע," בועז אמר וחזר מחויך לד"ר ברק, "מה לעשות. יוצא שלא הכול בשליטתה של אשתי."

ד"ר ברק צחק, "נו, זה כבר עניין לרופא אחר."

בלילה ידו חיפשה את שדיי. לחשתי שאני עייפה. הוא הסיט את שערי, "היא תהיה בסדר גמור, מותק. אל תדאגי." הוא ליטף את הבטן שלי. עצרתי את ידו כשהגיע לתחתונים. "אוקי. לילה טוב," הפנה את גבו אליי. כשנשימותיו האטו התחפרתי מתחת לשמיכה, שוקעת באייפון. לפתע הוא הציץ מעבר לכתפי, ואז, מבין את ההעדפה שלי, נרתע לאחור בעלבון.

ניסיתי לפייס אותו, לחבק אותו בכל זאת. "זדייני עם האיפון שלך," הוא אמר.

סופי אכלה בתאוה מנת קורנפלקס שנייה. שישה ימים. לאן כל האוכל הזה הולך, לעזאזל. דמיינתי את ערמת המזון הכהה והדחוס בבטנה הקטנה והעגולה. הכנתי לעצמי קפה.

"אפשר שוקו?"

נדרכת. לרגע לא זכרתי אם בועז עדיין בבית. אנחנו מדברים עכשיו כל כך קצר ומעט. הוא בהחלט היה בבית, ישב ממש מולי בגבו אליי, בפנת המחשב. שלפתי במהירות את הצנצנת הלבנה. ערבבתי כף מהגרגירים הבהירים בתוך השוקו שלה והעלמתי אותה בעומק התיק שלי. הגשתי לה עם קש. בועז סגר את הלפ טופ, "בובי, מאוחר," הוא נשק לראשה, "בואי נצא לגן."

בלילה, כשסופי סופסוף נרדמה, בועז חיכה לי במטבח שלוב ידיים.

"אילנה מצאה היום את סופי בשירותים בוכה, מלאה בקקי," הוא הודיע לי בקור. פי נפער.

"יותר נכון שלשול. מאה מגבונים מלוכלכים סביבה – בלגן – היא ניסתה לנקות את עצמה."

פעימות הלב שלי האיצו. חום הציף אותי.

"למה רק עכשיו אתה אומר לי?" זעקתי. "למה אילנה לא התקשרה אליי?"

"את נתת לה משהו?"

"מה?"

הוא הביט בי בחדות. הדופק הלם ברקותיי.

"משלשל? 'עדיין' משהו כזה? מה שאמרת אז?"

"מה? מה פתאום, ממש לא!"

הוא הביט בי עד ששמעתי את קולי הרועד מתוודה.

"זה רק משהו טבעי שהמליצו ב – זה רק היה אמור לעשות קקי רך –" דמעות הציפו את עיניי. תמונת בתי בשירותים.

"בראבו." הוא הפטיר, "עכשיו באמת יש לה סיבה טובה לחרדת אסלה."

יכולתי כמעט לזהות הנאה בקולו.

"מה אתה רוצה, שאני אשקר לך?"

"את שיקרת."

ידי רעדה כשליטפתי את שערה הרך של בתי. כשלחשתי שוב ושוב אל פניה הישנות, "סליחה." התכרבלתי עם סופי במיטתה הקטנה. מיטת

מעבר. מעבר לאן. לאן אנחנו עוברות. כיביתי את האור. בהיתי בכוכבים הזוהרים המודבקים על התקרה. אני ובוועז הדבקנו אותם לפני שנולדה. הרגשתי את רטט המסנג'ר. הוצאתי את האיפון. שנתיים מאז דיברנו בפעם האחרונה. שלושה ימים מאז נכנסתי לפייסבוק שלו. יומיים מאז כתבתי לו. הכמיהה שיענה הפכה לעלבון משתיקתו. ואז ההכרה בטעות ועימה התקווה שלא יענה לעולם. ועכשיו אברי ענה.

כמה שנים אני מתגוררת על רצפת השירותים הזו? יש לי מרצפת קבועה ותנוחה נוחה לרגליים על המשקוף. סופי על האסלה במרומי הסולם הפלסטי. אברי כתב שסביר שבגן היא לא תעשה בקרוב, אחרי ה"תקרית", אז עדיף שתהיה בסביבה בטוחה אם זה יגיע. כתבתי לו שזה הגיוני. שכך נעשה ותודה.

אכולת אשמה זוהי מהמחשב באחת ואספתי אותה לפני ארוחת הצהריים במקום בארבע. ימים ארוכים בבית. אני והיא. אוכל; שירותים; טלוויזיה; שירותים; חטיפי; שירותים; גינה; שירותים; היא לא התנגדה, אבל גם לא עשתה. בסוף זה יקרה, אמרתי לעצמי. ראינו ביחד את כל יוטיוב. קראתי לה את כל הספרים מהספרייה. חרותי כל מה שאפשר כדי להבהיר כמה כיף לעשות קקי, כולל המילה סופלקי. בסוף זה יקרה, אבל הסוף כבר כאן. "אפשר כבר לרדת?" היא ביקשה.

"ננסה עוד קצת ודי."

היא ביקשה שוב את "טרופותי". התחלתי שוב להקריא. את מזדקנת על הרצפה הזו. את תמותי כאן. לפתע סופי התכווצה מעליי בפתאומיות. נבהלתי. מרפקיה התקפלו אל בטנה, "כואב", היא ייבבה ונאנקה, "כואב." הוקל לי. "בטח שכואב לך, מתוקה," אמרתי. הגיע הרגע. "יש לך קקי! עכשיו כואב אבל כשהוא יצא – כבר בכלל לא יכאב לך, מתוקה, אני מבטיחה."

"אין לי." דמעות זלגו מעיניה.

"הקקי שלך רוצה לצאת מהבטן. את רק צריכה ללחוץ," אמרתי, "נו תלחצי – עכשיו." קראתי, אבל היא מלמלה שוב שאין לה, והחלה לרדת מהאסלה. הושבתי אותה בחזרה.

"הפעם את עושה," אמרתי. היא ניסתה לקום. "את לא קמה עד שאת עושה," אמרתי בחיוך מתוח, אבל כשהיא החלה שוב לרדת, נחושה יותר, גם אני הושבתי אותה ביתר תקיפות, "קדימה. עכשיו." חיכיתי, מרגישה את הרגע חומק ממני, "נו תעשי כבר!!! עכשיו! תני לו לצאת! את תרגישי יותר טוב! זה לטובתך! זה בשבילך! נו כבר!" היא התפתלה בסירוב עיקש בזרועותי, בעטה בי, החלה לבכות. לא נכנעתי, הושבתי אותה ולא נתתי לה לזוז, היא נשכה אותי בכל כוחה בזרועי. השיניים שלי ננעלו בכאב. היא התנשפה ובכתה בהיסטריה. גם את הבכי שלי וירדה מהאסלה.

הושבתי אותה מחדש. מחזיקה בחוזקה בפרקי ידיה, לא מרפה, "אני לא מרשה לך לנשוך. עכשיו את עושה ודי! ואם לא תעשי את תקבלי עונש!!!"

היא צווחה בככי, "אבא!"

"אין אבא!" צעקתי.

אבל בוועז דווקא כן היה שם והוא שלף אותה מעליי. הלביש לה את התחתונים והטייץ.

"מה אתה עושה?" ניסיתי לתלוש אותה מידי, "כבר כואבת לה הבטן, היא חייבת לעשות!"

אבל הוא חיבק אותה, חזק ומהיר, חומק ממני, "תלכי תעשי איזה סיבוב בחוץ," וכשהפנה את גבו ושאל את סופי, "רוצה שנשחק בבובות?" "היא רוצה – לעשות – קקי" אמרתי. אבל הם נעלמו בחדרה. מותירים את דמותי המובסת מאחור. המסנג'ר רטט בכיס שלי.

בלילה קראתי לה את הסיפור על החד-קרן. ניסיתי להקריא אותו הכי יפה. בקול הכי רך. בעמוד 13 היא התכווצה שוב מכאב בטן עז. קפאתי גם היא. זיכרון אחרי הצהריים השתקף במבט שלה אליי. מפוחד. החזקתי חזק בספר. ממשיכה לקרוא בדהירה, מרוכזת במילים. בנוצצים. בקסם. קראתי עד ששמתי לב שהיא נרדמה לפני הסוף הטוב בכל צבעי הקשת. עננת כאב עדיין מעיבה על פניה המלאכיות, גבותיה עדיין מכווצות. התיישבתי מותשת. ראשי כבד בין כפות ידיי.

ריח חריף עלה לפתע באפי. כשהבחנתי בפניה – השלווים סופסוף – הבנתי.

הפשטתי ממנה את התחתונים בהירות. עוצרת את הנשימה שלי.

רוקנתי אותם לשירותים וזרקתי אותם לפח. ניקיתי אותה במגבונים.
ניגבתי אותה במגבת. היא אפילו לא התעוררה.
נכנסתי לחדר השינה, מוחה זיעה ממצחי, "היא עשתה בתחתונים.
מתוך שינה."

בועז הביט בי, "זה טוב? זה רע?"

"לפחות היא עשתה, לא?"

"אני לא המומחה", הוא אמר. "מה אברי אומר על זה?"

בלעתי את רוקי. שחזרתי בהילוך מהיר את ההתכתבות. את המחיקה.
מה הוא ראה.

"מתי חזרתם להיות בקשר?" הוא שאל.

"ממתי אתה מחטט לי בטלפון?"

"מאז שיש לי סיבה."

"מה אתה מחטט לי בטלפון?"

"את באמת רוצה לדבר על מוסר?"

"אין בינינו כלום. הוא פסיכולוג ילדים."

"מחקת די הרבה מהשיחות, יחסית ליעוץ מקצועי."

"מחקתי כי ידעתי שתבאס."

"ברור", הוא גיחך, "זו אשמתך."

"רציתי את דעתו על סופי. זה הכול."

"ולכל הפציניטים הוא קורא בייב?"

"מה הקשר, נו באמת! יודע מה, עזוב – אני אגיד לך שזה נגמר."

הוא הביט בי בפליאה, "זה לא נגמר לפני שנתיים?"

"התכוונתי להתכתבות."

התיישבתי על המיטה בלאות, "אין לי כוח."

"את אמרת שאת עוזבת את הסטודיו כדי לחשוב. כדי לקחת חופש

אמיתי פעם אחת בחיים שלך, כדי לבחור – ובסוף את מתעסקת בקקי –

או באברי –"

"אני לא. התחלתי להגיד. ולא ידעתי מה."

"כמה זמן לא הזדיינו?" הוא חבט בכרית, "חודש? יותר?"

"אני מקנאה בך שאתה יכול במצב הזה לחשוב על סקס."

"אל תגידי לי שאת מדברת עם אברי ולא חושבת על זיונים."

"הוא פסיכולוג ילדים."

זימון מבוועז בגוגל קלנדר: פסיכולוגית הגיל הרך – ד"ר ענת שפיר.
מייד אחר כך הודעת טקסט: היא מספר אחת בתחום. במקרה היה לה
ביטול למחר אז קבעתי בלי לוודא איתך קודם. אני שולחת לך אימוג'י
אגודל.

וחזרת למסנג'ר.

כל הגוף שלי כואב משינה על המזרן הדק מדי בחדר של סופי כשאני
אורבת לקקי הלילי שלה.

שערה החלק של ד"ר שפיר נע עם כל ניד הבנה שלה את תמונת המצב
שבועז מתאר לה. "הקקי של סופי הוא בסך הכול מקור שליטה של ילדים,
אין להם יותר מדי אפשרויות לשלוט בגורלם," היא מסבירה בסבלנות.
בועז מביט בה כמו נער מאוהב והיא נראית לי פתאום פתיינית, "ולכן טבעי
שהיא תעשה אותו בשינה – המקום שהיא משחררת שליטה באופן מוחלט."
אנחנו שותקים. אבודים.

"אז בואו נחשוב יחד: למה היא נאחזת ככה במקור השליטה שלה,

אולי יש מקומות אחרים בחיים שלה שאתם לא משחררים?"

וואו. איך שבועז מסתער על התשובה. ויש לו הרבה מה לומר. ריח
מוכר מסב לפתע את תשומת ליבי. ריח מוכר. מחליא. הוא מציף את
נחירי. אני מקרבת בלי משים את אצבעותי אל אפי. הלב שלי צונח.
איך. שטפתי בבית פעמיים. שלוש. ובשירותים של הקליניקה עם הסבון
הזה. הידיים שלי מצחינות שוב. איך.

"מה שאני מנסה להגיד בעדינות," ד"ר שפיר אומרת במעין חיוך,

"תפסיקו להיכנס לה לתחתונים. הקקי שלה הוא לא עניינכם."

מבטה נע מבוועז הנלהב – הוא מצא את האחת – אליי.

משב חפיפת הבוקר שלה חולף לרגע בנחירי. אני שואפת מלוא
ריאותי, אבל הריח שלי מנצח. קצות האצבעות שלי פנים היד. פרקי
הידיים. אני מתאפקת מלרחרח מולם את המרפקים. הזרועות. אולי זה
מתחת לציפורניים. אני אקרצף בבית עם מברשת שיניים ישנה. סיבית.

ד"ר שפיר מציינת שאני מאוד שקטה בשיחה הזו, "מה את אומרת?"

"תפסיקי להגיד קקי," אני אומרת. "זה לא קקי. זה חרא."

הם שותקים. בועז פונה אליי, "מאמי. את מוכנה שננסה את הדרך

הזו?"

אני לא נכנסת לה לתחתונים.

אבל אני מזהה כל כך טוב את הרגע הזה. ההתכווצות; הריכוז; המאמץ; ההימלטות לפינה נסתרת בבית כמו חיה. אני חוזרת ואומרת רק את המילים של ד"ר שפיר, מתוקה שלי. לא קרה כלום. בפעם הבאה תצליחי. אני מרוקנת את התחתונים שלה. מים רותחים. אקונומיקה. או פשוט משליכה לפח.

עכשיו היא כבר לא מתאפקת בכלל. רק נעלמת מעיניי, ועד שאני קולטת, היא עושה בתחתונים. וזה קורה לה רק ביום. בועז ניצל מהטיפול בזה. הוא פשוט לא כאן כשזה קורה. הלילה שקט. זו רק אני שאומרת שוב ושוב לא קרה כלום. בפעם הבאה תצליחי.

חדר השירותים מתייטר, הסיר והסולם דוממים כאנדרטה. הריח לא עובר גם כשהידיים שלי נשרפות במים הרותחים. כשאני משאירה אותן עוד רגע אחד לפני שבא לי לצעוק. הוא זורם בעורקים שלי. בוקע מכל נקבובית בגוף שלי.

מבטינו נפגשים ערב אחד במראת האמבטיה, אני עם תחתונים סרוחים ביד והוא עם מברשת שיניים. אני רוצה שנתנשק. שנתפייס. שנזדיין. אבל לא מצליחה לעשות דבר אחר מאשר לתקוע את התחתונים המסריחים בידי. "בבקשה. תטפל בזה אתה." הוא לוקח אותם בפנים חתומות, עוטה בשקית, משליך לפח וחוזר לצחצח שיניים בקור רוח. "זה לא עובד השיטה הזו – אתה לא רואה?" אני שומעת את קולי זועק אליו.

"ידענו שזה ייקח זמן," הוא מזכיר לי, וגם מזהיר אותי במבט קר, "התחייבנו יחד לדרך הזו. אם נחליף עכשיו גישה, זה ישגע את סופי."

"זה בדיוק אותו דבר."

השפתיים שנישקו אותי בכל הגוף מדברות עכשיו על חרא. מסביבן צמח זקן. אני יודעת שהוא מחביא צלקות אקנה ישנות. ארבע שנים עברו מאז הפעם האחרונה שנפגשנו.

"כמו שאת משכיבה אותה כשאת יודעת שהיא עייפה – ומאכילה אותה כשהיא רעבה? אם את יודעת שהיא צריכה – ולפי מה שאת אומרת את ועוד איך יודעת – אסור לה לקום מהאסלה. חמש דקות על השעון. עשתה? סבבה. לא עשתה –"

אנחנו מביטים זה בזה אבל מדברים רק על סופי. קולו שלחש לי בייב פעם. שקרא לי בייב במסנג'ר, ומייד התנצל, נעלם גם כאן.

הוא מדגיש בפניי עד כמה חשוב להיות עקביים. שזה המפתח לכל הצלחה הורית, מזכיר בטבעיות ואגביות את בועז, גם חשוב מאוד שנהיה בזה ביחד כמובן. אני נשענת על המרפק שלי, מהנהנת אבל לא מקשיבה. בשביל מה באתי. כל כך שקופה. העבר נמחק. כליל. נעלם. לא היה קיים מעולם. לא היו אתה ואני ואתה והיא והוא ואני. לא היו אני ואתה.

נשארה בינינו רק היא. סופי. הבת שלי ושל בועז. הריח מציף את דרכי הנשימה שלי בעוצמה רבה כל כך, עד שאני כמעט נבהלת. אני לא מצליחה להבין מאיפה זה בא. מאיזה מקום זה מגיע. ומה זה חשוב.

"את יכולה לקחת חופש ולהקדיש לזה כמה ימים?" הוא שואל.

"אני בחופש," אני מהנהנת, "עזבתי את הסטודיו לפני חצי שנה."

"באמת? לאן?"

אני רואה את החרטה המיידית שלו על הסקרנות האישית.

"לשום מקום. עזבתי כי לא היה לי טוב. לקחתי חופש כדי להיזכר מה אני רוצה להיות."

הוא מהנהן כמו פסיכולוג. ארבע שנים של הנהונים גרמו לזה להיראות טבעי.

"אז בהצלחה. ובמובן של סופי זה מעולה שאת פנויה אליה," הוא חוזר לנושא, "כי החמש דקות האלה יכולות לקרות גם אלף פעם. וזה לא לכיף. לא ספרים ולא אייפון. היא אמורה להשתעמם, שיהיה לה אינטרס –"

"אברי?"

הוא מביט בי. הברכיים שלי רועדות. הוא מטה את ראשו אליי.

"הידיים שלי מריחות מחרא?" אני מושיטה אליו את ידי. הוא בוהה בי לרגע, מופתע. גבה מורמת. הוא מהסס, אבל לבסוף מקרב את כפות ידיי בזהירות אל אפו, מרחרח. מרחוק.

"לא," הוא פוסק, "ריח נעים של סבון."

אני תופסת בכפות ידיו המתרחקות, אל תלך.

הן מכסות עכשיו את כל פניי.

בתוכן אני בוכה.

לשחות עם התנינים הגדולים אורין מוריס

מבקר נעשיתי, לגמרי בטעות. רציתי להיות סופר של סיפורים קצרים. גרסה מתקדמת של אתגר קרת זה אולי מה שעמד לנגד עיניי, או אדגר אלן פו. סופר של התחום האפל והאליים. אף אחד לא קרא אותי, למעט שניים או אחד. הקורא המקצועי הראשון שלי היה עודד וולקשטיין, אבל החומרים היו עדיין במצב של תרדמה, או הפנמה כלשהי, לא בשלים כנראה ליציאה אל העולם. עד שיום אחד ניגש אליי עודד עם הצעה שערורייתית: "למה שלא תהיה מבקר?"

אני מוכרח להודות שזה מעולם לא עלה על דעתי. לא קראתי הרבה אף פעם, ודאי לא בספרות העברית. מצד שני, בערך מגיל עשר או אחת עשרה הייתי קורא באדיקות ובלהיטות רשימות ביקורת במוסף "ספרים" (בדקתי מאז, וזיכרון זה הוא כוזב, שכן המוסף של הנדלזלץ החל לצאת ב-1993, בהיותי בן שש עשרה). בכל מקרה הייתי קורא בו מדי שבוע בהתרגשות גדולה. ואף פעם לא קורא את הספרים שבהם עסקו הרשימות. רק את המאמר. נהייתי חובב מושבע של קריאת מאמרי ביקורת, ולאחר מכן גם של קריאת ספרי מחקר על הספרות. תיאוריה של הספרות, היסטוריה של הספרות ופרשנות. אלה הדברים שעניינו אותי, ומעט מעט גם הספרות עצמה. ספרות המופת בגיל הנעורים, ולפני כן קצת מדע בדיוני שקראתי עם אחי. אז בעצם הרעיון של עודד להפכני למבקר לא היה כה שערורייתי, כי הייתי מצוי בז'אנר מאוד, ואף חובב שלו מושבע, זה רק לא דמה לעצמי-הכוזב שלי, שראה עצמו בתור סופר. סופר של דור. סופר של תחת. אני זוכר איפה הייתי כשהצעה עלתה. הייתי בירושלים ב"קפה סמדר", ופסלתי מייד את העניין. השנה הייתה 2006, והתחלתי בדיוק את לימודי לתואר השני באוני' בן-גוריון שבנגב, בחוג לספרות עברית. אימא שלי שידלה אותי ללמוד שם כי יש מחלקה לכתובה יוצרת, וכי משהו חייב מבחינה שכלית-מקצועית להתקדם אצלי. עד אז וגם עשור לאחר מכן עבדתי רק בעבודות מנואליות, החל מעבודת בניין לפני צבא, עבור בנהיגת משאית בניו יורק, וכלה באבטחה ומלצרות בירושלים ובתל אביב. כך למעלה מעשור, בעצם במשך כמעט שני עשורים. אז אימא שלי מאוד רצתה שאלמד תארים.

השינה של שנינו נודדת. אנחנו מתהפכים לפי התאמה. שלא נפגוש זה בפניה של זו.

גב מול פנים. פנים מול גב.
"נפגשתי עם אברי:"

אוושת המצעים נעצרת, מנורת הקריאה נדלקת. הוא שואל למה. אני כמעט שומעת בקולו את הציפייה לשמוע תירוץ מקצועי מנומק, לעוד חוות דעת של פסיכולוג ילדים. אני כמעט משתפת עם זה פעולה. "כי רציתי להיפגש איתו."

פניו חיוורים, מבטו נשמט ממני.

"כתבתי לו בגלל סופי, אבל ידעתי שניפגש בסוף."

הוא שותק אבל אישוניו תזויתיים. יש לו הרבה שאלות אבל הוא לא אומר כלום.

"לא יודעת אם זה בגללו בכלל," אצבעותי מתירות ורוכסות את כפתור הציפה, "אולי זה געגוע למשהו שאין לנו."

אברי נשען על הקיר. מקפל את רגליו על המיטה. מחבק אותן. הולך ומצטמצם.

דממה מצמיחה יורדת בינינו. אמבולנס רחוק. חתולי רחוב. קולות לילה.

ואז רחש פסיעותיה הרך של ילדתנו. פנינו פונות בדריכות אל הדלת, מצפים לפניה המנומנות ולגופה הקטן שיטפס למיטה שלנו. אבל היא לא נכנסת. אור השירותים נדלק.

צרימת רחש פלסטי נשמעת על הרצפה. בועז מניח את כף ידו על זרועי, שלא נזוז.

אני מביטה במגע הזה. ידו על זרועי. שקט. הוא מושך את ידו במבוכה. ואז חריקה פלסטית נוספת. ושוב פסיעות רכות בחזרה למיטה. ואז שקט. בשירותים אנחנו מתבוננים באסלה המלאה.

אבל אני מספר על זה כי הייתה אחת שהייתי רואה בדרך לבאר שבע, ברכבת, והיא חבשה כובעים. אישה נאה מאוד ובעלת סגנון מיוחד ומשולח כלשהו. לאחר כמה נסיעות משותפות מתל אביב לבאר שבע אני מניח שפניתי אליה משום שישבנו בכיתה אחת במשותף, ולמדתי שהיא כתבה ספר, ולא רק אחד, אלא שעמד לצאת לה ספר שני ממש עכשיו. מיותר לומר שהיא מאוד מצאה חן בעיניי, ועניינה אותי, אז כשעודד שאל אם ארצה להיות מבקר, התשובה שנפלטה לי מהפה הייתה: "כן, אני מוכן לכתוב. אבל רק על ספר אחד, על הספר שיוצא להיא." עודד צחק מהצד השני של הטלפון, ושאל: "זה לא קצת ספציפי מדי?"

צחקנו שנינו, ואמרתי שרק על זה אני מוכן. כעבור כמה ימים התקשר שוב לומר: אל תשאל. פנו אליי בבקשה לכתוב למוסף "ספרים" על הספר החדש, המסוים הזה, ועניתי להם שאני לא רוצה אבל יש מישהו שאני מכיר שיכול ומעוניין. וכך העניין הופקד בידו והועבר אליי. העברנו יחדיו (בנפרד, במיילים) שלושה שבועות חניכה מרתקים, שבהם אני שולח לו גרסה, והוא מתקן ומציע הערות, וכך הלך ושוב, אולי שש פעמים. מקץ שבועיים-שלושה נהייתי קצת מודאג, ושאלתי, עודד, אתה לא חושב שאנחנו מושכים כאן קצת יותר מדי זמן עם זה? האם לא הגיעה כבר השעה לביקורת שתשלח ותפורסם? כי בעצם כל הזמן הזה בכלל לא הייתי בשום מגע עם עורך "הארץ ספרים", והכול היה בקשר הסיאמי הדמיוני עם עודד. הוא ענה שהכול בסדר, שאשאיר את זה בידי, ואז בוקר אחד, בנקוף השבוע השלישי לטירונות הנהדרת שהעביר אותי, הטלפון צלצל, והוא אמר בקול כבד, קול שהזכיר את האופן שבו מודיעים לך על מישהו שמת, שבמוסף "ספרים" היום התפרסמה הביקורת על "הלווייתן מבבל" של הגר ינאי, ושאינן לו מילים, ושהוא מאוד מצטער.

לא נראה לי שצחקתי ברגע הזה, אלא יותר שתקתי. אחר כך אמרתי, שמע, לימדת אותי להיות מבקר. לא נורא שלא התפרסם, עכשיו יש לי רשימה ראשונה פרי עטי, ואין לי מספיק מילים לומר תודה.

אני לא יודע אם תרצו לשמוע עוד מתוך המעשייה הזו, אבל סיפור שהיה כך היה: אם כן, לא נהייתי עדיין למבקר אבל הייתה לי רשימה מוכנה, ודי נאה, ומישהי שהייתי איתה בקשר ידידות סיפרה כי השכנה שלה לדירה המחולקת, עם דלתות נפרדות באותה כניסה, היא סגנית העורכת בוואלה! תרבות (כן, תמיד ככה עם סימן הקריאה המגוחך

והבלתי נפרד), ושאם זה מעניין אותי אני יכול להעביר לה את צרור הדפים, או לשלוח במייל. אז כך היה, המאמר לא פורסם בוואלה!, אבל שימש תעודת יושר ראשונה שלי כמבקר בפוטנציה בוואלה! (שמישהו חייב פעם לספר שזו המילה הכי נדבקת בלשון העברית, ושכל פעם שמישהו שואל איפה אתה כותב, ואתה אומר "וואלה!"), אז הצד השני, בלי יכולת לעצור, עונה תמיד "וואלה" בעצמו, וזו עבודת קופירייטינג סף גאונית, ומקרה מיוחד שנכון אולי רק לעוד מילה אחת בשפה העברית: "סבבה - סבבה" - שאלה ותשובה).

אם כן, הם הציעו שאכתוב מאמר אחד על עשרה ספרים, המיועד ליוצאים ולחוזרים מחו"ל בקיץ: מה אפשר, כדאי ורצוי לעלות איתו על המטוס של חופשת יולי 2007, וחשבתי שכקוריוו אפשר להמליץ על ספרה הראשון והמצויין של הגר ינאי, בעריכת העורך העילוי חיים פסח: "אישה באור".

וכך אולי נסגר מעגל קטן, וגם נפרשת איזו מפה ראשונה של טעמים בספרות העברית והמתורגמת.

למה לכתוב ביקורת

זו שאלה שעולה מדי פעם, אם לא אצל המבקר עצמו, אז לפחות מצד דורשי שלומו. כסף אין בזה, כבוד רב ודאי שלא. קוראים רק מתי מעט, שונאים בשפע רב. מה הצורך, אם כן, אצל מי שיצר המוות אינו מנהיג את עיקר פעולותיו? המבקר, רוב הזמן לא ישאל עצמו שאלה זו, ואף המלט עצמו, משך מרבית חייו, לא שאל אם להיות או לא. הוא פשוט היה. כך גם הביקורת פשוט ישנה. מוטב, אם כך, לשאול "איך" ולא "למה".

ישנן גרסאות רבות לתפקיד המבקר בחברה, ובתרבות. ג'ורג' סטיינר פתח את קובץ מאמריו המופתי Language and Silence בווידוי הבא: "כאשר יביט המבקר לאחור, יראה תמיד את צילו של הסריס". זוהי הצעה משעשעת, לתפוס פונקציה זו של הביקורת כדמות איש-איך-אונים-לו, אך יש בה גם משום ההצטנעות, וגם משום חוסר הדיוק. סטיינר מן הסתם כיוון לאותה תחושה טפילית ושניונית שמפעמת במבקר כמי שבא "אחרי"; אפוסטריורי, תמיד לאחר מעשה, בא להעיד על טעם בשר הצייד שכבר ניצוד, לאחר שהסופר הכניע את חיית הבר האימתנית, ספק מפלצת מיתית, לעיתים, של היצירה.

זוהי השקפה שיש בה נכונות בממד הדיאכרוני - של מה בא לפני מה -

אך היא איננה נכונה לממד הסינכרוני, כי בעוד הסופר עמל על ציד החיה הגדולה האחת, המבקר מופקד על כלל שטחי המרעה, על הגבלתם, ועל שימור זנים בסכנת הכחדה. אם כן, המרחב שבו הוא פעיל כלל אינו אותו מרחב שבו פועל הסופר, הממוקד (כביכול) בענייניו שלו, המשימתיים והביצועיים גרידא. המבקר, לעומת זאת, חייב כל העת לעמוד במגדל הפיקוח ולהתבונן על תא השטח כולו, מכלול הדינמיקות המתקיימות בו, תוך שהוא מנסה לעמוד על התפתחויות מיטביות ומרעיות, וכל זאת תוך מהלך הדברים עצמו.

אלה, אם כן, פונקציות שונות בתכלית, וכאן אכן ההשוואה מתייתרת לגמרי. אבל בממד אחר אפשר שוב לבחון את הצעתו של סטיינר ולראות כי אין להיפטר מעליה בקלות כזו, ואולי יש לתקנה מעט. אין ספק שיש קשר בין המבקר לבין הצל. הוא נוכחות-צל של הפעילות הספרותית, בפרוזה ובשירה. לולא הן לא היה לו חומר הגלם ליישם עליו את מלאכתו. כלומר בשר הציד שלו הוא חומר שמישהו אחר אכן עמל עליו, ועל כן ניתן באמת לראותו כטורף מסדר שני, בדמות אוכלי-הנבלות הבינוניים והקטנים. לאריק גלסנר, המבקר המרכזי מבין הדור המכונה ילידי שנות-השבעים, יש הצעה אחרת מעט. הוא גורס כי המבקר אינו מסתפק בתחום הזה, הטפילי, רק בשל היותו חסר כוח גברא המספיק על מנת להתחרות בסופרי התקופה, אלא גם מפני שאינו מסוגל להשיג את האידיאל הספרותי שאותו הוא רודף, או לפי הגדרתו: "מפני שאינו יכול להיות טולסטוי". כלומר זה לא מפני שאינו יכול להיות צייד ראוי, אלא משום שלא שרדו הבופלו והממותות כחיות גדולות הראויות למרדף.

אז בכל זאת אנו רואים שאי אפשר להיפטר מן הצל, אבל השאלה היא, צילו של מי? אני סבור שיש קשר בין המבקר לבין הפאלוס, אבל מעט אחרת מכפי שהציע בתחילה סטיינר. המבקר אכן ניצב תחת צילו של טוטם ענקי, פאלוס הספרות הוא נוכחות-הצל שמדריכה את שנתו (ויש לציין שהרוב המוחלט של עבדי הביקורת, העברית לפחות, הם אכן זכרים) ומגבילה את תחומי פעלתנותו.

המבקר הוא קורבן של ידיעת ה"יותר מדי", של סוג הרפיון שמטיל המפגש עם הגדולה הספרותית. הסופר, במובן זה, הוא על פי רוב הניצול הגדול של הבורות; אי-הידיעה היא זו שמצילה אותו, ואכן על זה עומד באופן מבריק הרולד בלום בספרו "חרדת ההשפעה", כאשר הוא מעמיד

תנאי של עבודה למשורר החזק: "קריאה שגויה בכתבי אבותיו". אי-ההבנה היא-היא המנגנון המחיה, וההבנה היא דווקא זו שמצמיחה. כאן אנו מתחילים לגלות יחס נכון יותר בין פעילותו של הסופר לפעילותו של המבקר, אף שמספר מטאפורות שומשו כאן, והיחס ביניהן לא לגמרי מוכרע. כך זה יישאר. כך עיקר הרעיונות יישארו תמיד. כי מומנט ההכרעה בעניין הערכת עצמנו לא לנו ניתן. נותר אותנו, אם כן, לשמיים ולאדמה.

שירים תהילה חכימי

יונה

הכל משוררת, גם המשוררים משוררת,
בעתון כותבים עליהם שהם יונה,
(לא הצליחו להשתחרר מההשואה)
הם משוררת שלפעמים אוהבת להצהיר על עצמה שאיננה משוררת:
אני רק כותבת שירים, כעמדה פוליטית, אני שירים בלי משוררת.
ובפעמים אחרות אומרת: אני לא משוררת פוליטית, מקסימום חברתית.
וזה למרות שבנתוח שלהם הצליחו לעקר לה מהקרבנים את ה"עמדה
השירית",
והכל שפוד שם בעתון סוף השבוע, פרוש לראונה על חמישית גליון,
גיליוטינה.
אפשר גם להגיד, שלכתב כאן משוררת זו עצלות,
וזה האשמה שאין להקל בה ראש, כי יש בזה משהו,
ויש סכנה כזו, כששיר מתרסק על משוררת, ולא רק בגלל העצלות,
תחשבו מה זה כשמטפורת כזו נופלת למשוררת על הראש,
או להפך, כשמשוררת חוטפת סחרחרת ונופלת פנימה, צוללת עמק,
אבל הענן גם הפעם הוא לא המשוררת ולא המשורר שהוא משוררת,
גם אם יקראו לו מעכשו יונה, שם של חיה ושם פרטי של משוררת מתה,
לשירה העברית לא אכפת,
בין כה היא לא חוככת גדולה של משוררות

מגדל שלום

פתחתי את החלונות
הם לא נפתחים לרוחה
שני פתחים צרים בצדדים, ממול:
הים
החלון מברח בכבל מתכת מצפה
בתודעה של מגדל אני מבינה
זה כדי למנע נסיונות התאבדות
קויתי להריח ים
רק עורב אחד עבר
מלמטה אני שומעת את הרעש
אוטובוסים נכנסים לי בין הרגלים
מתודעה של מגדל אני חשה רחמים
אני שומעת את השתנקות המנוע,
את המאמץ בטפוס, הדהירה במעגל קבוע מראש.
ממרחק – כביש הטילת נראה כמו קו חוף
המכונניות הקטנות גלים משתברים
הים כחל, כחל מאתמול, כחל משלשום
מגבה ותודעה של מגדל אני לומדת לזהות את ההבדלים
מולי עוד שלושה מגדלים, מסתירים לי ים
מרגיז אותי במיוחד מגדל "מכבי", הוא מחיב לקרא את האותיות
אחרי כמה רגעים אני סולחת לו, בתודעה של מגדל, גם אני מסתירה ים

שירים יונת רוז

בחלומי

הנחש הצבעוני הבטיח שפע.
נכרך סביבי,
ולא הכיש.
ובא הלילה,
ובאה נחישות –
נדבקה אל זנב הנחש,
בלעה אותו.
היה הנחש לבועה בבטנה השטוחה של נחישות.
עכשיו תקיים,
לחשה
ועפלה.

מדליות

אני עונדת את הצלקות כמו מדליות,
כמו שהצעת.
עונדת את המדליות כמו תכשיטים,
כמו שאומרים בפרסמת להעצמה נשית.
את התכשיטים אני עונדת כמו
מבטים אוהבים,
שנחים על גופי
כמו
שמיכה רכה,
שאוגרת את חם החלומות
לקר הבקרים,
לעוד רגע.
אני קדה קדה
אל נעלי הבית –
תודה.

האם אתה רובוט

האם אפשר להפעיל אותך
האם התנועות שלך חוזרות
בדיוק
בדיוק
בדיוק
ומחזרות אותך
אל אותה הנקדה
בהיסטוריה של עצמך
סמן את המשבצות
שוראים בהן
בני אדם שמגיע להם
סמן את המשבצות עם אלו שלא
מגיע להם
הקלד את המספר
הפך את הספרות המסלסלות
לסימנים תבניתיים
האם אתה משהה מבט
כשאתה מריח סבל
של מי שלא מגיע לו
האם אתה רוצה לחבק
לפעמים
את אלו שבמשבצות
של אלו שלא
האם אפשר לכבות אותך
האם אתה רובוט

געגועים לבית ראש הממשלה אופיר עוז

בבוקר הגיע אלינו איזה מוישה-גרויס; אחד מהממשל הגבוה; חליפה, עניבה, כל מה שצריך. יצאתי עם יעקב לאלנבי. הגמלים חזרו מהים. פרקנו מעל הדבשות שלהם את השקים עם הזיפוף. לקחנו ארבעה שקים כל אחד וסחבנו פנימה. שפכנו אותם לפיילה, ואני ערבבתי עם המלט. ההוא מהממשל עמד מעליי. "שלום פנחס, שמי גדעון." שפכתי קצת מים מהדלי. "אני שומע שמדברים כאן טובות עליך." שמתתי את הדלי בחזרה. לקחתי את הכף. "יש לי עבודה טובה בשבילך, פנחס." אמרתי: "יש לי עבודה." אמר לי: "עבודה חשובה, ציונית, יש גם כסף." המשכתי לערבב את הטיח. "מחר תביא את המסמכים שלך, נבדוק אותם. אם הכול בסדר, תוכל להתחיל כבר באותו יום, מה אתה אומר?" הפסקתי עם הערבוב והתרוממת: מה זה עבודה ציונית? שתקתי, זאת לא עבודה ציונית? אבל כסף היה חסר. אמרתי: "בסדר."

למחרת באתי לעבודה כרגיל. בזמן ארוחת הצהריים הגיע גדעון. נתתי לו את המסמכים. הוא הסתכל בהם כמה דקות. בסוף אמר לי לבוא איתו. לקח אותי למשרדים הגבוהים של הממשלה, הכניס אותי לחדר של איזה קלוץ; חליפה, חפתים, משקפיים עגולים, מתקן שחור לעטים עם השם שלו באותיות מזהב. ישבתי מהצד השני של השולחן. הוא שאל אותי שאלות. עניתי. שאל על המלחמה, על הקרבות בלטרון, על הפציעה. עניתי. שאל מאיפה באתי. סיפרתי. אמר לי: "תראה את המספר." הפשלת את השרוול והראיתי לו. "גם אשתי באה משם," הוא אמר. "מה השם?" שאלתי. אמר לי את השם. לא הכרתי אותה, אבל זה כנראה הספיק. הוא אמר לי לחכות, קם, והלך לחדר אחר. כשחזר, נתן לי איזה נייר ואמר להביא אותו מחר, יחד עם כל שאר המסמכים, לשדרות קק"ל מספר זה וזה. שאלתי: "מה זה?" אמר לי: "זיווג ביטחוני." שאלתי: "מה זה זיווג?" אמר לי: "תבוא מחר, יטפלו בך."

בשדרות קק"ל עמדו שוטרים ליד השער. חיפשתי בעיניים את גדעון. הוא לא היה שם. חיפשתי את אדון קלוץ. גם הוא לא היה שם. שוטר קרא לי. נתתי לו את הניירות. הוא הסתכל, אמר משהו לשוטר. לידו והכניס אותי. בפנים כבר עבדו שלושה פועלים. שם

הזיפוף לא הגיע עם גמלים, שם הכול חיכה לנו במרפסת. אברם, מנהל העבודה, אמר לי לערבב את הטיח. לקחתי את הכף וערבבתי. שאלתי אותם: "בית של מי זה?" אמרו לי: "אתה לא יודע?" אמרתי: "לא." אמרו לי: "זה הבית של בן-גוריון." אמרתי: "איזה בן-גוריון?" הם הפסיקו את העבודה, הסתכלו עליי וצחקו. הסתכלתי מסביב. זה הבית של ראש הממשלה? "בוא אחריי," אמר לי אברם. הלכתי אחריו במסדרון. הוא פתח דלת של מזווה והראה לי בלוק שוקולד ענק. "שני קילו!" הוא הרים את האצבע שלו, "וכל המדינה – בצנע!" הסכמתי איתו עם הראש אבל בלב חשבתי: ראש ממשלה, מגיע לו בלוק שוקולד.

כל היום חיפשתי אותו בעיניים. לא מצאתי. רק אשתו הבלבוסטה הסתובבה עם הנעליים הכבדות ובדקה אצלנו איך מתקדמת העבודה. בסוף היום, כשכבר יצאנו, ראיתי אותו עובר; איש קטן, כרס בולטת מקדימה, שיער שמתנופף ברוח כמו דגל. הוא לא שם לב אלינו.

למחרת בבוקר הוא ירד למטבח ואכל את ארוחת הבוקר שלו. המשכתי בעבודה כרגיל וכל כמה דקות הרמתי את הראש לדלת הסגורה. בסוף הוא יצא, בא אלינו, בירך לשלום. עשיתי היכרות עם ראש הממשלה. לחצנו ידיים. "מהיכן אתה, פנחס?" שאל. סיפרתי לו. הוא קימט את המצח, ואחרי רגע ביקש לדבר איתי בחדר שלו, בקומה השנייה. נבהלתי. הלכתי מהר לשטוף ידיים מכל המלט והלכלוך בזמן שהוא כבר עלה במדרגות. מיהרתי אחריו.

בחדר שלו – במקום קירות היו ספרים, בלי סוף ספרים, ספרים גדולים וקטנים, עבים ודקים, עומדים ושוכבים, ספרים בכל הצבעים. הוא הזמין אותי לשבת והתיישב על הכורסה שלו. פולה הגישה לנו תה וביסקוויטים. על השולחן עמדו עוד שתי ערמות של ספרים. רציתי לשאול אם הוא קורא את כל הספרים האלה. לא שאלתי.

שתינו את התה. ראש הממשלה ביקש שאספר לו על המחנות. סיפרתי קצת, דברים קטנים. לא היה לי נעים, פחדתי שאני מסיח את דעתו מאיזו מלחמה או משהו. אבל הוא הקשיב בסבלנות. לאט לאט זיכרונות התחילו להישפך לי מתוך הראש. דיברתי ודיברתי, והוא נשען על הכורסה שלו וליטף לעצמו את הלחי.

מדי פעם עברה פולה ליד הדלת וצעקה:

"דוויט'ל! תשתה את התה שלך!"

"דוויט'ל! תאכל את הביסקוויט!"

הסתכלתי על ראש הממשלה. הוא סימן לי להמשיך.

ככה נפגשנו בכל יום אחרי ארוחת הבוקר, שתינו תה, אכלנו משהו. כבר סיימתי לספר לו על המחנות ועברתי לעלייה. סיפרתי לו על הלילות הראשונים בתל אביב, על השינה בחדרי מדרגות, על אוכל שאספתי מהפחים, אחר כך על המלחמה, על המתים בלטרון, על השחרור, על העבודה בבניין, על הגמלים באלנבי שהביאו את הזיפזיף מהים. לא שמעתי את הנעליים הכבדות במדרגות. אבל הוא כנראה שמע. לאט הניח את כוס התה שלו על השולחן.

פולה התפרצה מהדלת ברעש גדול.

"היה פה שוקולד!" צעקה עלינו, "איפה?"

הסתכלתי עליו. הוא שם את הראש שלו בתוך כף היד. ראש הממשלה הסתתר מאשתו.

פולה רטנה, הסתובבה וירדה במדרגות. ואני ראיתי בפנים של ראש הממשלה קצה של חיוך.

למחרת סיימנו את העבודה. ניקינו אחרינו. אברם חילק את התשלום. לפני שיצאנו הלכתי אל הגברת פולה. שאלתי איפה כבוד ראש הממשלה. אמרה שהוא בירושלים, בישיבה חשובה. אמרתי: "את יכולה למסור לו משהו בשמי?" אמרה: "כן." אבל לא הצלחתי לחשוב על שום דבר. "לא משנה", אמרתי, "תודה." אספתי את הדברים שלי ויצאתי אחרי הפועלים.

הם כבר הלכו, רק את הגב של אברם ראיתי. הוא חצה את הכביש. מיהרתי אחריו.

"מה יהיה מחר?" שאלתי.

"מחר? אפילו הוא לא יודע מה יהיה מחר." אמר והצביע לשמיים, המשך ללכת ונעלם בין הבניינים. הסתכלתי למעלה. השמיים היו פתוחים וריקים, שמיים בלי ענן, בלי ציפור. חשבתי לטייל קצת בים, אומרים שהוא מסתובב שם הרבה. אבל הוא בירושלים עכשיו, בישיבה חשובה. אולי מחר.

הלכתי מזרחה לאורך רחוב קק"ל. פניתי שמאלה בדיונגוף. מכוניות צפרו, נערים צעקו, גברות ואדונים התהלכו במעילים ארוכים. ראיתי כתובת על קיר: "קפה בתיה". בחיים שלי לא ישבתי בבית קפה. נכנסתי.

ישבתי עם הפנים לרחוב. הסתכלתי על הבאים וההולכים, היוצאים והנכנסים. יש להם בשביל מה.

"מה בשבילך אדוני?"

אדוני?

מלצר גבוה עמד מעליי.

"תה בבקשה." אמרתי.

"תה לאדוני." הוא אמר, קד קידה, והסתובב.

"אה, סליחה?"

"כן אדוני."

"אולי יש לכם קצת שוקולד?"

"שוקולד לאדוני." הוא אמר, שוב קד קידה, הסתובב ונכנס פנימה.

התרווחתי בכיסא והסתכלתי ברחוב, בתנועה שזורמת, בזמן שעובר, בכלום הזה שמחכה לי ואין לי מה לעשות איתו, בצל שהתחיל לחול על המדרכות.

לזכרו של פנחס שטיינהרט ז"ל, מפקד וג'נטלמן

אבא מחזיק תינוק תום הדני נוח

"הוא אוהו בו לבטח, מחם את בשרו"
שר היער/גתה

1

אין עננים לתת צורה לשמים
קִיץ. קיר בית פולט שמש. אבא
מְרַדִים תינוק: עור
דבוק לעור בנצה
כגומי אל גומי
בתקון חר בפנימית גלגל.

2

מי קופץ באמצע הליל
זה אבא מְרַדִים תינוק:
קלים כרוח הם קופצים במקום
על כדור התעמלות
מעל כדור העולם.
האב הוא עפרון המציר מחק;
קומקום מקלקל שעדין מדבק עליו
"זהירות חם". הבן הוא דהיכה של
סוס,
שאינו יודע שהרסן כבר מנח בפיו.

כשהם באויר
האדמה נעה תחתם.
כשהם נוחתים
האדמה דרוכה לקראתם.

משא אישחרון יהושע סובול

שבעים וחמש שנה אחרי
והעולם שב ככלב על קיאו
לשנא אותנו אחרי שבלע
מחצית מאה את שנאתו
הישנה מימי המצרי ההלני אפיון
וכמעט הורעל ממנה בעודו
מאלץ עצמו לעוות את פניו
בהעויה של אהדה שהייתה המרב
שהצליח להפיק כלפי מושא
שנאתו מיום עמדו על דעתם
של קודמיו לאותה שנאה שעולה
וצומחת ממזבלת דעותיו הקדומות
אמונותיו התפלות ובורותו של
אותו הגיגן יוני שגרס כי
בני העם השנא הלכו שישה ימים
במדבר בדרכם ממצרים לארץ כנען
והנה צבו חלציהם ומשום כך
נחו ביום השביעי בהגיעם לארץ היעודה
וקראו לו בשם "שבת" בשמרם את לשון מצרים
כי המצרים קוראים בשם סבתוסיס לכאב החלציים
ויוספוס המביא את הדברים האלה בשם אומרם
אינו יודע אם לצחוק או להתמלא חרון-אף
על דברי התענועים
אבל מה הועיל יוספוס בהציגו
עירום ועריה את בורותו של אפיון
אם זרע השנאה שזרע נקלט בלבבות
בני תרבות ועמי ארצות כאחת;
מה הועיל יוספוס אם שנאה היא
היחס שבני עמי מקבלים מראשית קיומם
של בני עמים אחרים שאך עולים
על במת העולם ומייד הם פוצחים
בחרפות וגידופים על העתיק בעמים
שאת קיומו הם מבקשים לבטל
בטפלים עליו את רוע מעלליהם
את זדון ליבם את חולי נפשם
בבקשם להצדיק את חלאת שטנתם

הפורצת מקרבם כאש אוכלת ואחת דתם:
להרוג לאבד ולהשחית את בני אותו עם
שקדם להם מאות ואלפי שנים
כי ממנו נטלו נביאיהם את דברם
ומספרו האחד העתיקו את כל הטוב
שבכתביהם ועל ידיעתם את
הדבר הזה ישנאו את העם העתיק
שבעתיים; לא יסלחו לו את קדמוניותו
ולא ינוחו ולא ישקוטו בשנאתם
אותו עד אם יטבחו את אחרון
ילדיו ויעידו עליהם כתבי קודשיהם
בהם נשבעו ----
ואתה קורא את דברי השנאה האלה
וכמו יוספוס בקראו את דברי הבלע
של אפיון אינך יודע אם לצחוק
או לפוצץ
את השמיים מעל לראשם ולשרוף
את האוויר שהם נושמים
לריאותיהם האכולות
שנאה
כי שנאה מולידה שנאה ואיך תינקה
מהשנאה אליך שהרעילה את נפש שונאיך
ועתה היא מאיימת להרעיל את חייך
איך תנקה את נפשך מהשנאה
שהשונא אותך מטביע בנשמתך
איך תגונן על עצמיותך מפני שטף השנאה
שהשונאים מציפים בה את חדרי ליבך
האם בבוז אשר תבוז לבערותו
של השונא?
מה טיבו של הבוז שאתה בז לשונאך -
אם זו התנשאות הלוא אחריתה נבלות
ואם זו גאווה הלוא סופה הוא שיכרון
ואם מול השנאה תבנה חומה של ביטחון
עצמי - הן כל חומה יוצרת כלא של אדנות;
איך אשחרר את נשמתו מכבלי השנאה
אם אתה שונא אותי ללא סיבה
אולי בכך שאנפק לך סיבה טובה לשונא אותי
אוכל ככלות הכול לחיות באדישות ובשלוות נפש
עם שנאתך כשם שאני חי באדישות ובשלווה
עם כל תוצר שתכליתו קדמה לקיומו כמו מזלג או

ספל או פצירה לציפורניים
אם אספק לך סיבה טובה לשנאתך אותי
אוכל לחיות עם שנאתך כמו שאני חי עם
משחת שיניים וסבון ועם גליל נייר הטואלט
שחב את קיומו לתכליתו וכך אוכל ככלות הכול
להתנגב בשנאתך שתעשה את מלאכתה באמונה
ותנקה אותי כמו אותו נייר שתכליתו ניגוב
והוא ממלא את תכליתו בעצם קיומו
אתן לך אפוא סיבות טובות לשנוא אותי
ושנאתך שקיומה השרירותי קדם לתכליתה
תזכה לתכליתה אשר תצדיק בדיעבד את קיומה
וכך הבוז כלפיך שעוררה בי שנאתך חסרת השחר;
ההתנשאות האנושית שלי על החייתיות
שבה טרפת את אבותיי
תצדיק סוף סוף את שנאתך
לעם העילית הבטוח בעצמו והמתנשא ----
הבה נשים דברים במקומם
התבדלותם של אבות-אבותיי מאבותיך
לא הייתה הגורם לשנאה שאבותיך הורישו לך
ההתבדלות היא תולדה של השנאה חסרת הפשר
שאבות אבותיך רחשו לאבותיי שלא הבינו
במה הם שונים מאבותיך כמו שמעיד
יוספוס שלא מבין את שנאתו של אפיון
וכשאדם אינו מוצא סיבות לשנאה
שבני אדם שונאים אותו אדם חייב להמציא
סיבות כדי לא לצאת מדעתו
וכך הוא עושה עצמו בכוח שונה מן השונא
אותו; והוא גוזר על עצמו גזרות שיעשו אותו שונה
מן השונא כי השנאה היא רעל בעיניו
ואם השנאה היא רעל הריהו גוזר על עצמו
לא לגעת במזון שהשונא מכניס לפיו
לא לשתות את החלב שהשונא שותה
לא את יינו לא את שמנו לא את צירו
לא את מלוחיו לא את מתוקיו לא את טיגונו
לא את תיבוליו לא את חומצו לא ולא
ולא ולא ולא שמונה עשרה פעם
לא; כי אין לדעת מה מכל הדברים האלה
שהשונא מכניס לפיו מפתח בגופו את חולי השנאה
ודווקא בתוך אותה תשוקה
להיטהר מזוהמת השנאה

קם רבן יוחנן בן זכאי ומתריע
כי הרצון להיטהר מזוהמת השנאה
הוא כשלעצמו אות לכך שמחלת השנאה
דבקה במטהרים - שעל כן יש לבטל את
השונה והמבדיל מחמת עצמו שאין בו שום
טעם זולת התשוקה להיבדל כדי להעניק
טעם כלשהו לשנאה שהשונים שונאים את השונה
ולכן גורס רבן יוחנן בן זכאי כי יש לקבל גרים
בלי מילה ובלי טבילה כי נשמת הנוכרי אינה
שונה מנשמת היהודי וכי אין המים מטהרים
כשם שאין המת מטמא ואין עוד טעם בדיני
טומאה וטהרה שכולם באים לעשות את
היהודי שונה ממי שאיננו יהודי
ויש צעירים בני דורו של בן-זכאי שאומרים
לי הורה אלוהים לא לקרוא שיקוף או טמא
לשום אדם ועל כן אהבו את שונאיכם
כי אם תאהבו רק את האוהבים אתכם
איך תאהבו את האלוהים שאותו אינכם רואים
אם אינכם אוהבים את שונאיכם שאותם
אתם רואים; ובכך הם משיבים לאחד השונאים
הגדולים מבני דורם אפולוניוס מטיאנה שאומר
כי היהודים הופכים לחיות טרף בגלל אל
שאיש לא ראה אותו - אבל אלה האומרים
אהבו את אויביכם סופם שהם מופרשים
מן העם ואילו אלה הגוזרים היבדלות
מנוכרים ואיסור על כל הבא מן הנוכרי
הם הקובעים למשך מאות השנים הבאות
את אורח חייו של העם המסתגר כצב
בתוך גטו שריונו; ובכל פעם שמישהו
מעז לצאת מתוך שריון הגטו ומבקש
לחיות כבן-אדם חופשי בין אחרים כמו
יוסף זיס איש-אופנהיים שמבקש לשחרר
את דוכסות וירטמברג המפגרת
מכבלי הפיאודליות ומשליטתו הטפילית
של מעמד האדונים בעלי האחוות
ולהעמיד את כלכלת ארצו
על רגליים איתנות של משק חדשני
בלתי תלוי בזכויות יתר של שום אדם
תולים אותו את זיס היהודי בכלוב ברזל
על חטא אהבתו האסורה ללוציאנה

הנוצרית ומטנפים את שמו ואת זכרו
בזוהמת שקרים שאת שיאה מכתוב הנאצי
יוזף גבלס לבמאי סרטים כנוע
ולמוקיוניו שנשמעים כמו כלבים לאדונם
וכך מחלת הרוח של שנאת היהודים העתיקה מימי אפיון
משחיתה את נשמת האנטישמי בן המאה העשרים;
כה מידבק הוא חולי השנאה הזו
שחיידיקו עוברים מנפש השונא אל נפש השונא
שכדי להשתחרר ממנה הוא מזדהה עם השונא אותו
והופך את עצמותו לעצם שמצדיק שנאה מעצם-עצמותו
וכך הוא דן עצמו להשמדה כאותו וייניגר שמכוון כדור אקדח
אל לבבו היהודי כדבר המשורר אנדרה ספיר
כדי להניח למוחו היהודי לתפוס
את פשר מעשהו בטרם בוא הקץ
וכמו כל גל אשר נדון להישבר בהגיעו לשיא ולהתגלגל בהיפוכו
גם גל שנאת-עצמו של היהודי המזדהה עם משנאיו
נשבר ומתגלגל בהיפוכו במשה הס
והבאים אחריו תיאודור הרצל ובר בורוכוב
שחש כי אדמת אירופה בוערת משנאה
תחת כפות רגליו של היהודי
ועימם באה לעולם אַבְת־ציון שלידתה מהתשוקה
להשתחרר מאיבת העמים החיים על אדמתם
ליהודי החי בארצם ולהחלים מהחולי
שהשנאה הזו גורמת לנפש היהודי
מאז ומעולם ועד ימינו אלה - כשיהודים
טרופי-שנאה לישראל מזדהים עם סוקלי-נשים
ועם תלייני הומוסקסואלים בראש חוצות
ובבקשה לרפא את נפש היהודי מהחולי הממאיר
של השנאה הכירה הציונות בהכרח להחזיר
את העם היהודי אל המקום שבו חטא
ופשע נגד עצמו כשפעל בהשפעתה
של השנאה שבני תרבותו של אפיון ההלני
אבי תרבות אירופה המודרנית שנאו אותו
והגיב בהתנשאות בהסתגרות בהתבדלות
ובבוז כלפי שונאיו
מה שהמיט עליו חורבן ומַאֲרַת-גלות
וכך מתוך הכרח פנימי
תבעה ממנו נשמתו לשוב אל מקום הפשע
שבו פשע נגד עצמו על מנת שבאותו מקום
יקום ויעשה תיקון גדול וישתחרר אחת ולתמיד

מצפן

מתיאס אָנָאר

תרגום מצרפתית: משה רון

אנחנו שני מעשני אופיום, כל אחד אפוף בענן משלו, בלי לראות שום דבר בחוץ, לבדנו, בלי להבין את עצמנו כלל אנחנו מעשנים, פנינו בראי מעוגות, אנחנו תמונה קפואה שהזמן משווה לה אשליה של תנועה, גביש שלג מחליק על גוש כפור שאיש אינו קולט את מורכבות הסתעפויותיו, אני טיפת מים מעובה על שמשות הסלון שלי, אגל נוזלי שמתגלגל ואינו יודע את האד שיצר אותו או את האטומים שהוא עדיין מורכב מהם אך בקרוב ישמשו פרודות אחרות, גופים אחרים, את העננים הכבדים בשמי וינה הערב: מי יודע לתוך איזה צווארון יגלשו המים האלה, כנגד עורו של מי, על איזו מדרכה, לעבר איזה נהר, והפנים העמומות על הזוגית הן שלי רק לרגע קצר, אחת ממיליוני התצורות האפשריות של האשליה – והנה מר גרובר מטייל עם הכלב שלו למרות הגשם הדק, במעיל הגשם הנצחי שלו וכובע ירוק לראשו; הוא מנסה לחמוק מפני המים הניתזים מהמכוניות בדילוגים קטנים מגוחכים לעומק המדרכה: הכלבלב סבור שהוא רוצה לשחק, קופץ על אדונו ונהדף בחוזקה ברגע שהוא מניח את כפו הבוצית על מעילו של מר גרובר שבסופו של דבר מתקרב אל שפת הכביש כדי לחצות, פנסי הרחוב מאריכים את צלליתו, שלולית שחורה בין ימי הצללים של העצים הגדולים, שאורות הרכב החולף בפּוֹרְצֵלְנְגְאָסְהַ משסעים אותם, וְהַר גרובר מהסס כנראה לחדור לאפילת האַלְזֶרְגְרוֹנְד, כפי שאני מהסס לחדול מהתבוננותי בטיפות המים, במדחום ובתנועת החשמליות היורדות לעבר תחנת שוֹטְטֶנְטוֹר.

הקיום הוא בכואה מכאיבה, חלום של מכור לאופיום, שיר של רומי מושר בפי שְהֶרֶם נֶזְרִי, האוסטינטו של הזאָרְב מרעיד קלות את הזוגית תחת אצבעותיי כמו עור מתוח על תוף, כדאי שאמשיך לקרוא במקום לצפות במר גרובר הנעלם תחת הגשם היורד, במקום להטות אוזן לסלסולים המליסמטיים של הזמר האיראני, שעוצמתו וגון קולו עשויים לכייש טנורים רבים אצלנו. כדאי שאעצור את התקליט, איני יכול להתרכז; כבר קראתי את התדפיס הזה עשר פעמים ועדיין איני מבין את כוונתו הנסתרת, עשרים עמודים, עשרים עמודים נוראים, מקפיאים,

מן היחס לאחר כאל טמא שאין לבוא עימו בכל מגע וכך הייתה אבת-ציון לביטוי העז ביותר לתשוקת היהודי להיפטר מהשנאה

כך הייתה אבת-ציון לתשוקה בוערת לבסס את חיי העם היהודי

על מערכת יחסים עם עמים אחרים שאינה כוללת את רגש השנאה

כמרכיב מכונן במערכת היחסים;

כך הייתה אבת-ציון לתשוקה בוערת להיות עם חופשי משנאה – חופשי

לבנות את חייו וליצור בחופש

פה בארץ חמדת אבות בה

תתגשמה כל התקוות ----

שרו החלוצים תאבי-ציון

שלא איבדו את התקווה

בת שנות אלפיים

להיות עם חופשי בארצנו

ארץ ציון וירושלים;

התשוקה הזו לאהבה שתחליף את השנאה

שהיהודי ספג והפנים עד שזו הפכה לשנאת עצמו

הייתה להתמכרות כפייתית

לאהבה –

אהבת העם אהבת הארץ אהבת העברית

ובראש ובראשונה חברות

בתוככי העדה העברית

והעלאת ערך החברות

למדרגה עליונה כביטוי נעלה ביותר

של יחסים בין בני אדם;

וכך בן הדור הראשון של ילידי הארץ אבשלום פיינברג

פיתח יחסי חברות עם בן גילו הערבי החיפאי שארל בוטאג'י

וטווה עימו תוכניות מדיניות לבניית עתיד משותף

עד שמנהיגים נגועי-שנאה הרעילו את עמיהם בחולי-רוחם

ושוב מלאה הארץ שנאה עד לבלי הכיל

והשאר הוא היסטוריה מדממת

והעולם שב ככלב על קיאו

לשנאתו הרעילה

המרקיבה

מימי אפיון ההלני

שהגיעו לידי דווקא היום, לאחר שרופא רחום נקב אולי בשם מחלתי, הכריז רשמית על גופי כחולה, כמעט מתוך הקלה על כך שהצליח להדביק אבחון – נשיקה קטלנית – לתסמינים שלי, אבחון שטעון אישור, אם כי יש להתחיל טיפול, כך אמר, ולעקוב אחר התפתחותה, התפתחות, זהו, זה המצב, להתבונן בטיפת מים בעודה מתקדמת לעבר היעלמותה בטרם תיטמע בסדר הגדול של הדברים.

אין אקראיות, כל הדברים קשורים, נהגה שרה לומר, למה דווקא היום אני מקבל בדואר את המאמר הזה, תדפיס מהסוג הישן, צרור ניירות מחוברים בסיכות, במקום קובץ PDF מלווה במסר המאחל "קבלה נעימה", מייל שיכול היה לכלול חדשות כלשהן, להסביר היכן היא נמצאת, מהי סראוואק זו שממנה היא כותבת, שלפי האטלס שלי היא אחת ממדינות מלזיה ונמצאת בחלקו הצפון-מערבי של האי בורנאו, מרחק שני צעדים מברוניי והשולטאן העשיר שלה, שני צעדים גם מהגמלאנים של דביסי ושל בריטן, כך נדמה לי – אבל תוכן המאמר שונה למדי; אין בו מוזיקה, למעט אולי קינה ארוכה; עשרים דפים דחוסים שהופיעו בגיליון ספטמבר של Representations, כתב העת הנאה של אוניברסיטת קליפורניה שבו פרסמה לא אחת. המאמר נושא הקדשה קצרה על העטיפה, "לפרנץ היקר לי מאוד, חיבוק אמיץ ממני, שרה" והוא נשלח ב-17 בנובמבר, כלומר לפני שבועיים – עדיין נדרשים שבועיים לדבר דואר לעשות את הדרך ממלזיה לאוסטריה, אולי היא התקמצנה על הבולים, הרי יכלה לצרף גם גלוית דואר, מה פירוש הדבר, עברתי על כל עקבותיה המצויים בדירתי, מאמריה, שני ספרים, כמה תצלומים, ואפילו גרסה של עבודת הדוקטור שלה, מודפסת וכרוכה בחיקוי עור אדום, שני כרכים עבי כרס, שלושה קילו כל אחד:

"בחיים יש פצעים שכמו הצרעת מכרסמים את הנשמה בבדידותה," כותב האיראני צאדק הדאיאת בפתיחת הרומן "הינשוף העיוור"; האיש הקטן הזה עם המשקפיים העגולים היטיב לדעת זאת יותר מכל אדם אחר. אחד הפצעים האלה הוא שהביא אותו לפתוח את הגז בדירתו שברחוב שמפיונה בפריז, בערב אחד של בדידות גדולה, ערב אפריל, רחוק מאוד מאיראן, רחוק מאוד, כשמארחים לו לחברה רק כמה משירי עומר ח'יאם ובקבוק קוניאק קודר, אולי, או מנת אופיום, ואולי לא כלום, מאום פרט לטקסטים שנותרו עדיין ברשותו ושנשא איתו אל הריק הגדול של הגז.

לא ידוע אם השאיר מכתב, או סימן כלשהו מלבד הרומן "הינשוף העיוור", שכתבתו הסתיימה זה כבר, העתיד לקנות לו שנתיים לאחר מותו את הערצתם של אנשי רוח צרפתיים שלא קראו מעולם דבר שמוצאו מאיראן: המו"ל ז'וזף קורטי עתיד לפרסם את "הינשוף העיוור" זמן קצר לאחר "חוף הסיקטים"; ז'ולין גראק יזכה להצלחה בשעה שהגז ברחוב שמפיונה יפעל את פעולתו, בשנת 1951, ויאמר שספרו, "חוף הסיקטים", הוא הרומן של כל "הריקבונות הנאצלים", כמו אלה שזוהו עתה כרסמו עד תום את הדאיאת באדי היין והגז. אנדרה ברטון יתייצב לצד שני האנשים וספריהם, מאוחר מכדי להציל את הדאיאת מפצעיו, לו אפשר היה להצילו, אלמלא היה החולי בלי שום ספק חשוך מרפא.

האיש הקטן בעל המשקפיים העגולים העבים ניהל, בגלות וגם באיראן, חיים שקטים ופרטיים, דיבר בקול נמוך. האירוניה והעצבות הממאירה שלו עוררו גינוי כלפיו, אלא אם כן נבע הדבר מאהדתו למטורפים ולשיכורים, ושמא מהתפעלותו מספרים מסוימים וממשוררים מסוימים; אולי גינו אותו משום שניסה קצת אופיום וקוקאין, בה בשעה שלעג למסוממים; משום ששתה לבדו, או מפני שלא היו לו עוד שום ציפיות מאלוהים, גם לא בערבים של בדידות גדולה, כשהגז מפתה; אולי משום שהיה אומלל, או שהאמין לא בלי היגיון בחשיבות כתביו, או דווקא מפני שלא האמין בכך – כל אלה דברים שמטרידים.

מכל מקום ברחוב שמפיונה אין שום לוחית שמציינת את שהותו, גם לא את הסתלקותו; באיראן הוא אינו מונצח בשום אנדרטה, למרות כובד המשקל ההיסטורי שקבע את מרכזיותו, למרות כובד המשקל של מותו שעדיין מעיק על בני ארצו. יצירתו חיה היום בטהרן כפי שהוא מת, בדלות ובמחירת, על דוכני שוק הפשפשים, או במהדורות מקוצצות, שנגזמה מהן כל התייחסות שעלולה לדחוף את הקורא לזרועות הסמים או ההתאבדות, כדי לגונן על הנוער האיראני, המוכה במחלות הייאוש האלה, ההתאבדות והסמים, ולכן מסתער על ספריו של הדאיאת בהתלהבות, כשהוא מצליח למצוא אותם, וכך כשהוא נערץ ואינו נקרא כראוי, הוא מצטרף אל השמות הגדולים הסובבים אותו בפרל'שו, שתי פסיעות מפרוסט, מפוכח בחיי הנצח כשם שהיה בחיים עלי אדמות, צנוע באותה מידה, בלי פרחים ראותניים או המוני מבקרים, מאז אותו יום באפריל 1951 שבו בחר בגז וברחוב שמפיונה לשים קץ לכול, אכול בצרעת הנשמה הרודנית וחשוכת המרפא. "איש אינו מחליט להתאבד;

ההתאבדות מצויה באנשים מסוימים" – הדאיאת כותב מילים אלה בשלהי שנות העשרים. הוא כותב אותן לפני שקרא ותרגם את קפקא, לפני שהציג את ח'אם. יצירתו נפתחת בסוף. הקובץ הראשון שלו פותח ב"קבור בעודו בחיים, זְנֵדָה בְּה גור", התאבדות וחורבן, ומתאר בכירור את מחשבותיו, כך לדעתי, של האיש ברגע שבו הוא מפקיר את עצמו לגזע עשירים שנה, מניח לעצמו להתנמנם בנחת לאחר שדאג להשמיד את ניירותיו ואת רשימותיו במטבח הזעיר המוצף בניחוח הבלתי נסבל של האביב הממשמש ובא. הוא השמיד את כתבי היד שלו, אולי היה אמיץ יותר מקפקא, אולי משום שלא היה לו איזה מקס ברוד לידו, אולי משום שלא בטח באיש, או שהיה משוכנע שבאה העת להיעלם. ואם קפקא מסתלק כשהוא משתעל, מתקן עד הרגע האחרון את הטקסטים שהוא מבקש לשרוף, הדאיאת הולך לו בגסיסה איטית של שינה כבדה, לאחר שכבר כתב את מותו עשרים שנה קודם לכן, וכל חייו חרושים פצעים וחבורות של אותה צרעת שאכלה בו בבדידותו, שהייתה קשורה מן הסתם לאיראן, למזרח, לאירופה ולמערב, כשם שבפראג קפקא היה בעת ובעונה אחת גרמני, יהודי וצ'כי ואף לא אחד מכל אלה, אבוד יותר מכולם או חופשי יותר מכולם. להדאיאת היה אחד מאותם פצעי עצמיות שגורמים לך להיטלטל באי יציבות בעולם, סדק שנפער עד שהיה לבקע; יש כאן, כמו באופיום, באלכוהול, בכל מה שפוער אותך לשניים, לא מחלה כי אם החלטה, רצון לפצל את עצם ישותך עד הסוף.

בגישתי אל עבודתו של הדאיאת ואל "הינשוף העיוור" שלו בכוונתי לבחון את השסע הזה, לפשפש בחרכים, להיכנס אל שיכרונם של הנשים והגברים שהתבוססו יותר מדי באחרות; אחזיק בידו של האיש הקטן כדי לרדת ולהתבונן בפצעים המכרסמים, בסמים, בכריחות, לחקור את התווך הזה, את הַבְּרֻחַ' הזה, את העולם שבין העולמות שאליו נקלעים אמנים ונוסעים.

הפתיח הזה בהחלט מפתיע, השורות הראשונות האלה עדיין טורדות מנוחה באותה מידה גם אחרי חמש עשרה שנה – השעה בוודאי מאוחרת, עיניי נעצמות על כתב היד המודפס על אף צלילי הזארב וקולו של נזרי. שרה נתקפה ועם, בעת ההגנה על עבודת הדוקטור שלה, על הביקורת שנמתחה על הנימה ה"רומנטית" של דברי הפתיחה שלה ועל ההקבלה "לגמרי שלא ממין העניין" עם גראק ועם קפקא. אומנם מורגן המנחה

שלה ניסה להגן עליה, באופן נאיבי למדי, ואמר ש"תמיד טוב לדבר על קפקא", מה שחילץ אנחה מחבר הבוחנים שהורכב ממזרחנים פגועים וממלומדים מנומנים שרק שנאתם זה לזה יכלה להעירם מתרדמתם הדוגמטית ובעצם שכחו די מהר את הפתיחה הבלתי־שגרתית כל כך של שרה ופנו להתנצחות בסוגיות מתודולוגיות, כלומר הם לא ראו כיצד יכול להיות משהו מדעי ב"טיול" (הברנש הקשיש ירק את המילה כמו קללה), ולו מונחה בידי צאדק הדאיאת. במקרה הייתי אז בפריז, ושמחתי על ההזדמנות לנכוח בפעם הראשונה בהגנה על תזה ב"סורבון", מה גם שזו הייתה ההגנה שלה; אבל משעה שפגה הפתעתי נוכח מצבם המוזנח של המסדרונות, של האולם ושל חבר הבוחנים, שנדחקו לפינה נידחת של השד יודע איזו מחלקה במבוך הידע, שחמישה מאורות גדולים עמדו להפגין בה זה אחר זה את עניינם הקלוש בטקסט שהיו אמורים לדון בו, בעודם נזקקים למאמצים על־אנושיים – כמוני, באולם – כדי לא להירדם. האירוע כולו מילא אותי מרירות וכדוך, וברגע שפנינו לעזוב את המקום (חדר כיתה סתמי, ובו מכתבות מדיקט סדוק ומתקלף, שלא ידע צפון בחובן כי אם כתובות גרפיטי משעשעות ומסטיקים מודבקים), כדי להניח לאנשים הללו לקיים את הדיון שלהם, נתקפתי רצון עז להרים רגליים, לרדת בבולוואר סן מישל וללכת על גדת הנהר כדי שלא אתקל בשרה ולא אחשוף בפניה את רשמיי מההגנה המפורסמת הזאת שהייתה בוודאי חשובה לה כל כך. היו בקהל כשלושים בני אדם, משמע המון רב ביחס למסדרון הצר שבתוכו נדחקנו; שרה יצאה יחד עם כלל הנוכחים, שוחחה עם גברת מבוגרת יותר ואלגנטית מאוד, שידעתי שהיא אימה, ועם גבר צעיר שדמה לה במידה מטרידה, אחיה. לא יכולתי להתקדם לעבר היציאה בלי להיתקל בהם, פניתי על עקביי כדי להסתכל בדיוקנאות המזרחנים שקישטו את הפרוזדור, תחריטים מצהיבים מיושן ולוחיות זיכרון מימי זוהר שחלפו לבלי שוב. שרה ליהגה, היא נראתה תשושה אך לא מובסת; אולי בלהט הקרב המדעי, בעודה רושמת ראשי פרקים ומכינה את תשובותיה, הייתה לה תחושה שונה לגמרי מזו של הקהל. היא הבחינה בי ואותתה לי בידה. באתי בעיקר כדי ללוות אותה, אבל גם כדי להתכונן, ולו בדמיוני, להגנה שלי עצמי – ומה שראיתי לא הפיג את חששותיי. התברר שטעיתי: מקץ דיון שנמשך דקות אחדות הותר לנו להיכנס שוב אל האולם, והיא זכתה בציון הגבוה ביותר; יושב הראש עוין ה"טיול" החמיא לה בחום על עבודתה, והיום, כשאני חוזר

וקורא את התחלת הטקסט שלה, אך יש להודות שהיה משהו חזק וחדשני בארבע-מאות העמודים ההם על הדימויים והייצוגים של המזרח, מקומות לא-מקומות, אוטופיות, פנטזיות אידיאולוגיות שרבים מאלה שביקשו לשוטט בהם הלכו שם לאיבוד; גופיהם של האמנים, המשוררים והנוסעים שניסו לחקור אותם נהדפו מעט-מעט אל חורבנם; האשליה, כפי שאמר הדאיאת, כרסמה בנשמה במצב הבדידות – מה שכונה זמן רב שיגעון, מלנכוליה, דיכאון, היה פעמים רבות תוצאה של חיכוך, של אובדן העצמי בתהליך היצירה, במגע עם האחרות, וגם אם הדבר נראה היום קצת שטחי, רומנטי במילה אחת, הייתה פה בוודאי אינטואיציה אמיתית שעליה היא בנתה את עבודתה בהמשך.

משהוכרו פסק הדין שמחתי מאוד בשבילה וניגשתי לברך אותה; היא חיבקה אותי בחום ושאלה מה אתה עושה כאן, ואני עניתי שיד המקרה המוצלח הביאה אותי לפריז ברגע המסוים הזה, שקר לבן. היא הזמינה אותי להצטרף אל מקורביה להרמת כוסית השמפניה המסורתית, הזמנה שנענית לה, ונפגשנו שוב בקומה הראשונה של בית קפה ברובע הלטיני שבו היה נהוג לחגוג אירועים ממין זה. פתאום נראתה לי שרה מובסת, שמתה לב שהיא טובעת בחליפה האפורה שלה; האקדמיה נגסה בצורתה, גופה נשא את אותות המאמץ שהשקיעה בשבועות ובחודשים האחרונים: ארבע השנים האחרונות הוליכו לעבר הרגע הזה, לא הייתה להן משמעות אלא ביחס לרגע הזה, ועכשיו, כשזרמה השמפניה, עלה על פניה חיוך תשוש של יולדת – עיניה היו מוקפות עיגולים כהים, תיארתי לי שהעבירה את הלילה בבדיקת ההרצאה שלה, נסערת מכדי להירדם. זילבר דה מורגן, מנחה הדוקטורט שלה, היה שם כמובן; כבר נתקלתי בו בדמשק. הוא לא הסתיר את תשוקתו לבת טיפוחיו, הביט בה במבט אבהי מגונן שבהשפעת השמפניה נטה קלות לעבר גילוי עריות: בכוסית השלישית, כשמבטו בווער ולחיי סמוקות, שעון לבדו על שולחן גבוה, לכדתי את נדידת עיניו בין קרסוליה למותניה של שרה, מלמטה למעלה ואחר כך מלמעלה למטה – ואז הוא פלט גיהוק עגמומי קטן ורוקן את כוסיתו הרביעית. הוא הבחין בכך שאני מתבונן בו, גלגל לעומתי עיניים קוצפות בטרם זיהה אותי וחיך, כבר נפגשנו פעם, נכון? רעננתי את זיכרונו, כן, אני פרנץ ריטר, התראינו בדמשק עם שרה – אה, כמובן, המוזיקאי, ואני כבר הייתי מורגל כל כך בטעות הזאת שהגבתי בחיוך אווילי במקצת. עוד לא הספקתי להחליף שתי מילים עם כלת השמחה, שתשומת ליבה נכבשה

בידי כל ידידיה וקרובי משפחתה, וכבר נתקעתי מול המלומד הגדול הזה שכולם – מחוץ לאולם ההרצאות ולישיבות מחלקתיות – שאפו בכל ליבם להשתמט מפניו. הוא פנה אליי בשאלות פרטניות על הקריירה האקדמית שלי, שאלות שלא ידעתי להשיב עליהן והעדפתי לא לשאול אפילו את עצמי; אף על פי כן הוא היה במצב רוח מרומם, שמח וטוב לב, שלא לומר שלוח רסן וגם לשון, ולא העליתי כלל על דעתי שאפגוש אותו שוב כעבור חודשים אחדים בטהרן, בנסיבות ובמצב שונים בתכלית, עדיין בחברת שרה, שברגע הזה הייתה שקועה בשיחה עם נָדים – הוא הגיע זה עתה, היא הסבירה לו מן הסתם מה בדיוק קרה בהגנה על התזה, אין לי מושג מדוע לא היה שם; גם הוא היה הדור מאוד, בחולצה לכנה יפה עם צווארון עגול שהבליטה את גון עורו העמום, את זקנקנו השחור; שרה החזיקה בשתי ידיו כאילו הם עומדים לקום ולרקוד. התנצלתי בפני הפרופסור וניגשתי אליהם; נדים העניק לי מייד חיבוק חברי שהחזיר אותי בן רגע לדמשק, לחלב, לעוד שלו בחשכת הלילה שנסך שיכרון בכוכבים שבשמי סוריה המתכתיים, הרחוקים, רחוקים כל כך, אותם שמיים שלא כוכבי שביט קרעו אותם כעת אלא טילים, פגזים, זעקות ולחימה – לא היה אפשר בפריז ב-1999, על כוסית שמפניה, להעלות על הדעת את החורבן שעתידה לחולל בסוריה האלימות הנוראה, שהשוק של חלב יעלה באש, שצריח המסגד של בני אומ'יה ייהרס, שידידים כה רבים ימותו או ייאלצו לצאת לגלות; אפילו היום אי אפשר להעלות על הדעת את היקף הנזקים, את ממדי הסבל הנורא, מתוך דירה וינאית נוחה ושקטה.

עמודי הפתיחה מתוך הרומן זוכה פרס גונקור 2015, העתיד לראות אור בהוצאת חרגול במהלך 2020

משתתפי הגיליון

עטרה אופק, ילידת נוף ים, שירתה בגלי צה"ל, ערכה עיתוני ילדים, תוכניות לילדים ונוער ושעשועוני טריוויה בטלוויזיה, ערכה וכתבה בעיתונות ("חדשות", "העיר", "הארץ") וכתבה את סדרת ספרי "השמינייה" (בחלקה עם גיורא חמיצר). מרצה בנושאי ספרות ילדים ולשון עברית, מתרגמת, עורכת ומבקרת בעיקר ספרי ילדים, מלווה תהליכי כתיבה ובעלת בלוג ההמלצות "המתלהבת".

דרור בורשטיין מלמד קריאה וכתבה באוניברסיטה העברית בירושלים. לאחרונה פרסם את הספרים "לטובת הציפורים" (ידיעות ספרים) ו"פליטי אור" (עם מאיה ויינברג, הוצאת אפיק).

אריאלה גולדמינץ פרסמה עד כה שני ספרי פרוזה: "מרוץ שליחים" ו"ככל שיתיר הזמן" בהוצאת כנרת-זמורה. כלת פרס ראש הממשלה ליוצרים עבריים לשנת 2018. עלילות שני ספריה מתרחשות בעיר חיפה, שבה היא מתגוררת.

רוני גלבפיש, כלת פרס רמת גן על הספר "סיפור קטן ומלוכלך" וכלת פרס גפן לספרות ספקולטיבית על הספר "אגם הצללים". מלווה כותבים ומנחה סדנאות כתיבה.

הדס גלעד היא משוררת וסופרת, מנחה סדנאות לכתיבה ועורכת שירה. ספריה עד כה: "כל אור בעצם" (שירה, פרדס 2013) ו"ימי מעשה" (פרוזה, לוקוס 2019).

תום הדני נוח, יליד 1979, גר בגבעת ברנר. פרסם עד כה שני ספרי שירה.

ד"ר עמרי הרצוג, חוקר ספרות ותרבות, מרצה בכיר במחלקה ללימודי תרבות במכללת ספיר. מחקריו עוסקים בין השאר בפוליטיקה של גופניות, ביחסים שבין תרבות קנונית לפופולרית, במחקר ז'אנר האימה ובחקר הספרות הישראלית. מבקר ספרות בעיתון "הארץ" משנת 2002. נטליה ויזלטיר פרסמה סיפורים באנתולוגיות שונות. משלימה בימים אלה ספר סיפורים קצרים. תרגמה ספרי פרוזה ועיון, ספרי ילדים ומחזות. מוזיקאית, פזמונאית מלחינה המבצעת משיריה. יזמה את פרויקט "הלו שלום", קו לשיחות טלפון ישירות בין ישראלים ופולסטינים שהופק במשך שנים ע"י פורום המשפחות במימון האיחוד האירופי, שזיכה אותה

בפרס יזמות חברתית של קרן בריאן אינו ופורסם ע"י האו"ם. עבדה כקופירייטרית בכירה במשרדי פרסום. מטפלת הוליסטית. **עומר ולדמן**, יליד 1994. תלמיד מוסמך בחוג לספרות עברית באוניברסיטה העברית. ספר שיריו הראשון, "חינוך גופני", ראה אור השנה בהוצאת הקיבוץ המאוחד.

תהילה חכימי כותבת פרוזה ושירה. ספריה: "מחר נעבוד", שירה; "במים", נובלה גרפית – בשיתוף עם לירון כהן; "חֶבְרָה", פרוזה, סדרת מעבדה, הוצאת רסלינג. זוכת פרס ראש הממשלה לסופרים לשנת 2018 ומלגת פולברייט לתוכנית הכתיבה הבינלאומית לסופרים באוניברסיטת איווה (ארה"ב) לשנת 2018.

ד"ר מיה טבת דיין היא סופרת ומשוררת, כלת פרס היצירה לשנת 2018, פרסמה את ספר הפרוזה "אלף שנים לחכות" (כנרת זב"מ 2011) ואת ספרי השירה "ויהי ערב, ויהי תוהו" (פרדס, 2015) ו"לאן שנצוף שם בית" (סדרת כבר, 2018).

אוריין מוריס, יליד 1976, אב לשתי בנות, הוא מחבר הספר "לרגל עבור מקום אחר" ומבקר ספרות בעיתון "הארץ".

שחר-מרי מרדכי, משורר. שירו "יעקב" זכה במקום הראשון בתחרות "שירה על הדרך" לשנת 2010. חתן פרס ראש הממשלה ע"ש לוי אשכול לשנת 2017. "פואט אין ריזדנס" באוניברסיטת הופקינס בבולטימור (ארה"ב) לשנת 2018/2019.

יהושע סובול הוא מחזאי, במאי וסופר. 49 ממחזותיו הוצגו בישראל, 14 ממחזותיו הוצגו בחו"ל וטרם עלו על במה בישראל. מחזהו ה-80 "בני-אדם מיותרים" יעלה בבכורה עולמית בסין. מחזותיו "נפש יהודי" ו"גטו" מופיעים ברשימת "המחזות המודרניים הטובים ביותר במחזאות העולמית" שנבחרו ע"י איגוד הדרמטורגים האמריקאים Literary Managers and Dramaturgs of the Americas.

אופיר עוז הוא סופר, בלוגר ואקטיביסט. ספרו השני "שם של התחלה" זכה בפרס משרד התרבות לסופרים בראשית דרכם. סיפוריו פורסמו בין השאר בכתבי העת Short Story Project, Michigan Quarterly Review, Jewish fiction. ספרו השלישי יצא לאור בהוצאת "אפיק". **לאה פילובסקי**, ילידת ירושלים, 1970. משוררת ועוסקת בהוראה מתקנת. שיריה התפרסמו בכתבי עת ובמוספי ספרות מאז 1992. פרסמה שלושה ספרי שירה/הגות פואטית בעריכת ליאת קפלן: "אמנות זה"

רשימת ספרים שראו אור לאחרונה

נובמבר 2019

- סברניה דה ריטה: "נצנוצי חופש", הוצאת אחוזה חיפה, 2019, עריכה: חגית בת אליעזר, 60 עמ'.
אורנה ריבלין: "עכשיו האביב", שירה, ספרי עתון 77, עריכה: עמית ישראלי גלעד, 2019, 92 עמ'.
דוד ברבי: "נגיעות קול", שירה, הוצאת עמדה, עריכה: רן יגיל, 2019, 97 עמ'.
דורית זילברמן: "בלחש", פרוזה, הוצאת ידיעות ספרים, עריכה: חיים פסח, נוב' 2019, 320 עמ'.
יהודית לויזון: "לאן נעלם מיכאל", ספרות ילדים, הוצאת סטימצקי, עריכה: איילת קליין כהן, 2019, 36 עמ'.
ללי ציפי מיכאלי: "פאפא", שירה, אבן חושן, עריכה: דורי מנור, 2019, 106 עמ'.
כרמית רינצ'לר: "מעבר למתנס", עיון, הוצאת מיטב ארגמן, 2019, 70 עמ'.
יהודית יחזקאלי גלילי: "עוד ינובון בשיבה" (שמונים שנות יצירה), 2019, 50 עמ'.
יהודית יחזקאלי גלילי: "ממורה ותיקה למורה מתחילה" (מכתבים מהבוידעם), הוצאת אלפא, 2019, 172 עמ'.
זיוה פלדמן: "חלומות מדברים", הוצאת בית עקד ספרים, 2019, 268 עמ'.
אורי בית אור: "סיפורים ספורים נ.ב שירים", הוצאת סטימצקי, 2019, 157 עמ'.
יצחק מאיר: "צינה", מחזה, בית התנ"ך, 2019, 100 עמ'.
יצחק מאיר: "יש ארט מתחת למים", שירה, הוצאת כרמל, 2019, עריכה: אסתי הנדל, 103 עמ'.
יוסי כהן אלרן: "פואמה לסיגל", פרוזה, הוצאת צבעונים, עריכה: לאה צבעוני, 2019, 154 עמ'.
שמעון בארי ברונר: "שנים אחוזים", פרוזה, הוצאת קורא במדבר, 2019, 249 עמ'.
אדיר כהן: "מכאן ואילך", שירה, אמציה הוצאת ספרים, 2019, 370 עמ'.
יוסי מורג: "תמיד תישאר תמונה", שירה, הוצאת אופיר ביכורים, עריכה: ניצה פלד, 2019, 78 עמ'.

(פרדס, 2009), "מקשיב גם לי דווקא עכשיו" (קשב לשירה, 2013) ו"המפתח בכיסו הריק – מסע פואטי בעקבות ט. כרמי" (כרמל, 2018) – עליהם זכתה בכמה פרסים ספרותיים.

ירון פריד, סופר, מתרגם ועיתונאי. נולד בתל אביב והתגלגל בעולם, פרסם שלושה ספרים ואלפי כתבות תרבות בעיתונים שונים שחלקם כבר אינם בחיים. מקווה לטוב, למרות הכול.
דקלה קידר היא סופרת, תסריטאית ומלמדת כתיבה. פרסמה שבעה ספרים למבוגרים, נוער וילדים שתורגמו לשפות שונות, זוכת פרס דבורה עומר לספרות ילדים ונוער. סיפורים פרי עטה ראו אור באנתולוגיות בארץ ובעולם. עורכת, כותבת ומלווה תהליכי פיתוח לקולנוע ולטלוויזיה. מלמדת כתיבה בסם שפיגל, בבית הספר לקולנוע מעלה ובספריית בית אריאלה.

יונת רום היא סופרת וחוקרת בתחומי החינוך והפסיכולוגיה. "נחובש", קובץ סיפורים קצרים פרי עטה, יצא לאור השנה בהוצאת כנרת זמורה-דביר, וכולל את הסיפור "אלישע מופיע שוב" שזכה במקום הראשון בתחרות הסיפור הקצר של "הארץ" לשנת 2018.
משה רון הוא פרופסור בדימוס לספרות אנגלית ולספרות השוואתית באוניברסיטה העברית, מתרגם ואחד מעורכי "ספריה לעם" בהוצאת עם עובד. תרגם שני רומנים קודמים של מתיאס אנאר: "האזור" (חרגול, 2013) ו"רחוב הגנבים" (עם עובד, 2019).

יוסי מורג: "קליפות של אמת", שירה, הוצאת אופיר ביכורים, 2019, עריכה: ניצה פלד, 103 עמ'.

חנה מורג: "משקפי התכלת של איילי", ספרות ילדים, הוצאת אופיר ביכורים, 2019, עריכה: ניצה פלד, 24 עמ'.

אלוני זמורה: "ימים של אשמורת 1973" (קטעי יומן), הוצאת דליה ספרים, 2019, 271 עמ'.

אלוני זמורה: "היינו שאננים, פסיפס ירושלמי", הוצאת דליה ספרים, 2019, 266 עמ'.

אלה בן עטר: "משדרים תחת אש", עיון, פרדס הוצאה לאור, עריכה: מוריה דיין קודיש, 2019, 200 עמ'.

אירנה בלייר לוניהוף: "סוף המשמרת", שירה, פרדס הוצאה לאור, עריכה: לי ממון, 2019, 86 עמ'.

נורית טל טנא: "הדובה הגדולה", עיון, אדמה בית הוצאה לאור ופרדס הוצאה לאור, עריכה: נועה ברקת, 2019, 189 עמ'.

שאול בן אמיתי: "ההר הלבן", פרוזה, פרדס הוצאה לאור, עריכה: ורד זינגר, 2019, 253 עמ'.

לאה ברק: "ברגע הנכון", פרוזה, הוצאת כרמל, 2019, 218 עמ'.

הדס מזרחי: "אין צורך בראש", שירה, פרדס הוצאה לאור, עריכה: גבריאל מוקד, 2019, 58 עמ'.

אביגיל אילן אלטמן: "אל תפסיקי באמצע", שירה, הוצאת כרמל, עריכה: דוד גרינפלד, 2019, 126 עמ'.

אלי שיינפלד: "האפולוגיה של מנדלסון", עיון, הוצאת כרמל, עריכה: אבי שגיא, 2019, 162 עמ'.

יהואש הירשברג: "פאול בן־חיים: חייו ויצירתו", עיון, הוצאת כרמל, עריכה: אוהד גבאי, 2019, 418 עמ'.